

Alleen bestemd voor presentatie binnen de Stichting Forteiland Pampus

Het Fort aan het Pampus

Aanvullende informatie over

De bouw en inrichting

Doel presentatie

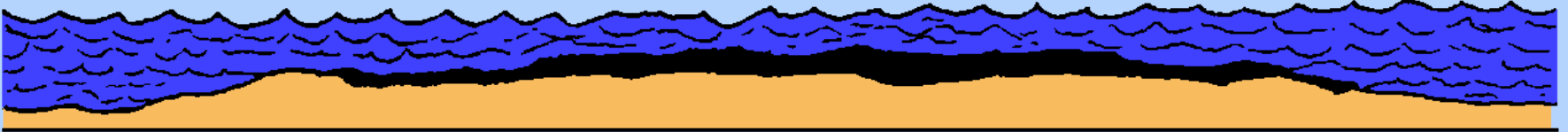
Uitbreiding van de bestaande kennis over
het fort bij de Pampusvrijwilliger

De bouw en inrichting

- Aanleg eiland
- De bouw van het fort
- De vloeren
- De ruimte-indeling
- De bewapening
- De drinkwatervoorziening
- De energievoorziening
- De verbindingsmiddelen

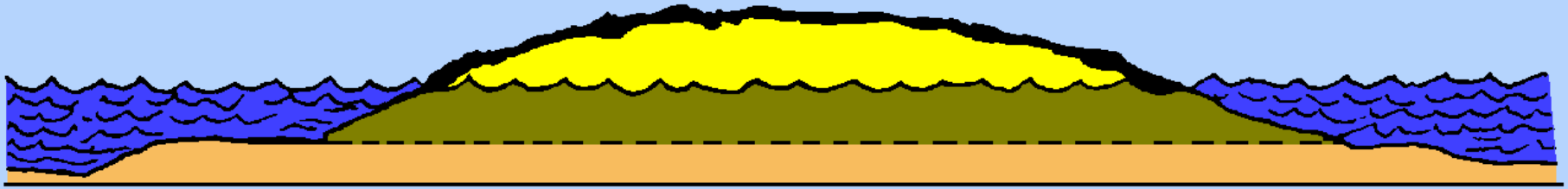
Aanleg eiland

Verwijderen sliblaag

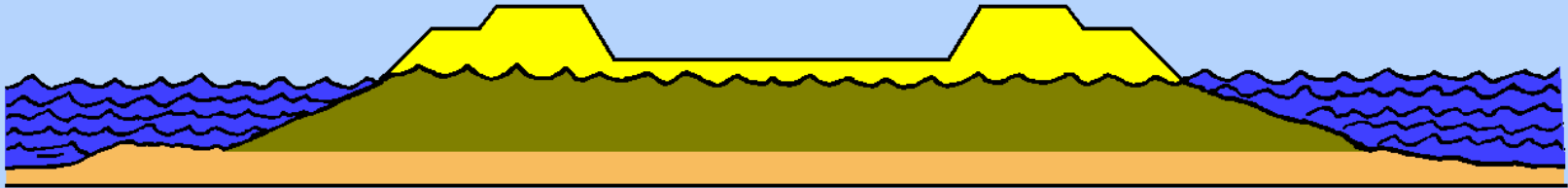
- Op het hoogste punt van de ondiepe vaargeul Pampus (Muiderzand genaamd) werd 35.000 m³ slib en klei verwijderd
- In die sliblaag werden veel grote keien gevonden (ballast VOC-schepen)

Aanleg zandlichaam

- Vervolgens werd de blootgelegde zandlaag volgestort met 43.000 m³ zuiver zand van het Muiderzand voor Muiderberg

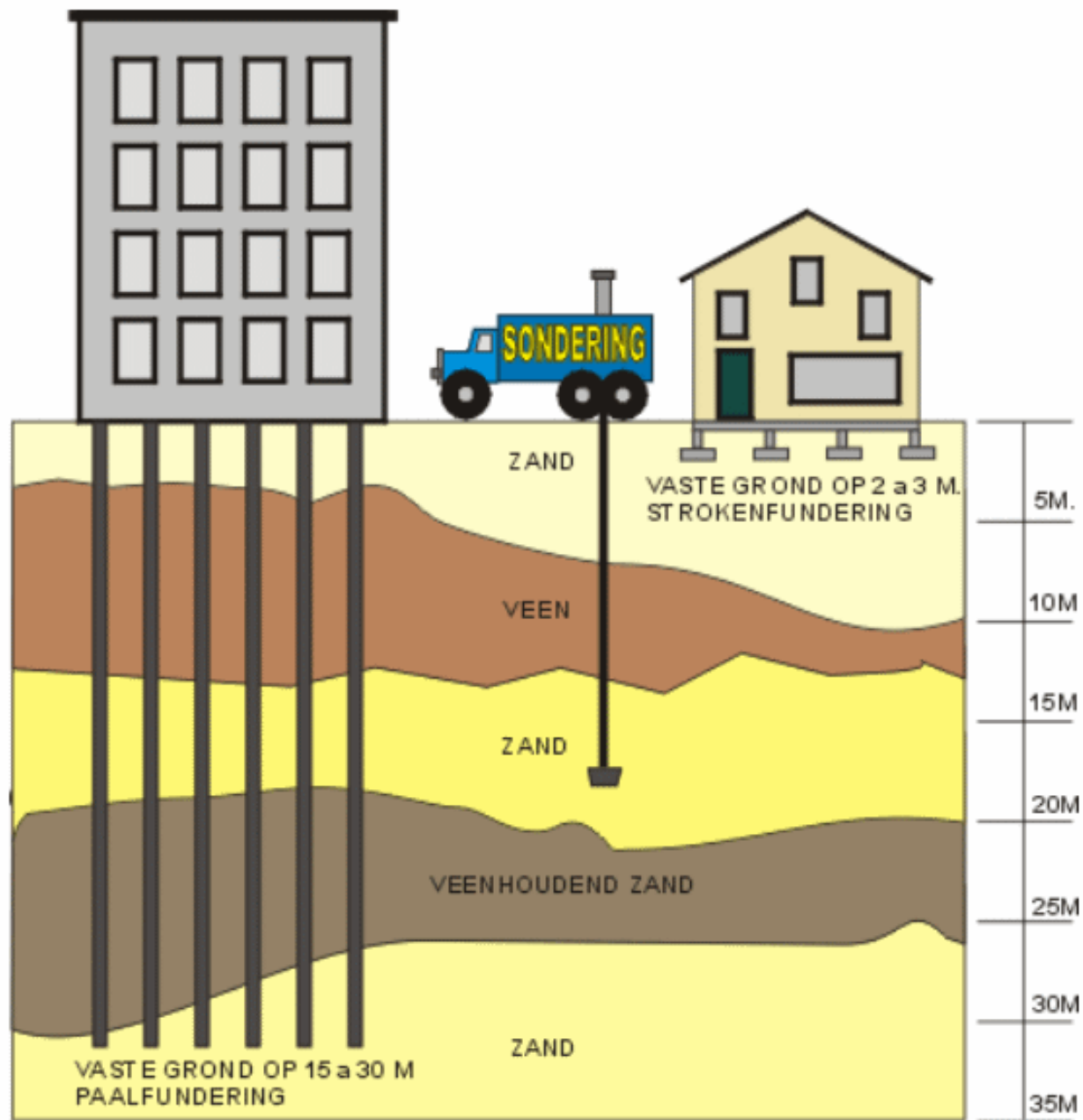
Uitgraven zandlichaam

- Na een inklinkperiode werd de zandhoop weer gedeeltelijk uitgegraven en werd het vrijgekomen zand gebruikt om het glacis te verhogen

De bouw van het fort

Aardlagen

Stoomheimachine

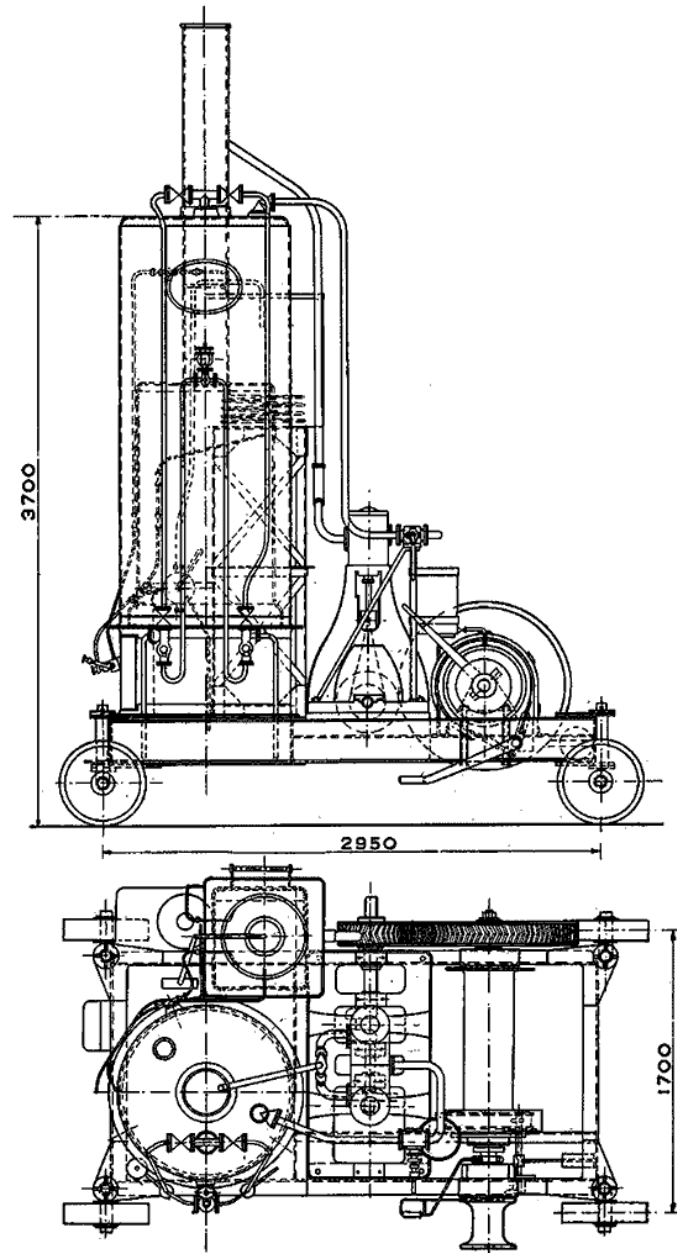
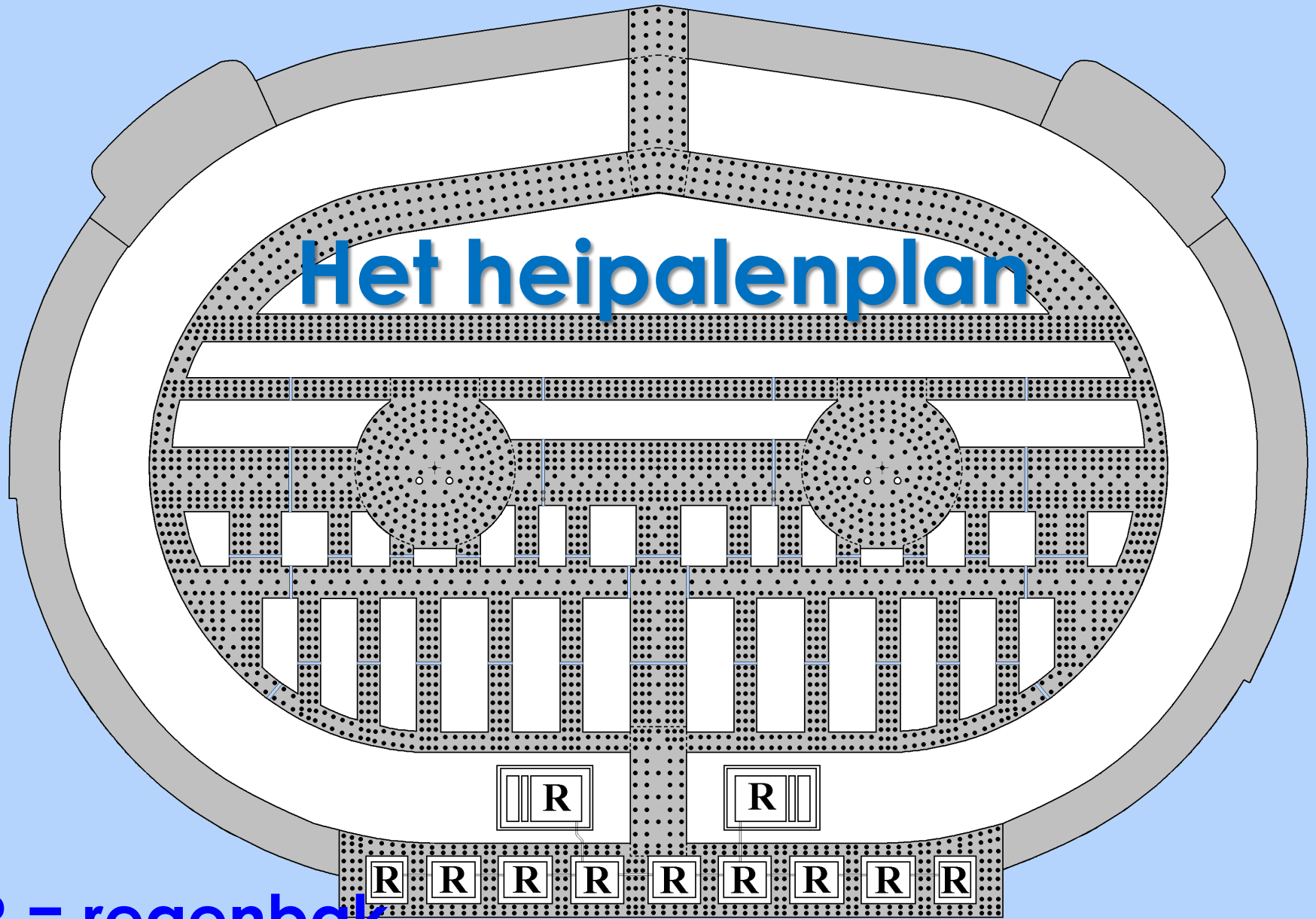

Fig. 320. Stoomheimachine.

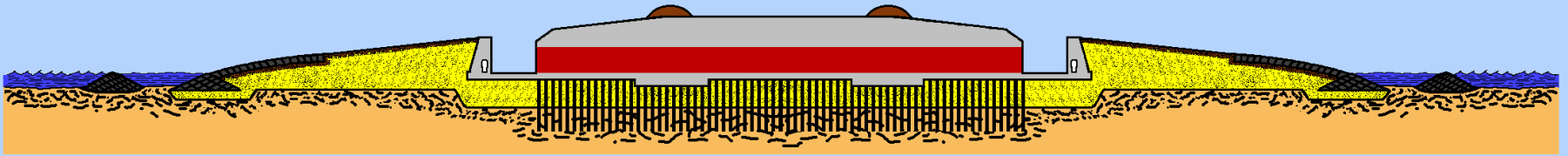

Het heipalenplan

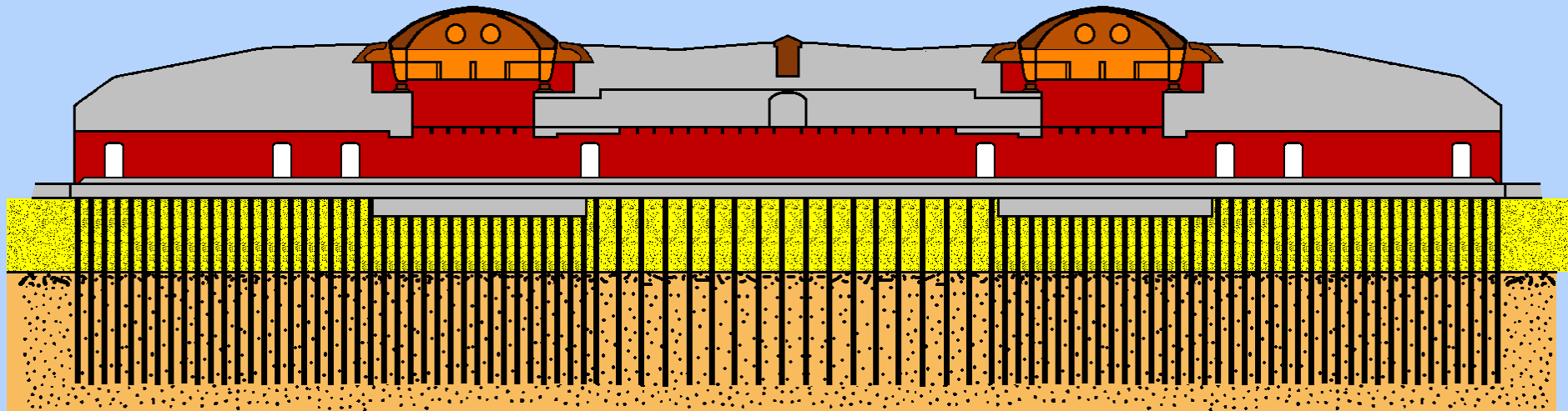
R = regenbak

De bouw van het fort

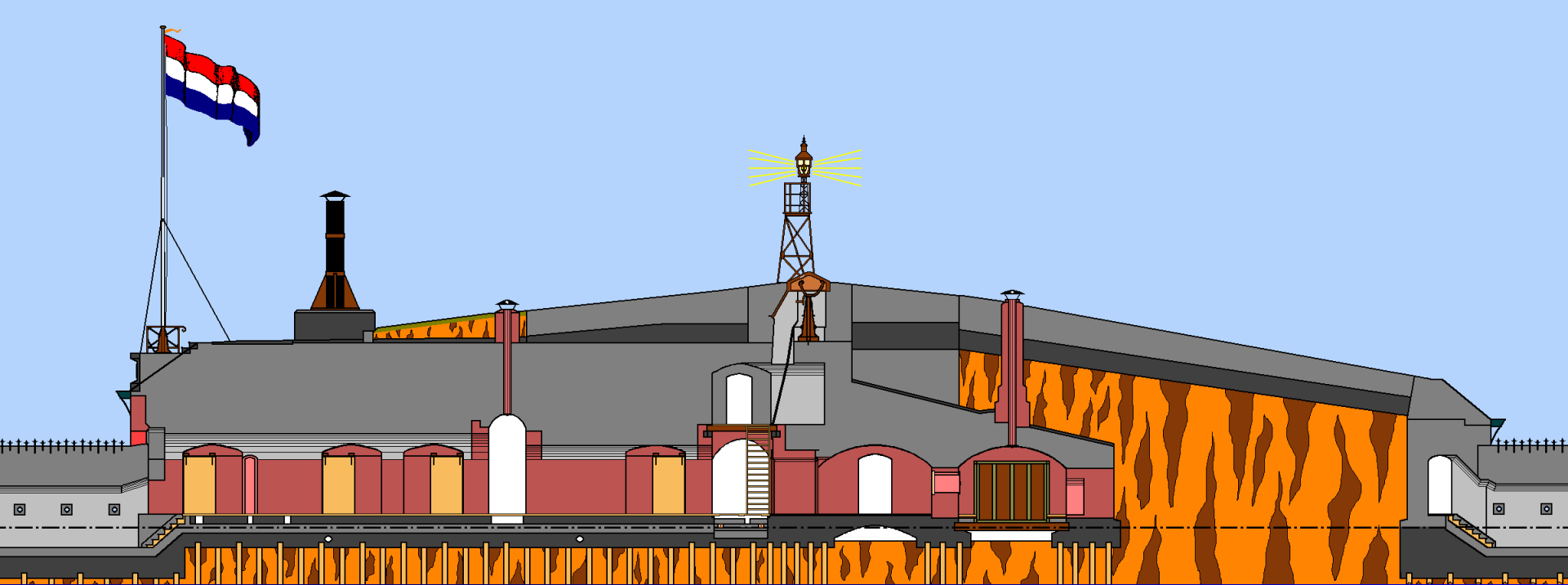
- In de ontstane kuil werd geheid en uiteindelijk het fort met zo'n 80 ruimtes gebouwd
- Om het eiland werd 16 meter uit de wal een stortsteenkade aangelegd van 675 meter lang
- Die diende als golf(ijs-)breker maar óók om landingen van vijandelijke schepen te verhinderen
- De top van deze golfbreker ligt momenteel ongeveer 25 cm onder het wateroppervlak

Gebruikt materiaal

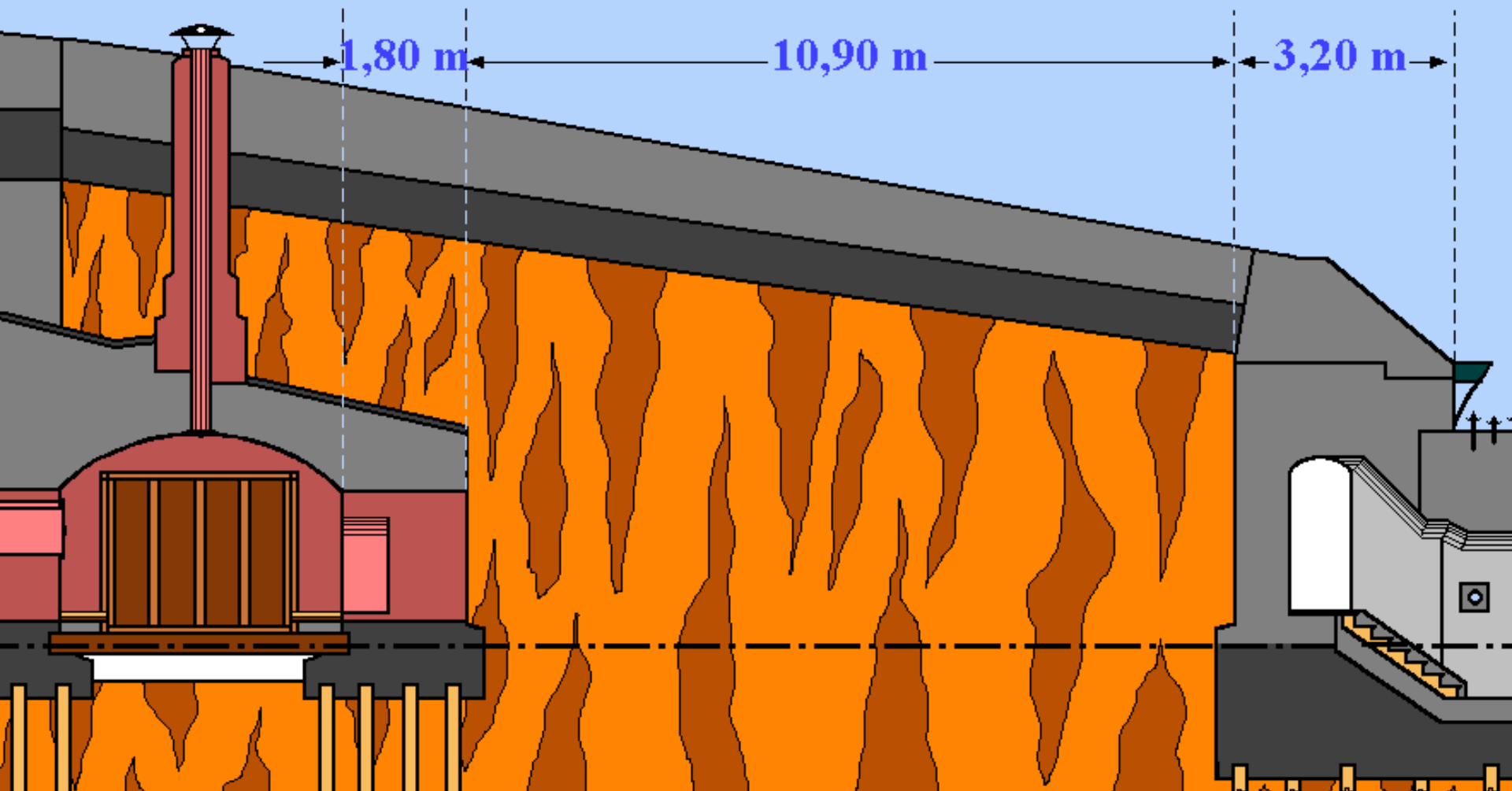
- 21.735 m³ beton
- 2.926 m³ metselwerk
- 3.852 heipalen van 11 meter lang
waarvan 177 palen onder elke toren
- 87.628 kg ijzer, 11.684 staal

Dwarsdoorsnede hoofdgebouw

	beton		hout
	cementbeton		aarde
	metselwerk		ijzer

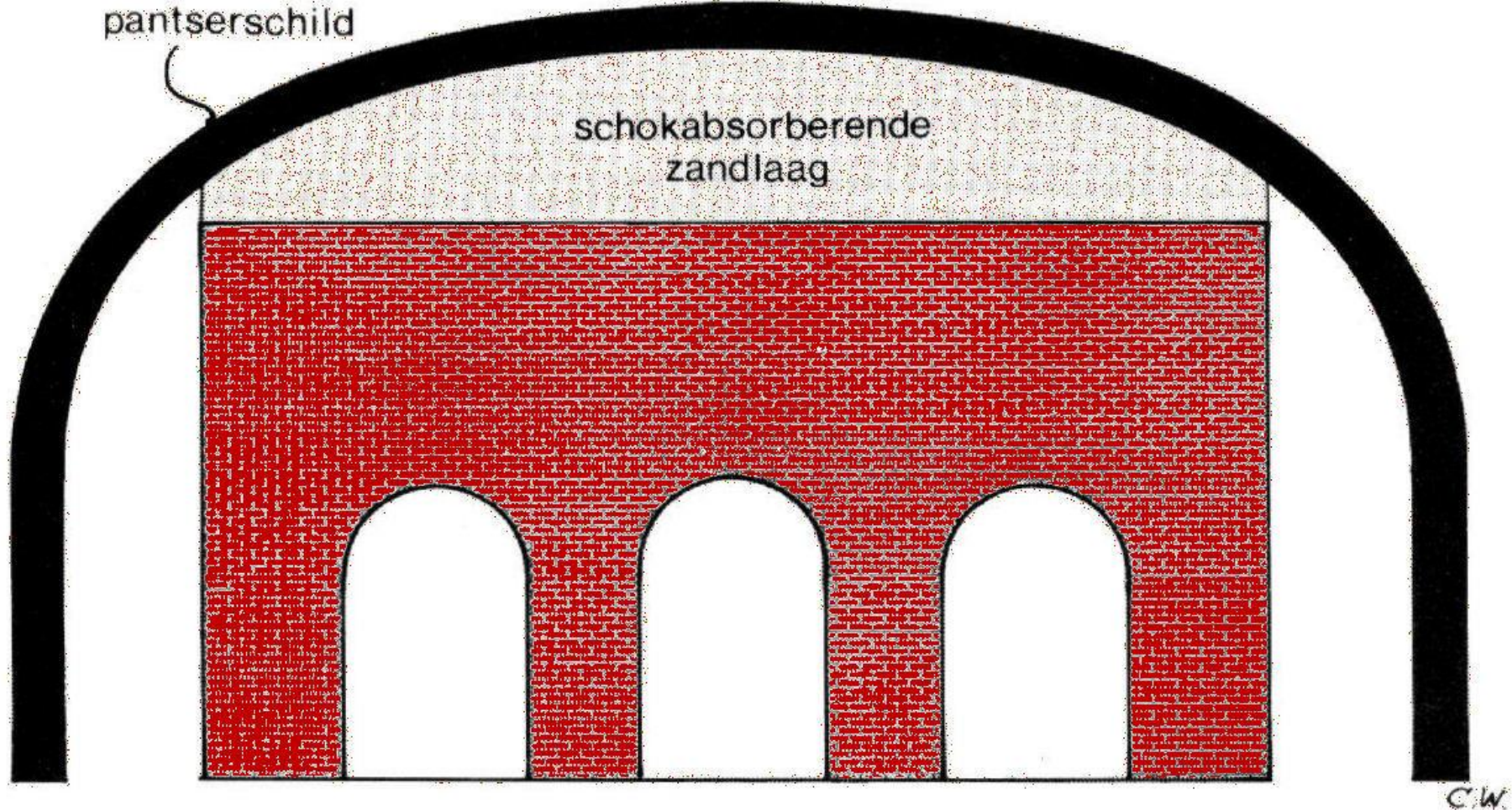
De noordelijke muur

Carapace

Carapace

Principe van een carapace (doorsnede)

De carapace van fort beneden Lent

Fort beneden Lent in 1982 (foto: I. de Zee, collectie MvC)

De carapace van fort boven Lent

Fort boven Lent in 1982 (foto: J. de Zee, collectie MvC)

De carapace van fort Kijkduin

De Duitse carapace op Fort Kijkduin in Den Helder in 1980 (foto: collectie MvC)

Voor meer details over de bouw, samenstelling
beton en cement, raadpleeg de Bouwbestekken
in mijn Dropbox

Het beschikbaar stellen van werkvolk enz.
Het leveren en opstellen van een zelfwerkende mistklok.
Het maken van een fort 2^e gedeelte.
Het maken van een fort 3^e gedeelte.
Het maken van een fort 4^e gedeelte.

Enige afmetingen

- Lengte eiland : 205 m
- Breedte eiland : 164 m
- Hoogte talud NZ : + 6,50 m NAP
- Hoogte talud ZZ : + 5,45 m NAP
- Lengte hoofdgebouw : 86 m
- Breedte hoofdgebouw: 49,50 m
- Lengte droge gracht : 245 m
- Breedte droge gracht : 8,20 m

Enige afmetingen

- Hoogte bovenkant koepels : + 11,02 m NAP
- Hoogte dak in het midden : + 9 m NAP
- Hoogte dak poternes : + 3 m NAP
- Hoogte mistklok : + 12 m NAP
- Dikte dak in het midden : 6 m
- Dikte noordelijke muur : 15,90 m
- Hoogte lichtbaken : + 13,34 m NAP
- Hoogte schoorsteen : + 12 m NAP

3D-schets van het fort

Illustratie: Lex Tempelman
www.lextempelman.nl

Het fort aan het Pampus

© Copyright Stichting Pampus, uitgave 9/2007, PCL

De vloeren

Twée soorten vloeren

- Grenenhout en
- Tegel

Grenenhouten vloeren

- **0,04 m** dik in de lokalen 13-22, 23a, 23b, 24, 43a, 43b, 61, 62, 65 en 66 (714 m²)
- **0,05 m** dik opneembare vloeren in de gangen 11, 26, 27, 44a, 47 en 48 (178 m²)
- **0,08 m** dik in de gang 44b (40 m² tussenvloer in de geschutgang)

Eiken ribhout

- Ter ondersteuning van de vloerdelen werden eiken vloerliggers met de volgende afmetingen gebruikt:

Eiken ribhout

- **0,08 m** bij **0,1 m** (totale lengte 1020 m) voor de lokalen 13-22, 23a, 23b, 24, 43a, 43b, 61, 62, 65 en 66
- **0,13 m** bij **0,17 m** en **0,1 m** bij **0,1 m** (totale lengte resp. 175 en 40 m) voor de gangen

Grenenhouten vloeren

Tegelvloeren

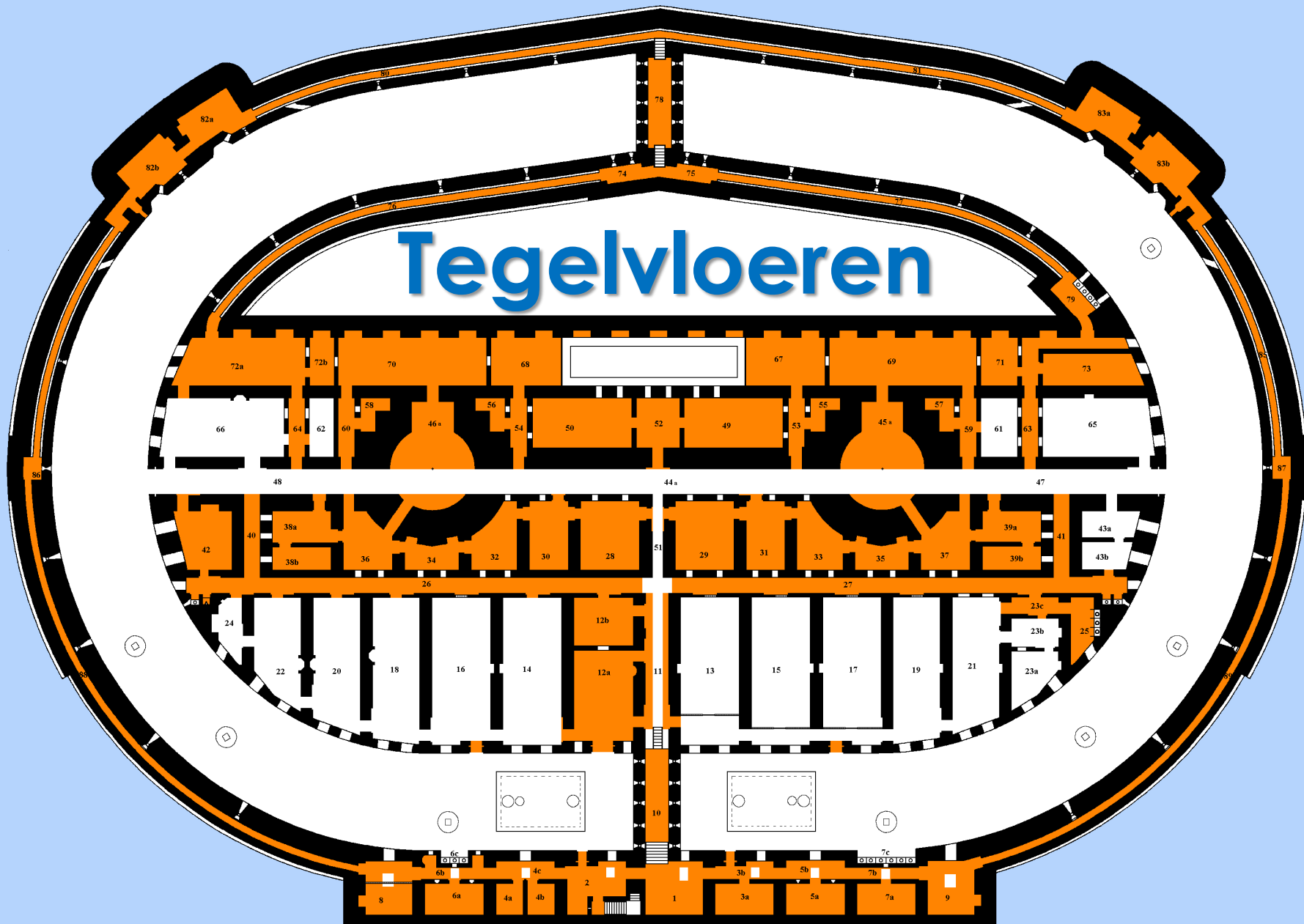
Hoofdgebouw:

- **1180 m²** in de lokalen 1-11, 23c, 25, 26, 28-42, 44a, 49-60, 63, 64 en 67-78

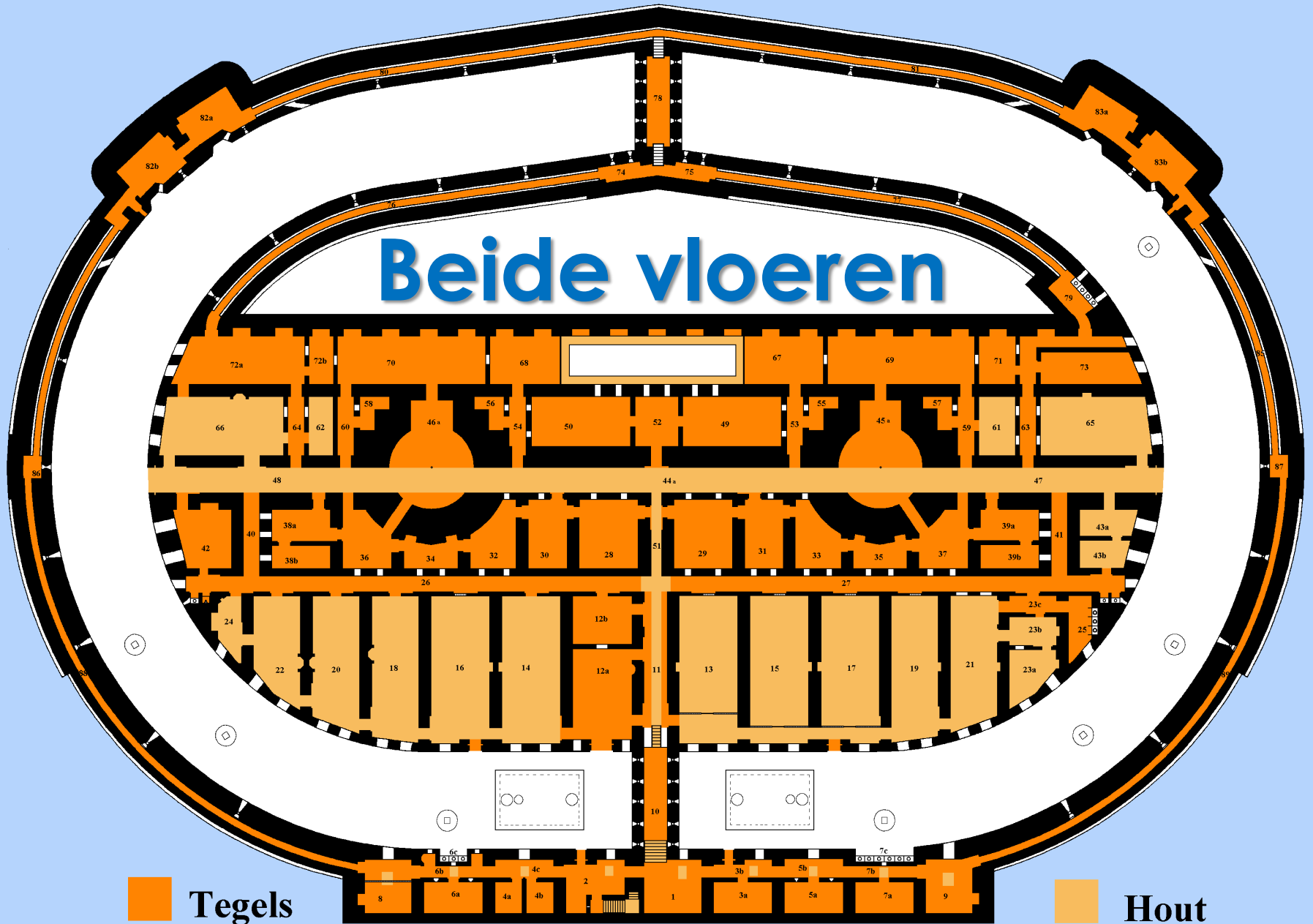
Contrescarpmuur:

- **152,50 m²** 6c, 7c, urinoirs en 80-89

Tegelvloeren

Beide vloeren

 Tegels

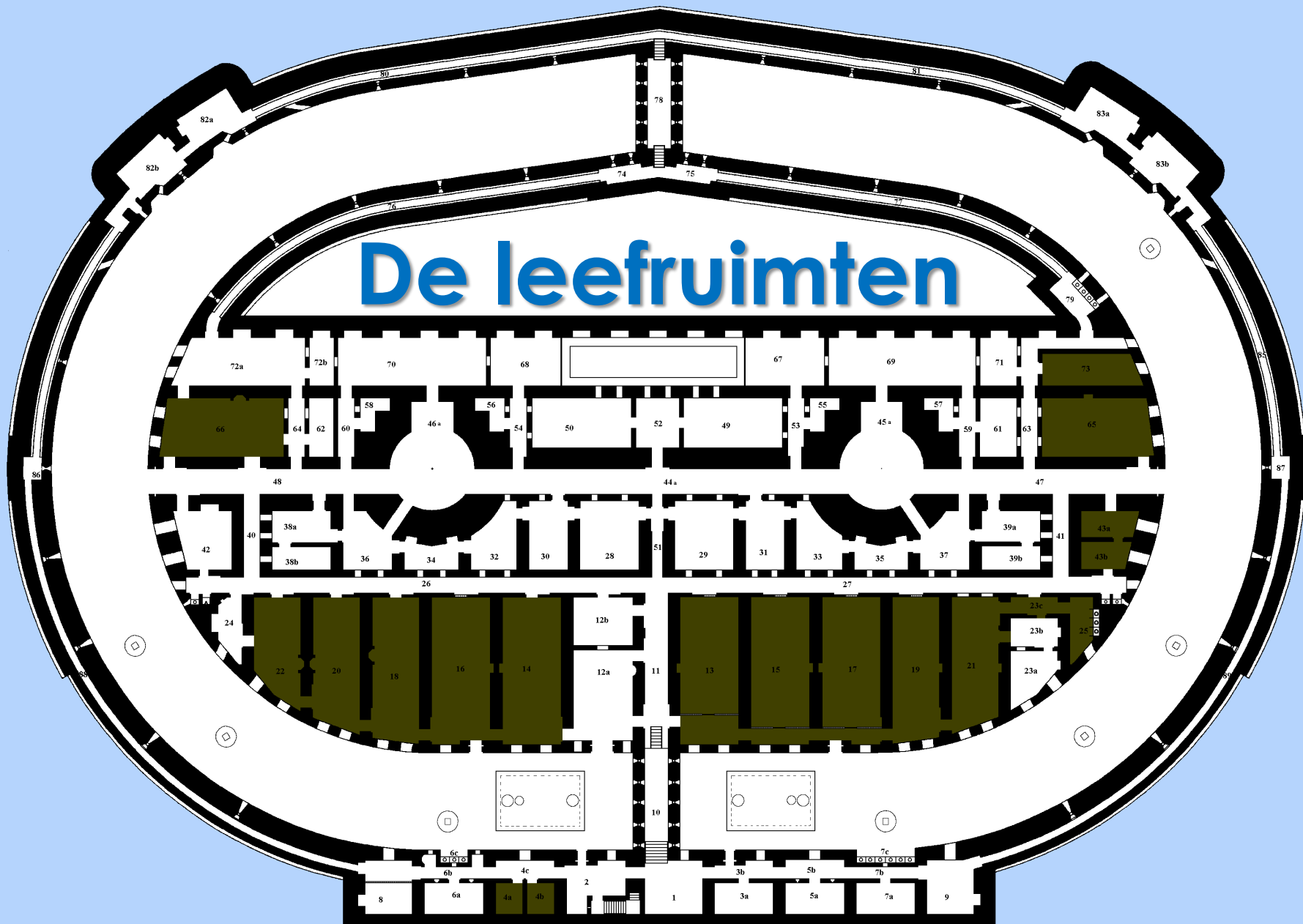
 Hout

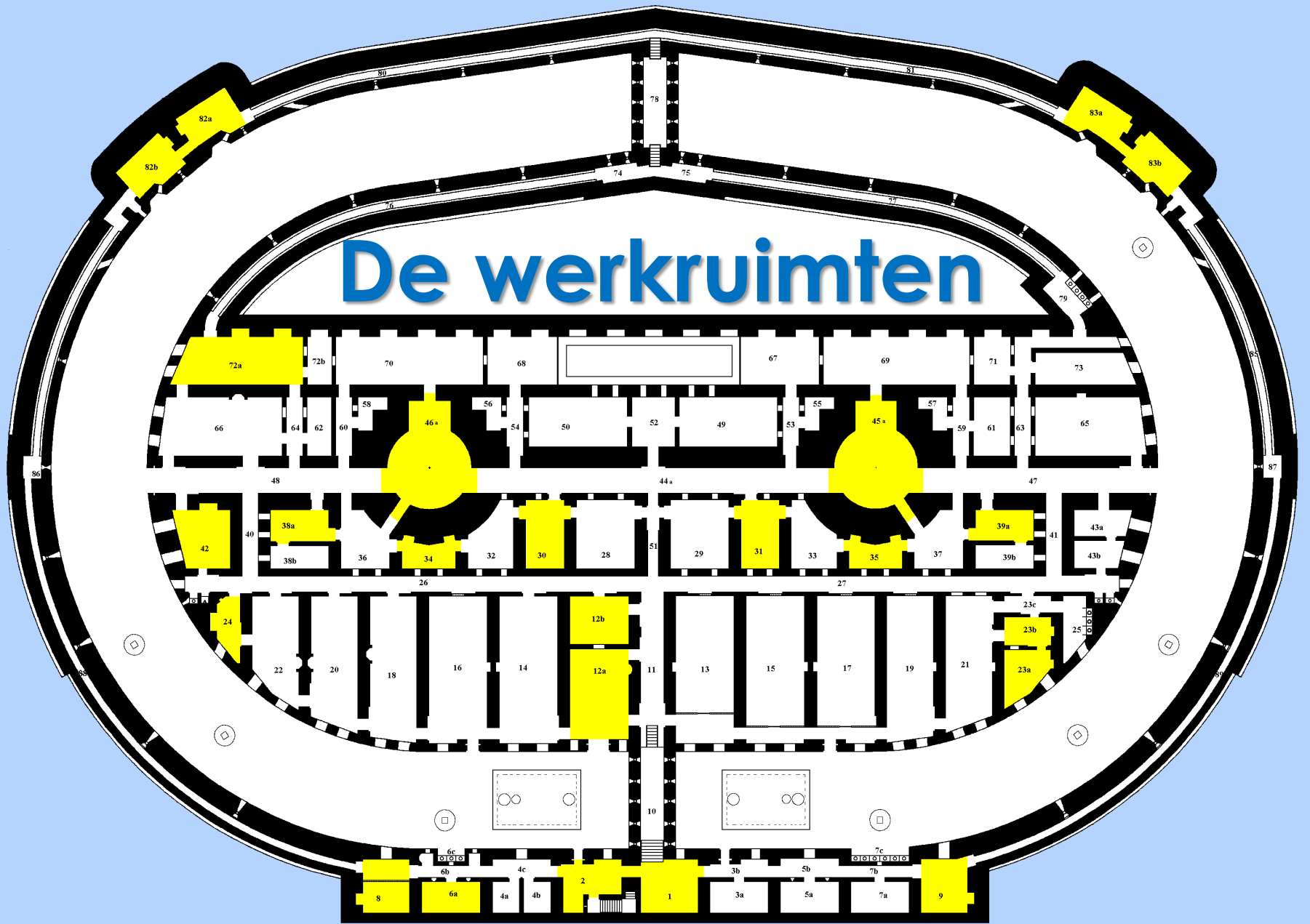
Ruimte-indeling

Ruimte-indeling

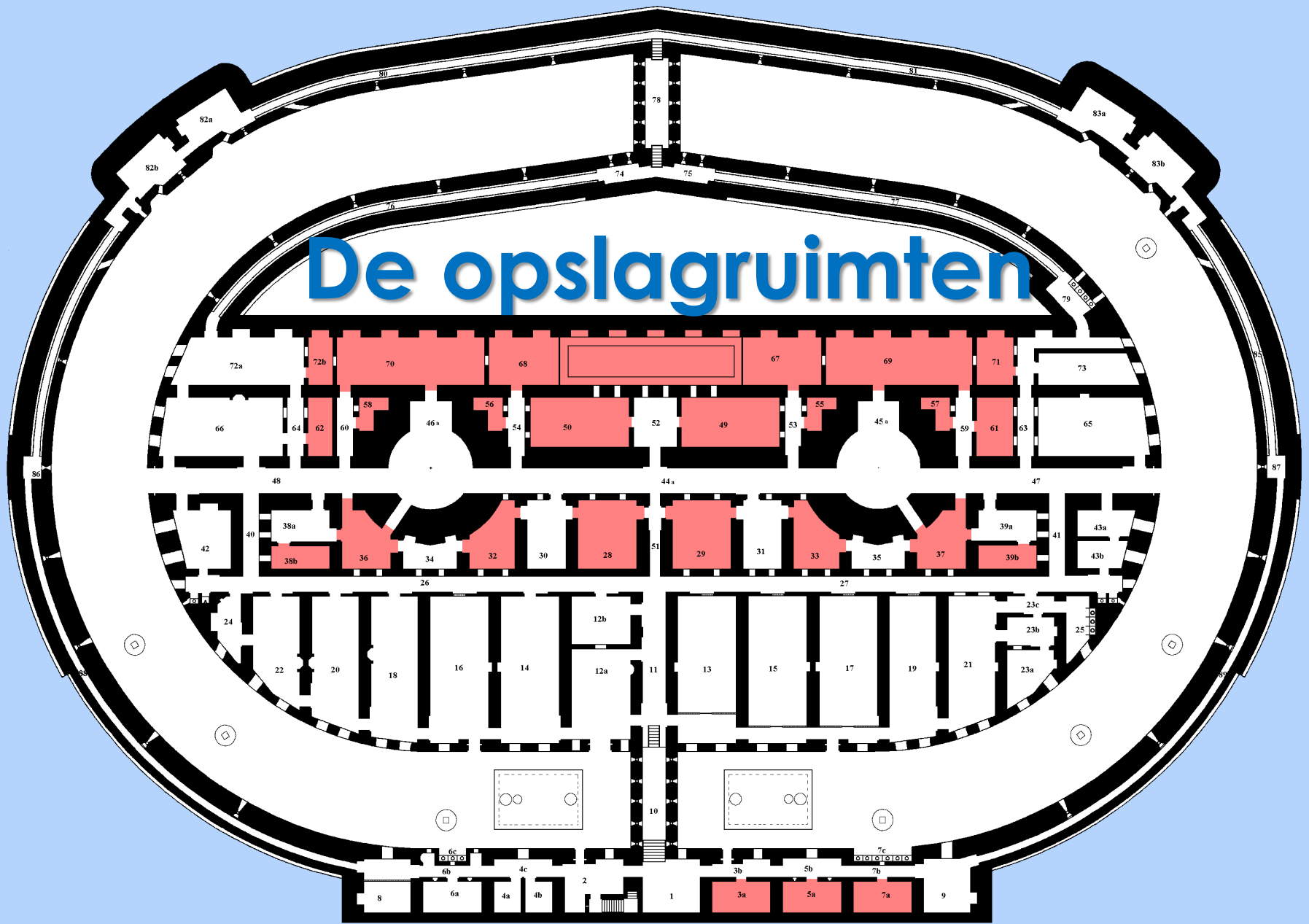
- Leefruimten
- Werkruimten
- Opslagruimten

De leefruimten

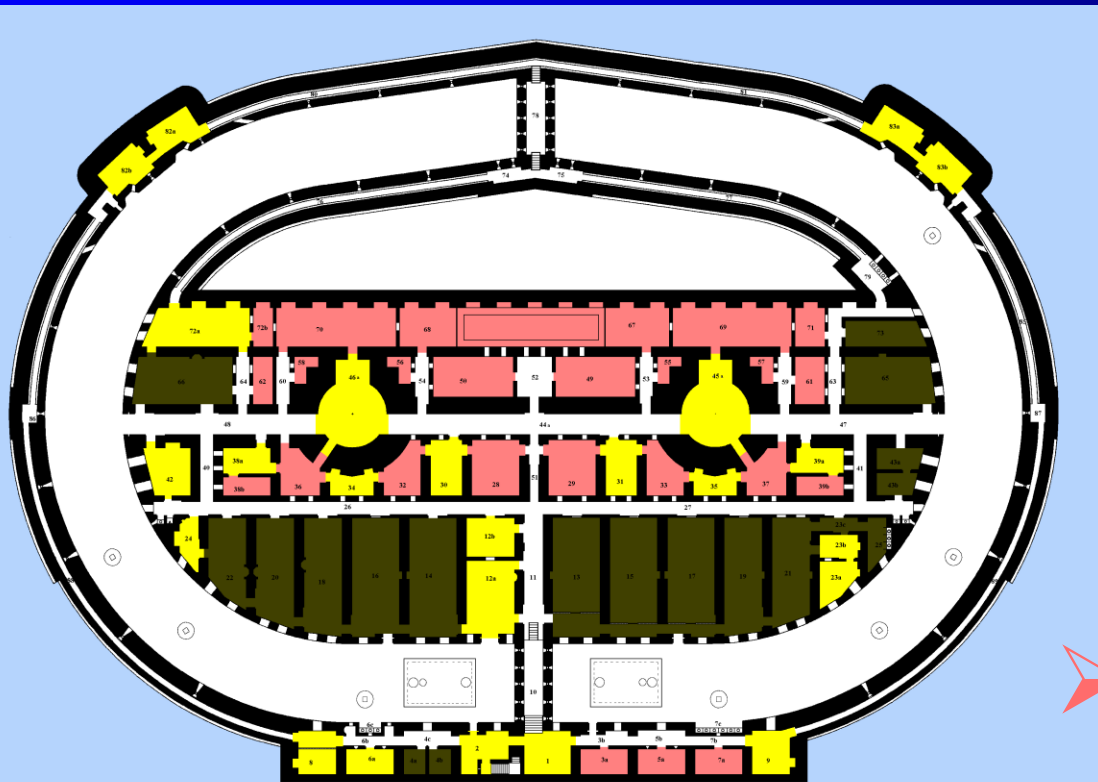

De opslagruimten

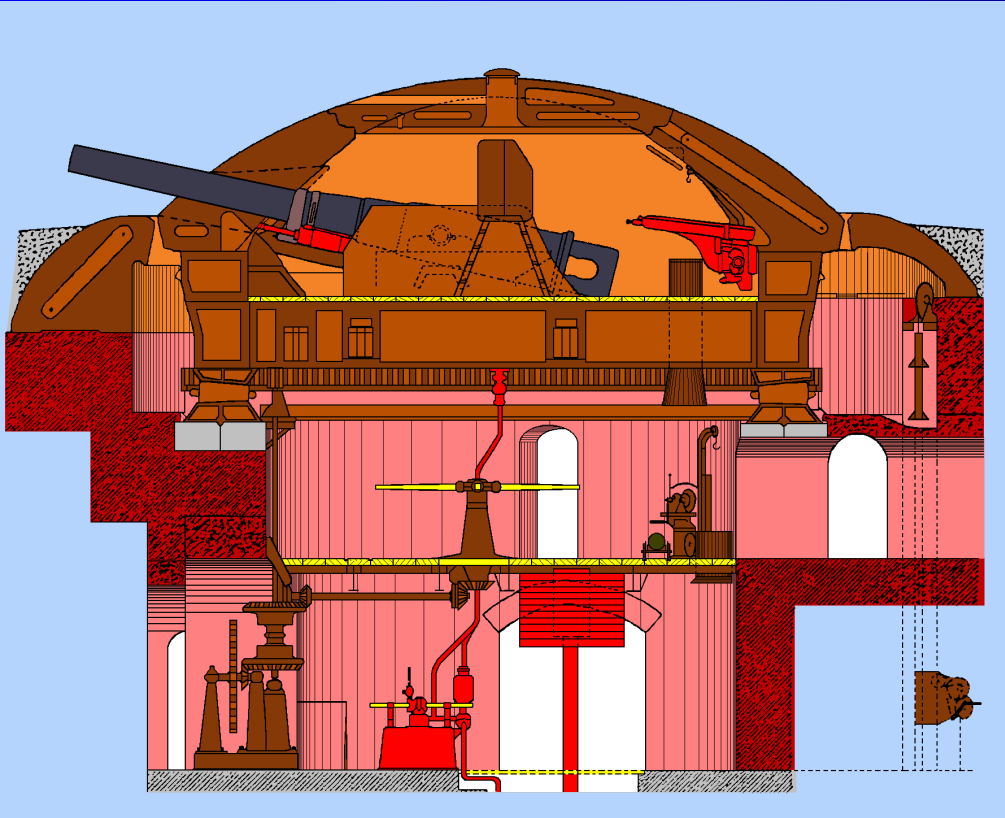
De gezamenlijke ruimten

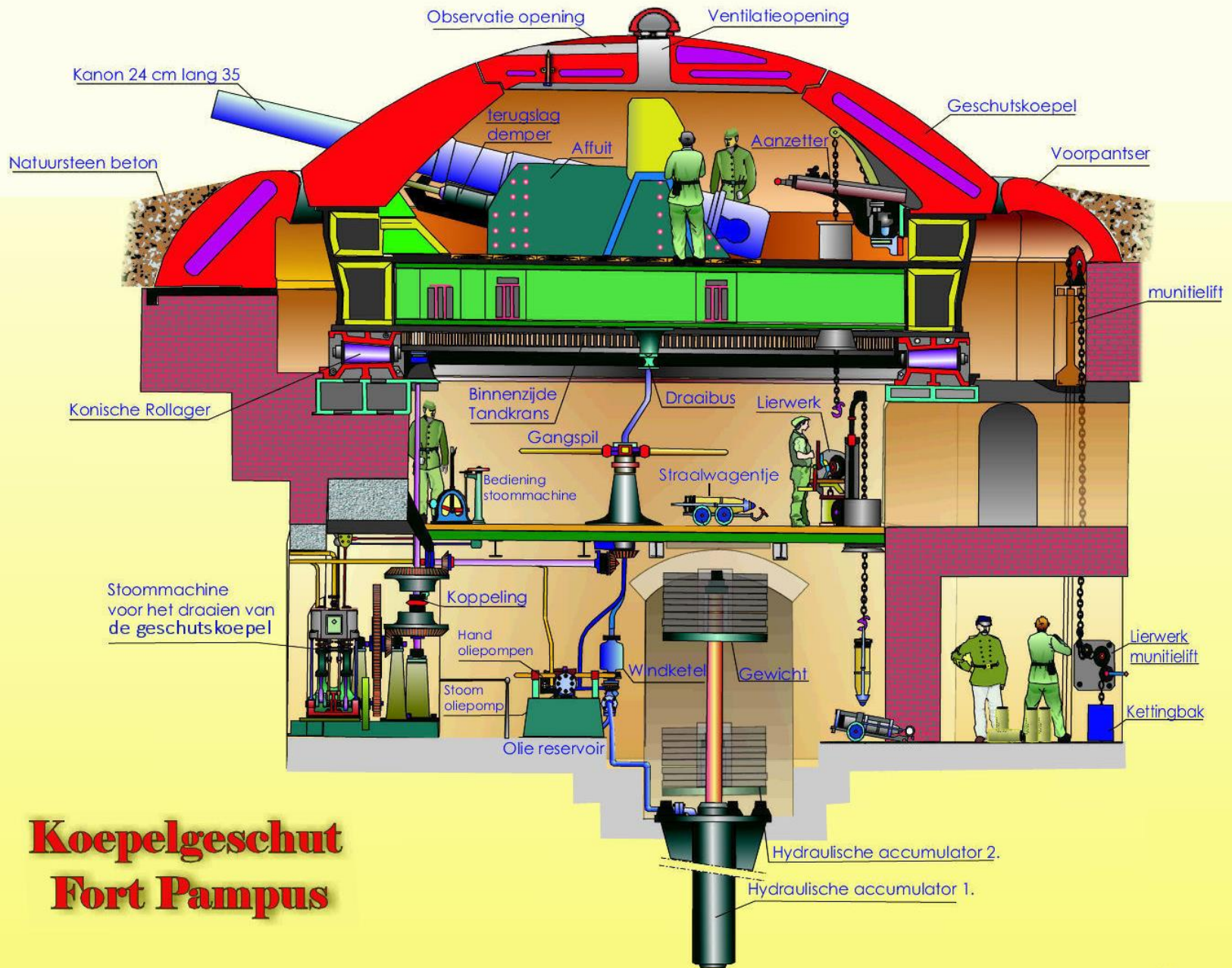
- Opslagruimten
- Werkruimten
- Leefruimten

De bewapening

De bewapening

- Primaire
bewapening: 4 x
24 cm L35 kanons
- Secondaire
bewapening: 6 x
5,7 cm L 25 kanons
- Lichte
bewapening: 4 x
M90 mitrailleurs

Koepelgeschut Fort Pampus

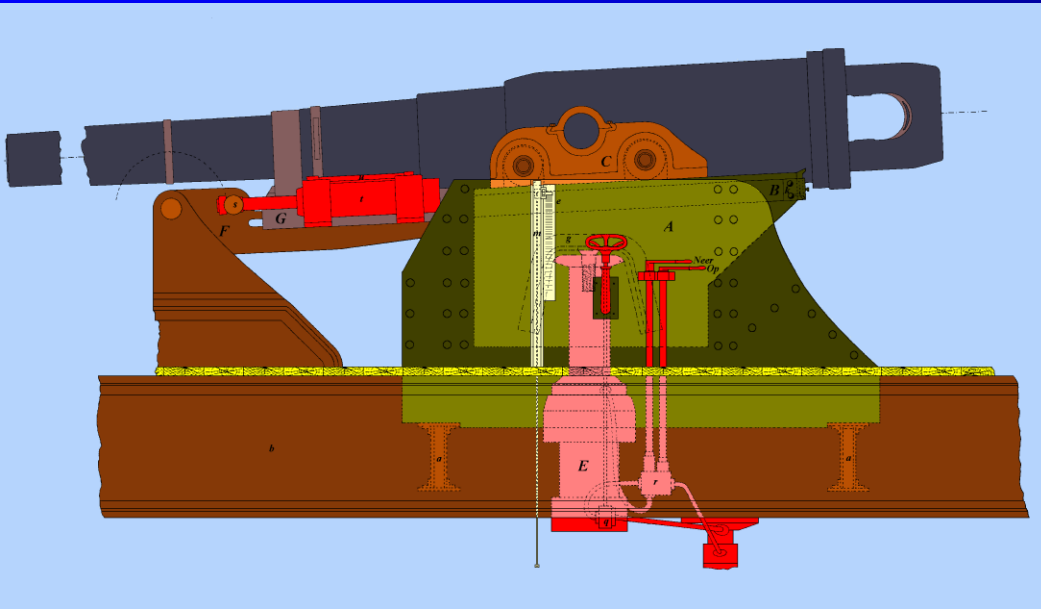

Straalwagen

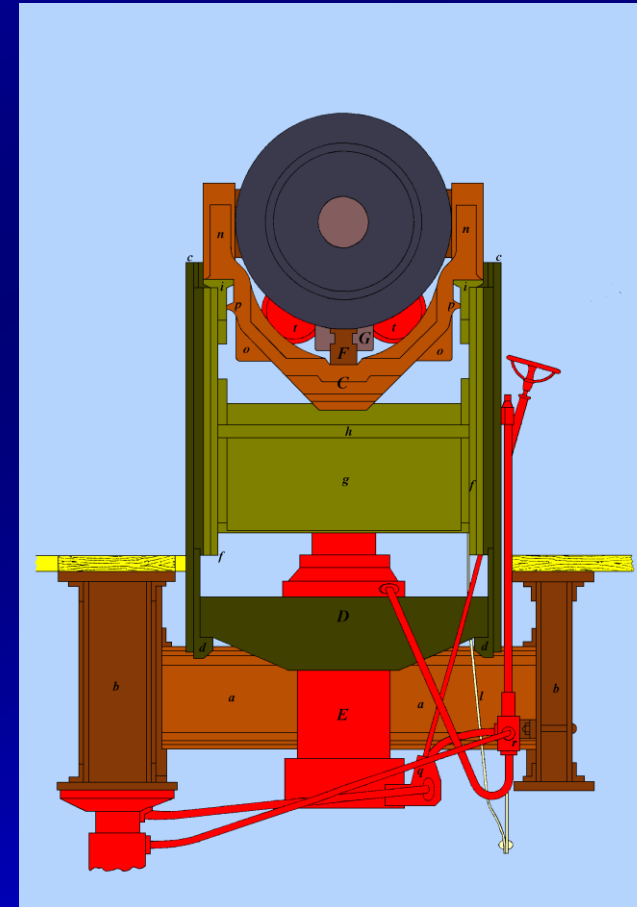
Projectielwagen

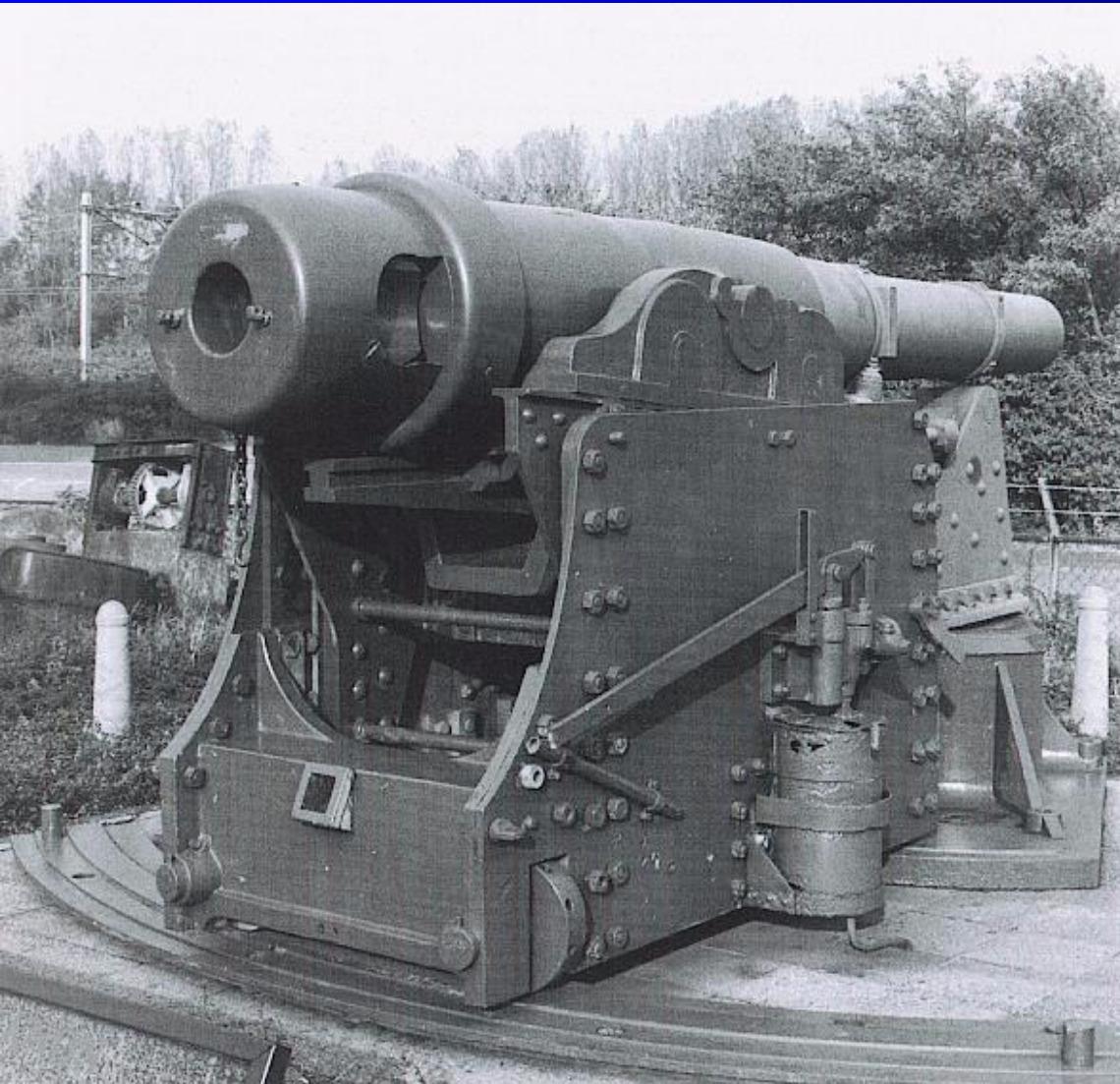
Primaire bewapening

- 4 kanons van 24 cm lengte 35
- Lengte loop 8,40 m
- Gewicht loop 20.850 kg
- Opgesteld in twee koepelaffuiten met minimaal schietgat

Kanon 24 cm L30

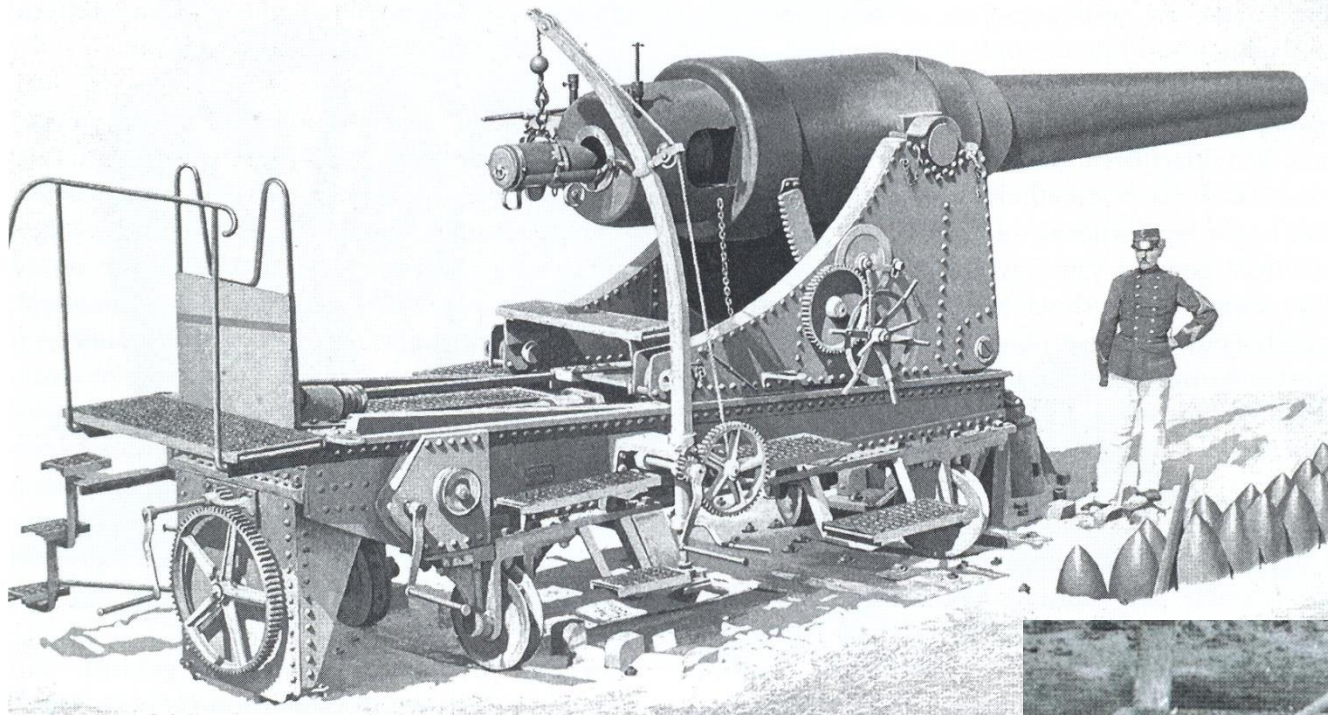

Hiervan
stonden er
o.a. 4 op
Fort aan den
Hoek van
Holland

Kanon 24 cm L30

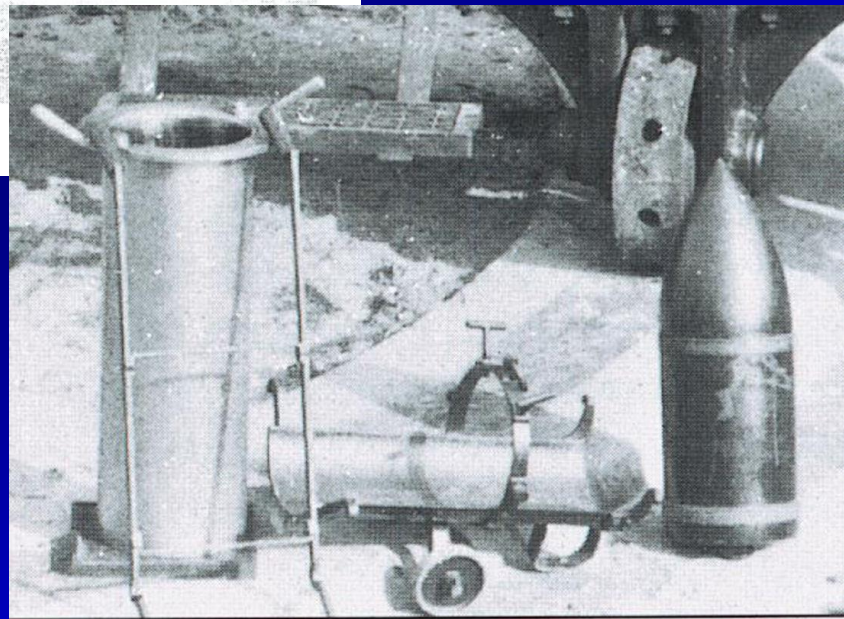

Schroefsluitstuk

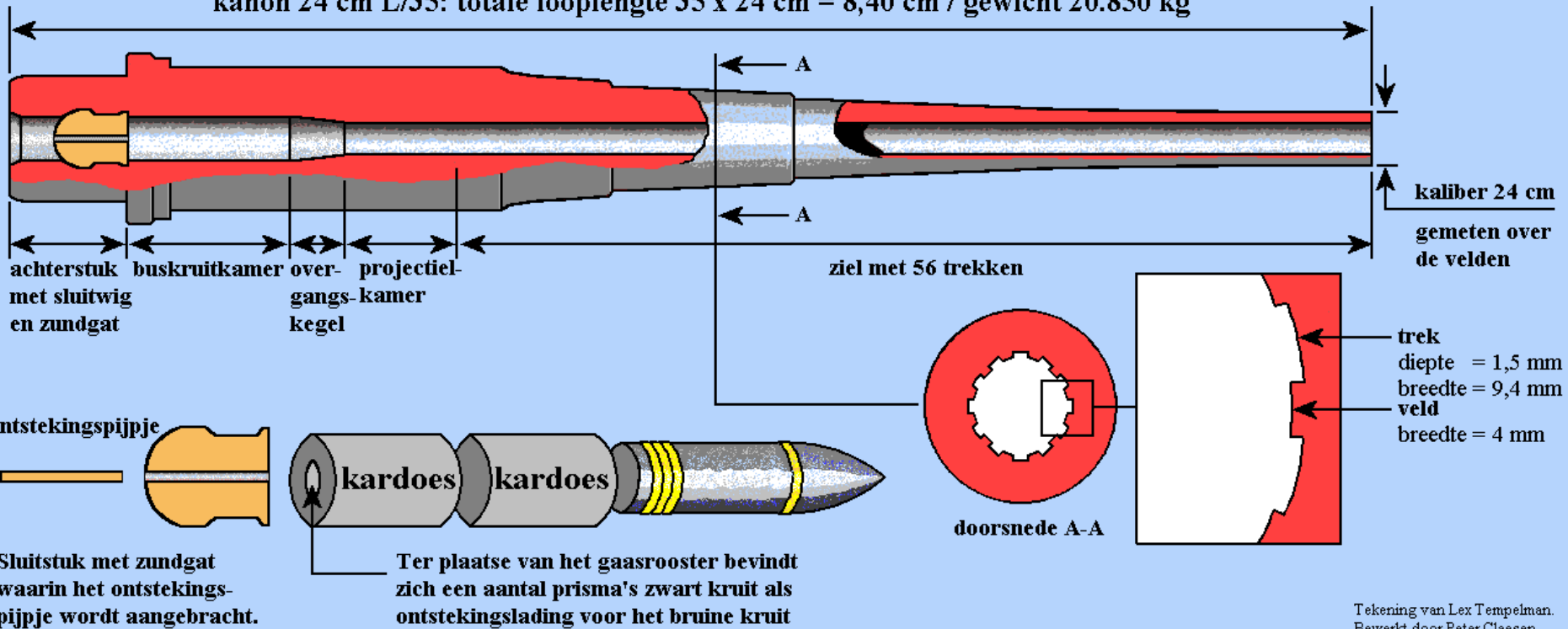
Kustgeschut 24 cm L 25 (foto: collectie J. de Zee)

Kustgeschut 24 cm L 25
met rechts enige
attributen zoals
projectielwagen

Doorsnede loop 24cmL35

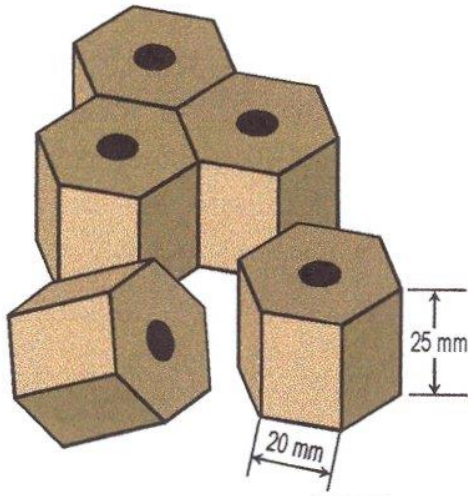
kanon 24 cm L/35: totale looppengte 35 x 24 cm = 8,40 cm / gewicht 20.850 kg

Tekening van Lex Tempelman.
Bewerkt door Peter Claesen

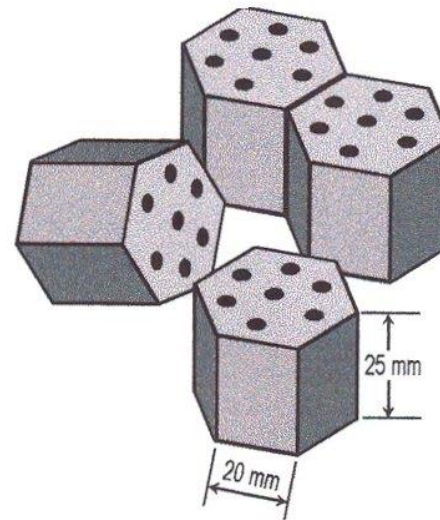
Buskruit

BUSKRUIT

Voortdrijvende lading

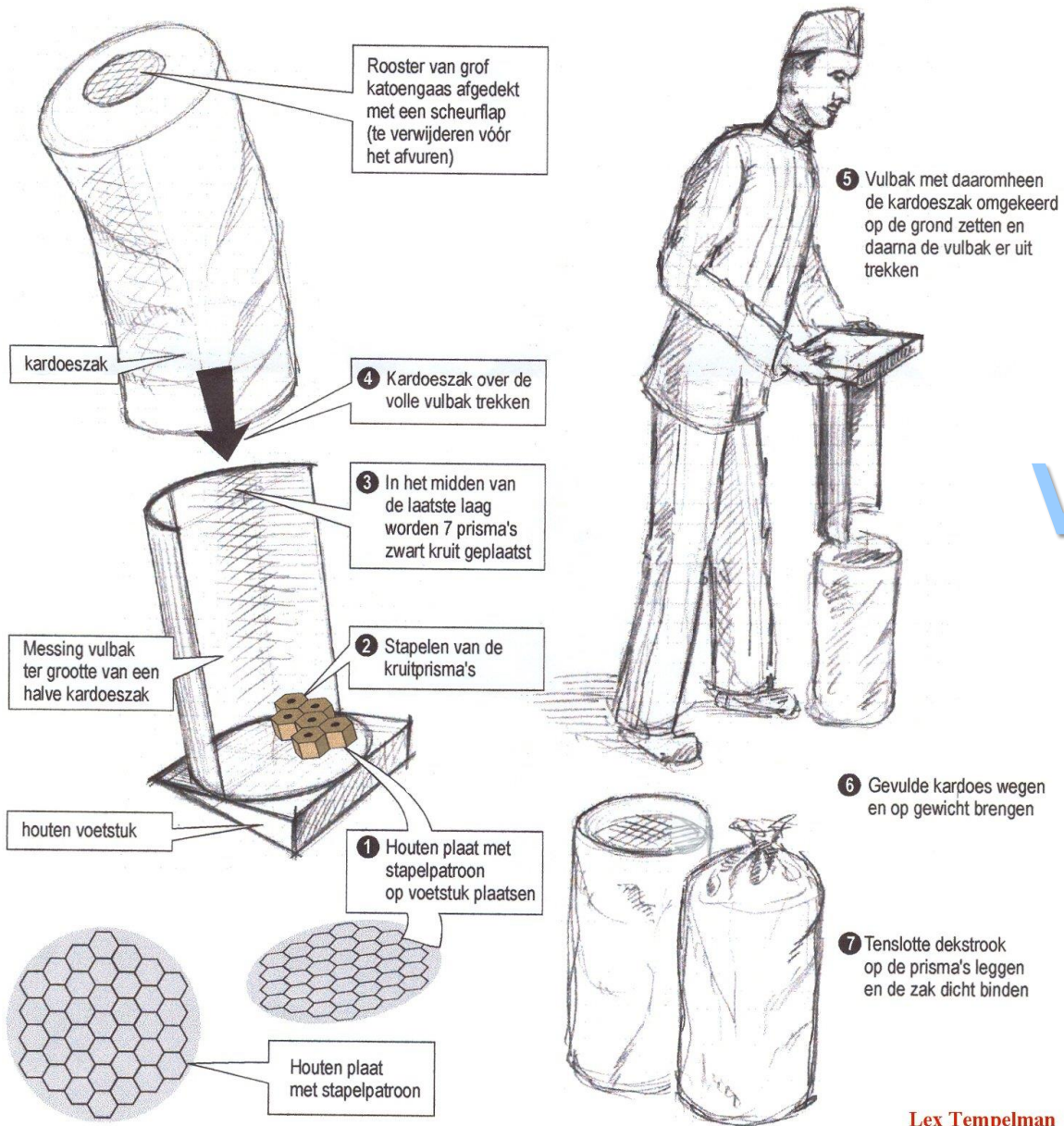
Bruin prismatisch buskruit
Samenstelling: 80% salpeter,
2% zwavel, 18% kool
Gewicht 45 gram, voorzien
van een doorboring, diameter
10 mm voor een goede
explosieve verbranding

Ontstekingsmiddel voor de
voortdrijvende lading: zwart
prismatisch buskruit.
Samenstelling: 75% salpeter,
10% zwavel, 15% kool
Gewicht 42 gram, voorzien
van zeven doorboringen,
diameter 4 mm voor een
goede explosieve verbranding

Lex Tempelman

Vullen van de kardoezen

Lex Tempelman

Vullen van de kardoezen

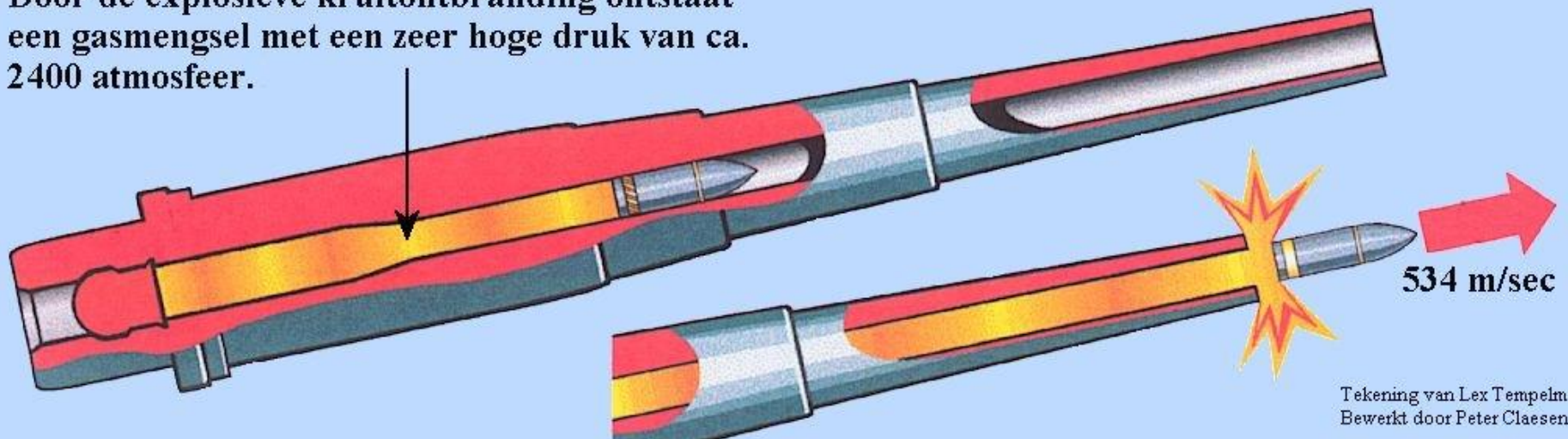
Het effect van een getrokken loop

HET EFFECT VAN EEN GETROKKEN LOOP

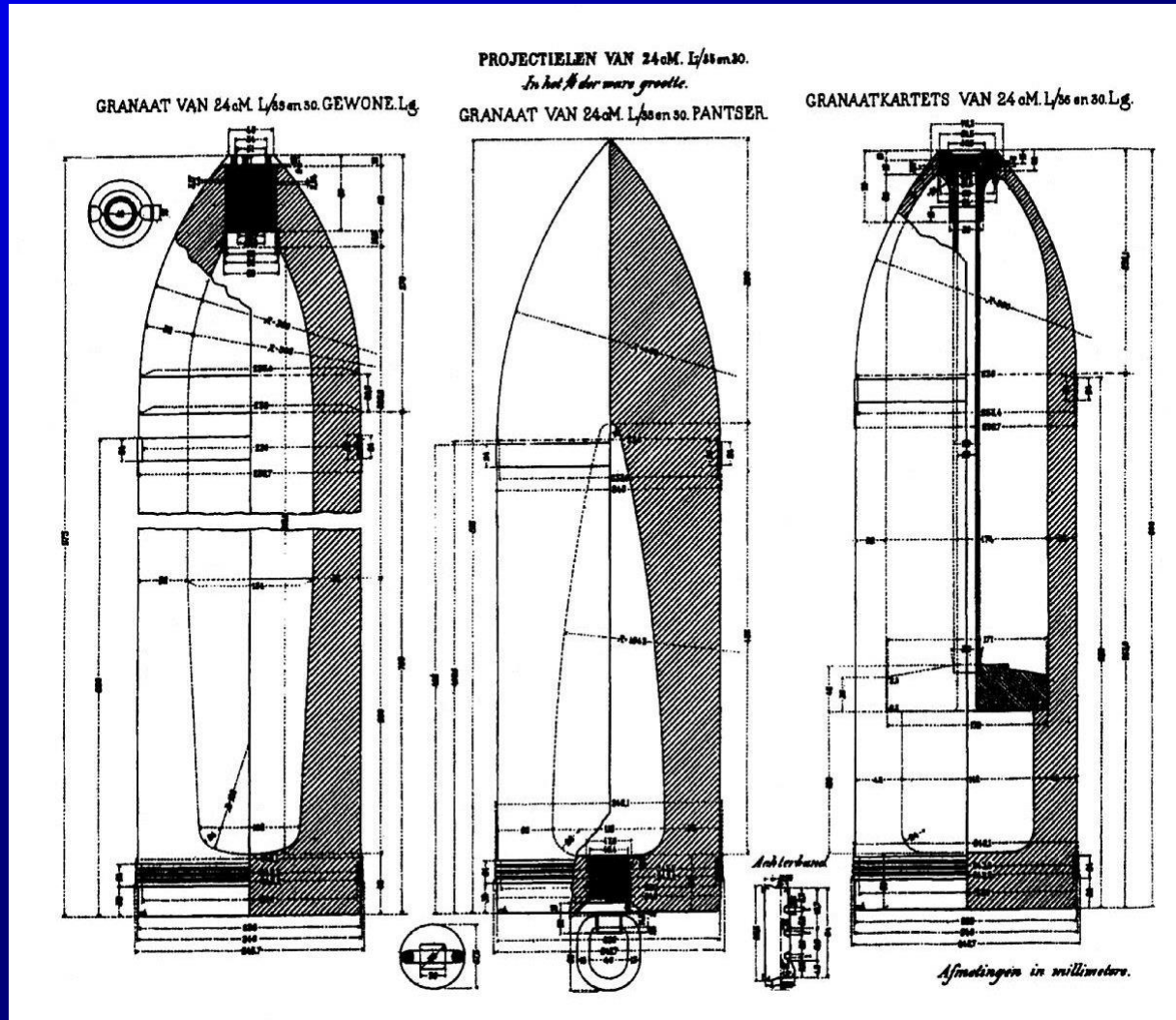
Het projectiel verlaat de loop

Door de explosieve kruitontbranding ontstaat een gasmengsel met een zeer hoge druk van ca. 2400 atmosfeer.

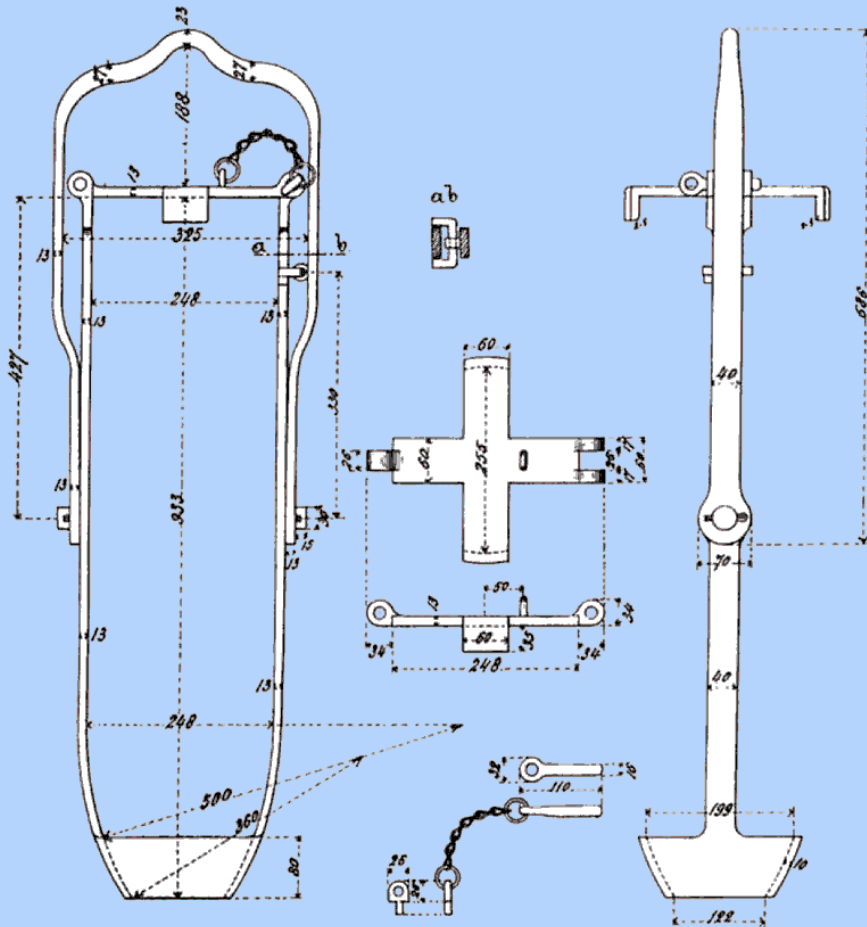

= 1922,4 km/u

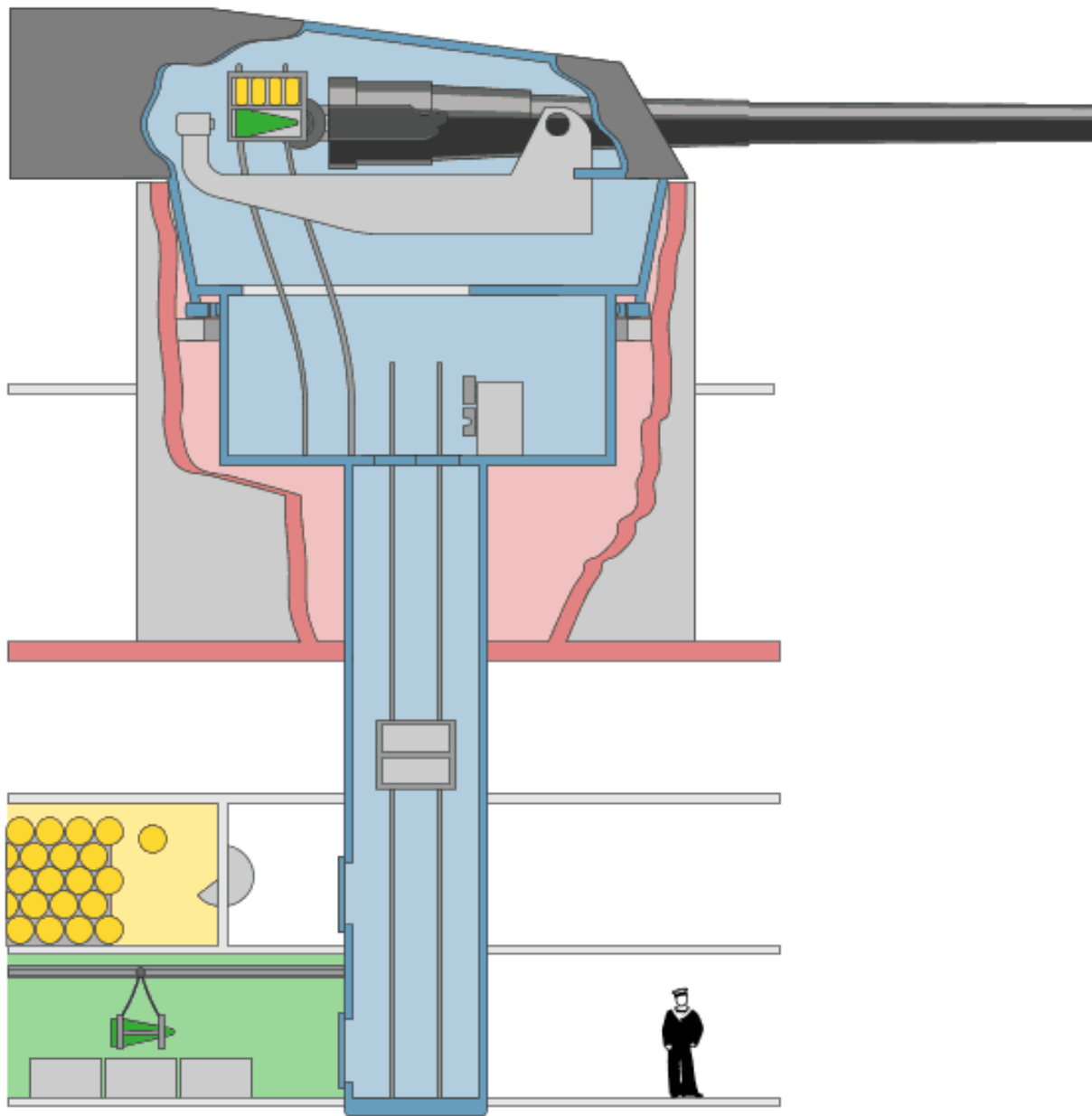
Granaatsoorten

*Hijck
Projectie van 24 cm L/35 en 30.
Schaal 1:5*

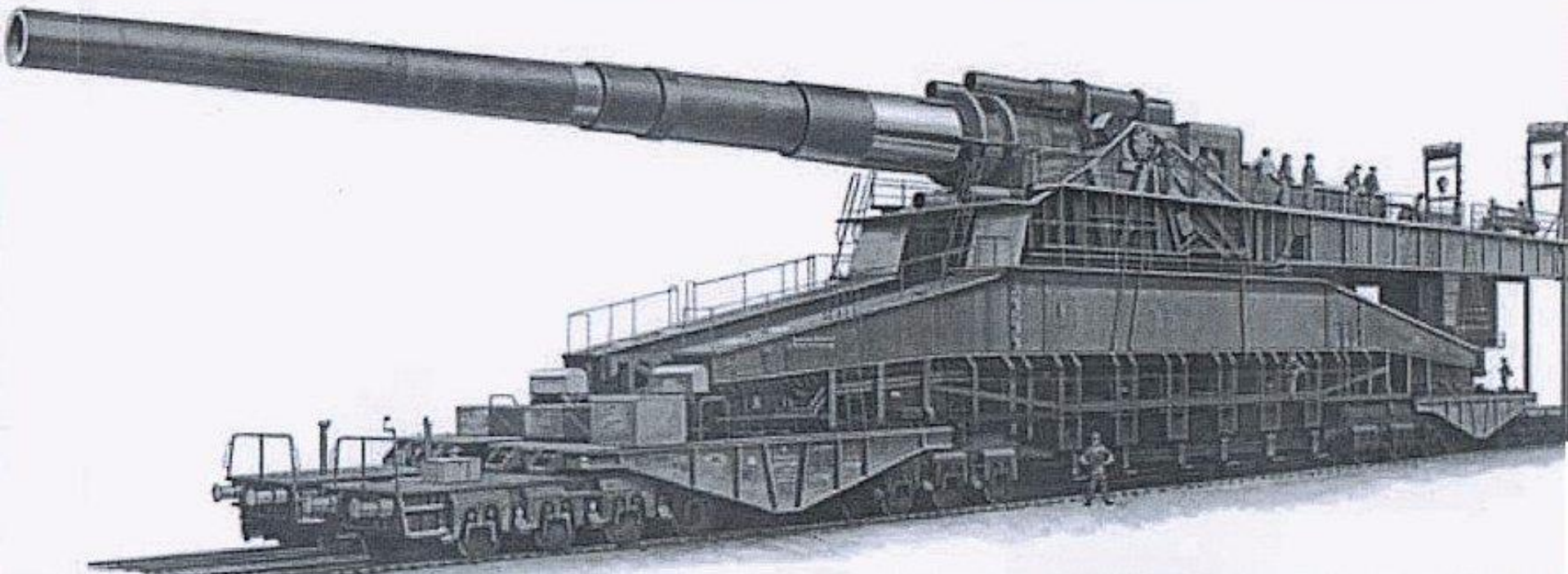
Hijckbeugel

Even wat anders

- Wij vinden dat het hoofdgeslacht op Pampus groot was.
- Maar wat vind je dan van het volgende kanon dat door de Duitsers in WWII gebruikt werd bij de verovering van Sevastopol in de Krim.

Het grootste kanon ooit gebouwd

Het 80 cm L40 kanon (spoorweggeschut)
genaamd "**Dora**"

Enige afmetingen van "Dora"

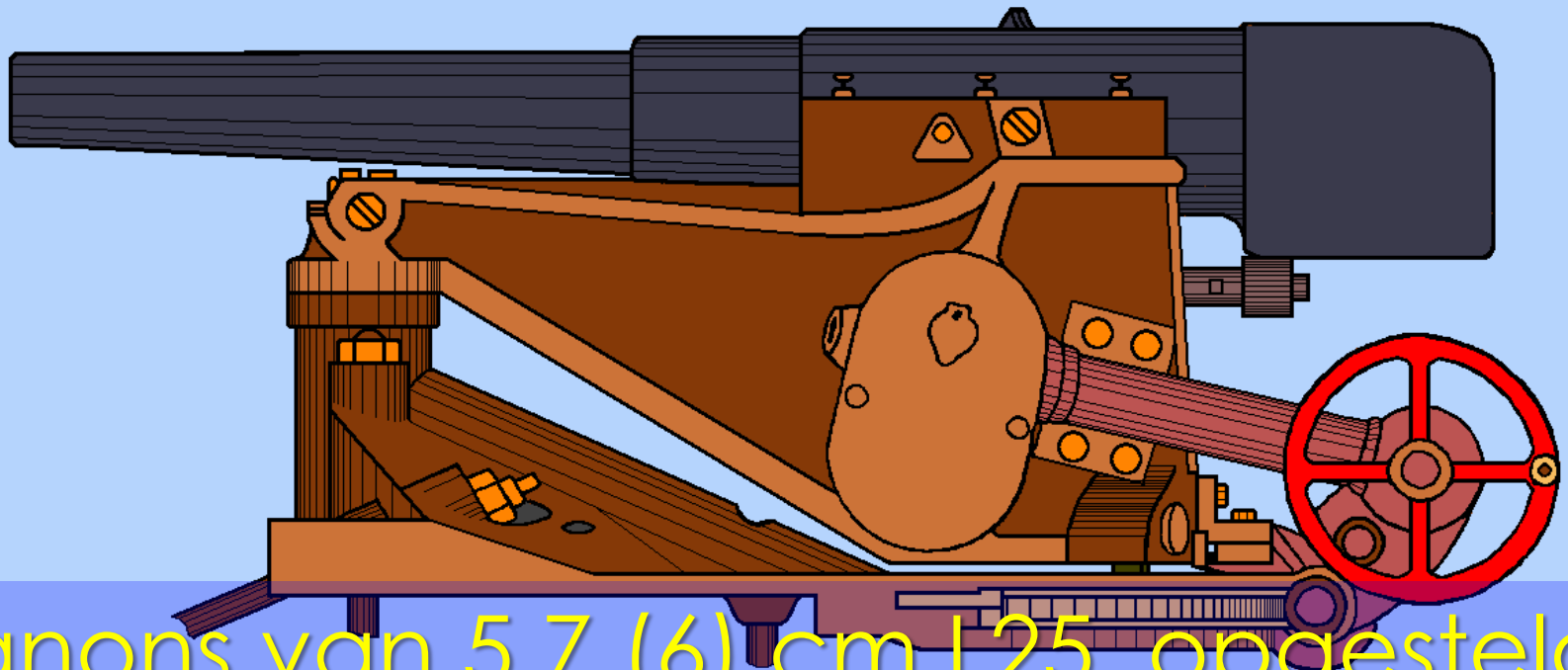
- Effectief bereik: 40 km
- Kaliber: 800 mm
- Gewicht loop: 400.000 kg
- Totale gewicht: 1.400.000 kg
- Lengte loop: 32 m
- Totale lengte: 43 m
- Breed: 7 m
- Hoog: 12 m
- Gewicht granaat: 7.100 kg

Nog enkele foto's van de "Dora"

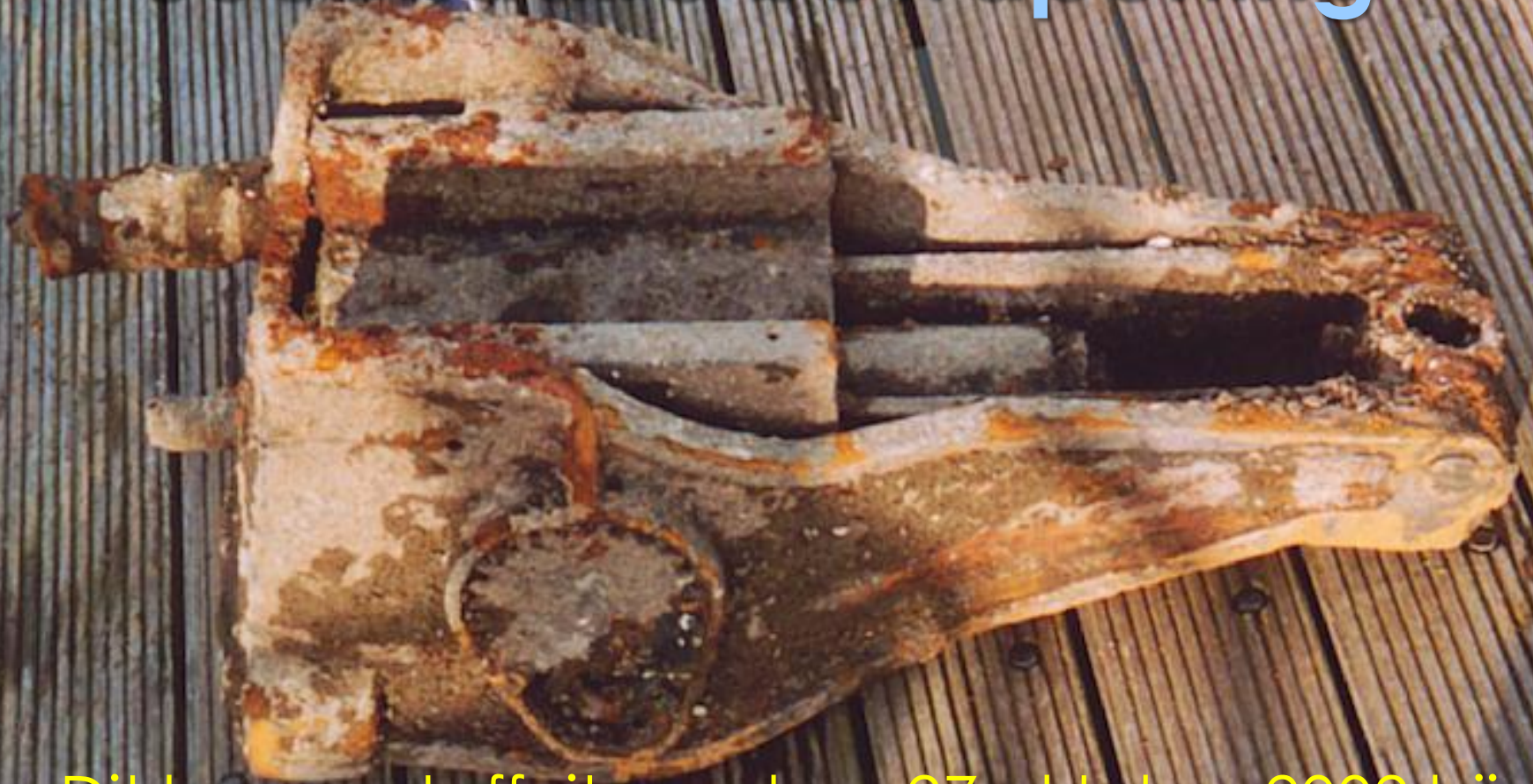
- De granaten waren 3,75 m lang
- De hulzen waren 1,30 m lang

Secondaire bewapening

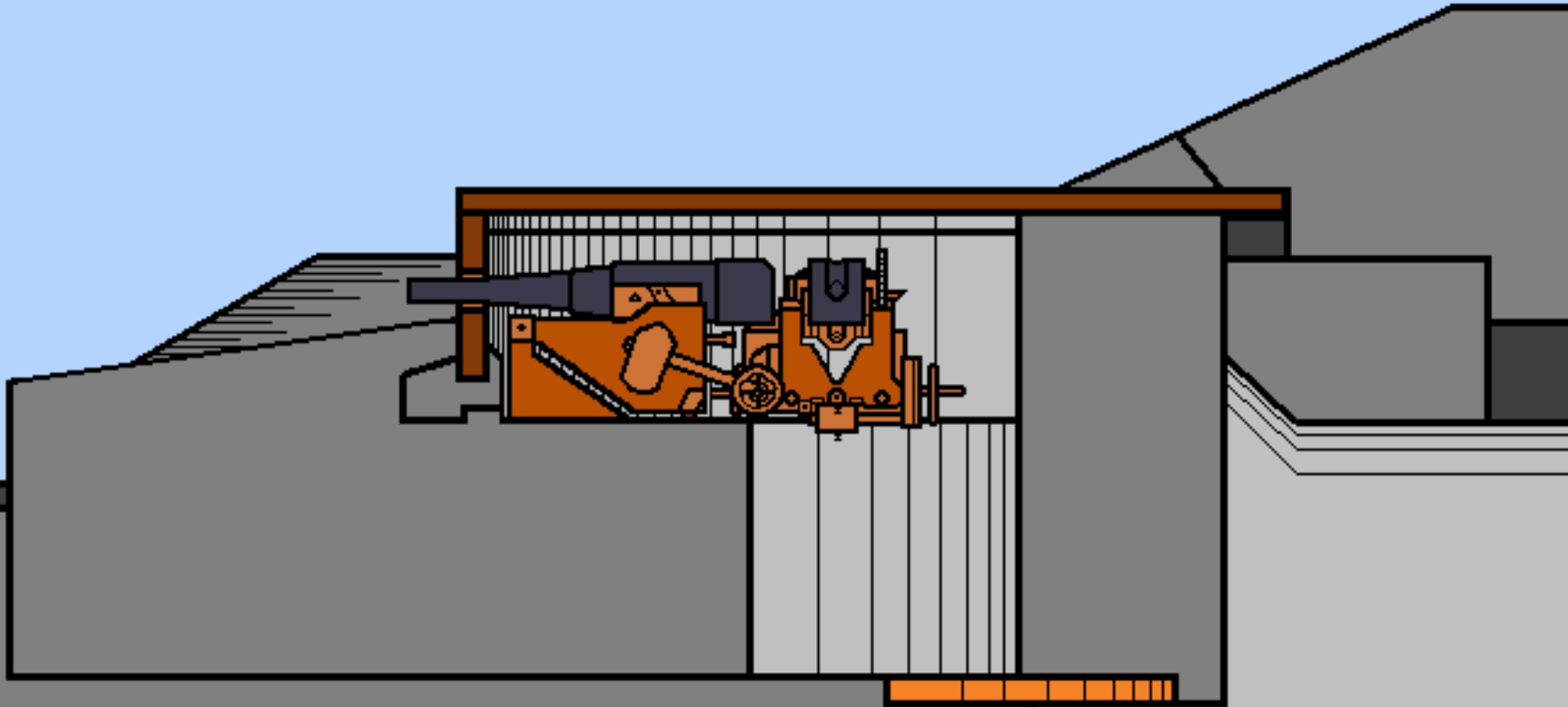
6 kanons van 5,7 (6) cm L25, opgesteld in twee pantserstanden op een kazemataffuit met minimaal schietgat

Secondaire bewapening

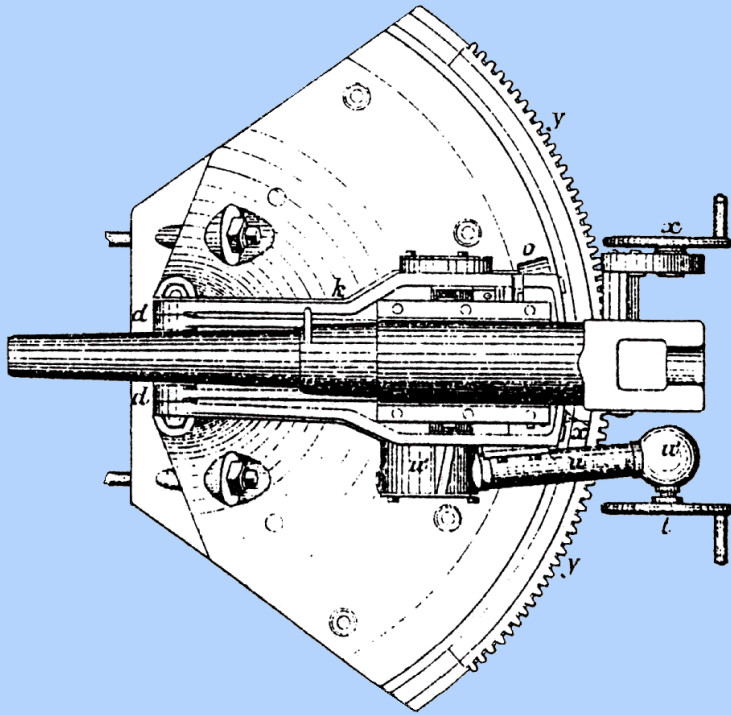
Dit kazemataffuit werd op 27 oktober 2002 bij zware storm door de fortwachters gevonden aan de buitenrand van de basaltring.

Secondaire bewapening

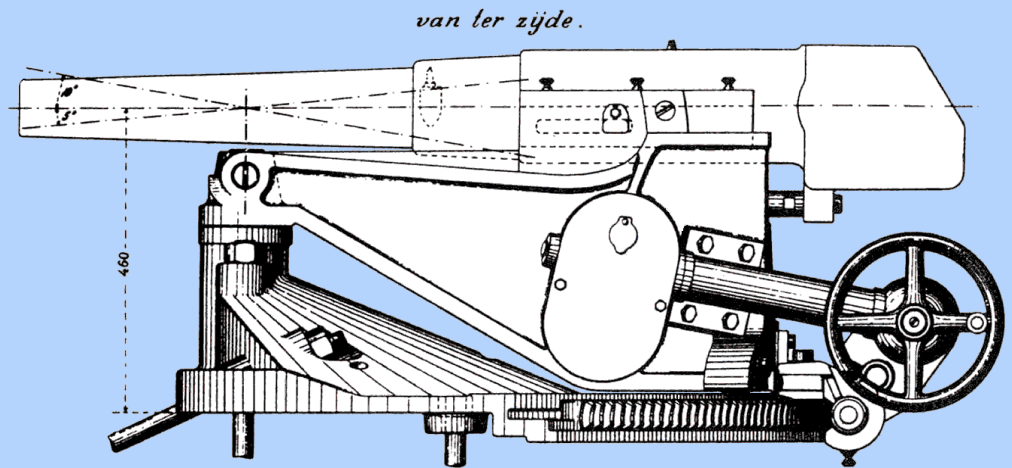

Bestaand uit twee pantserstanden

Kanon van 5,7 (6) cm L25

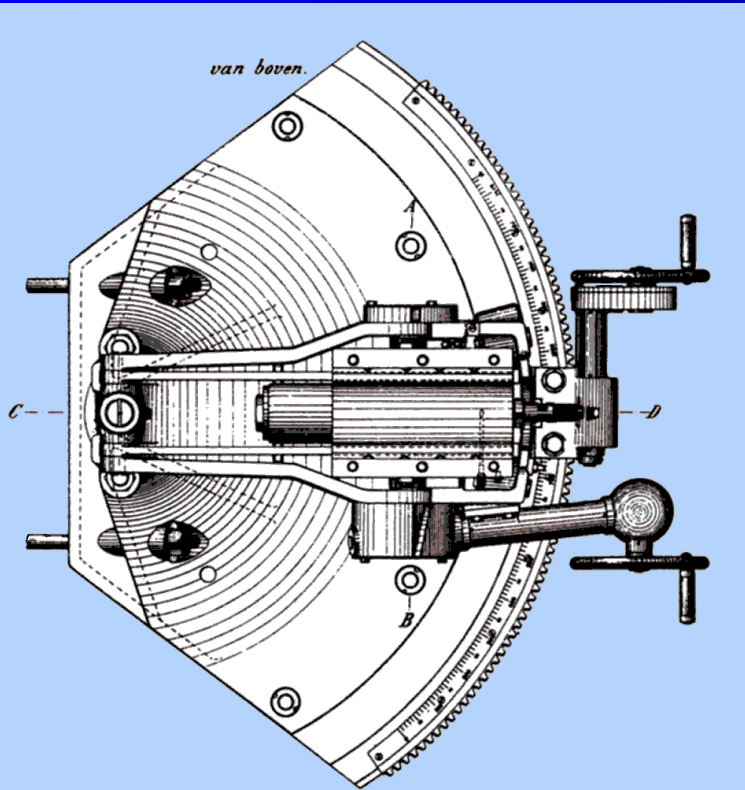
Boven aanzicht

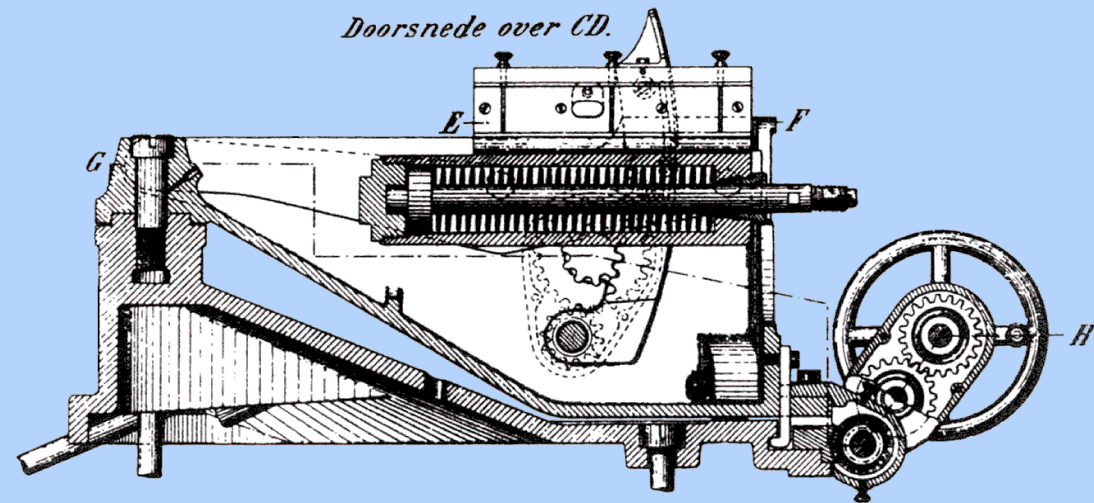
Zijaanzicht

Kazemataffuit

Voor kanon van 5,7 (6) cm L25

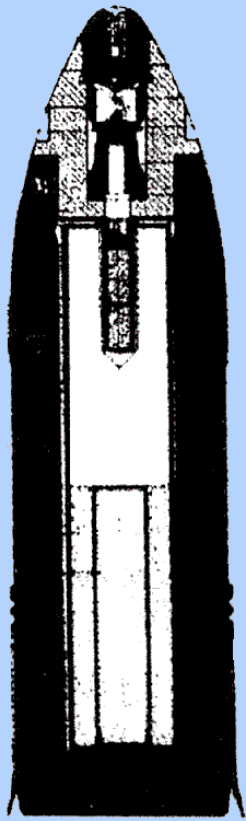

Bovenaanzicht

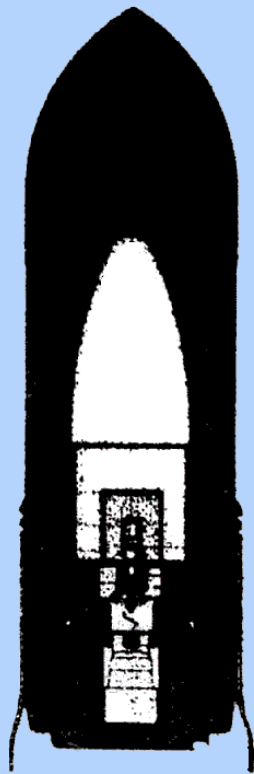

Lengte doorsnede

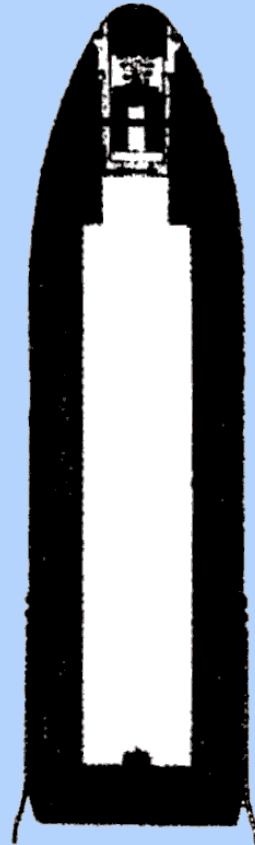
Granaatsoorten 6 cm

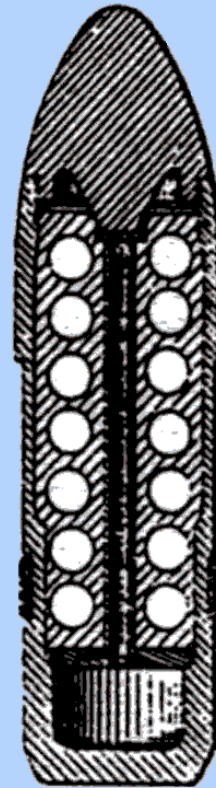
Brisantgranaat

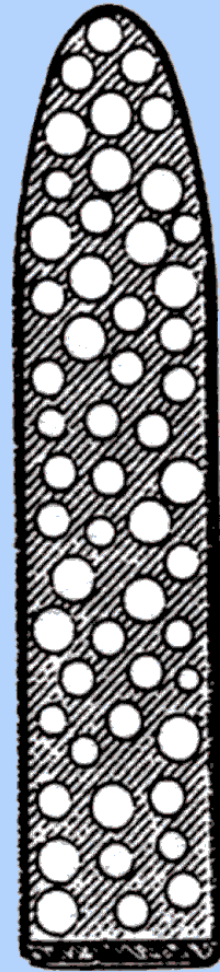
Brisantpantsergranaat

Ring- of Buskruitgranaat

Granaatkartets

Kartets

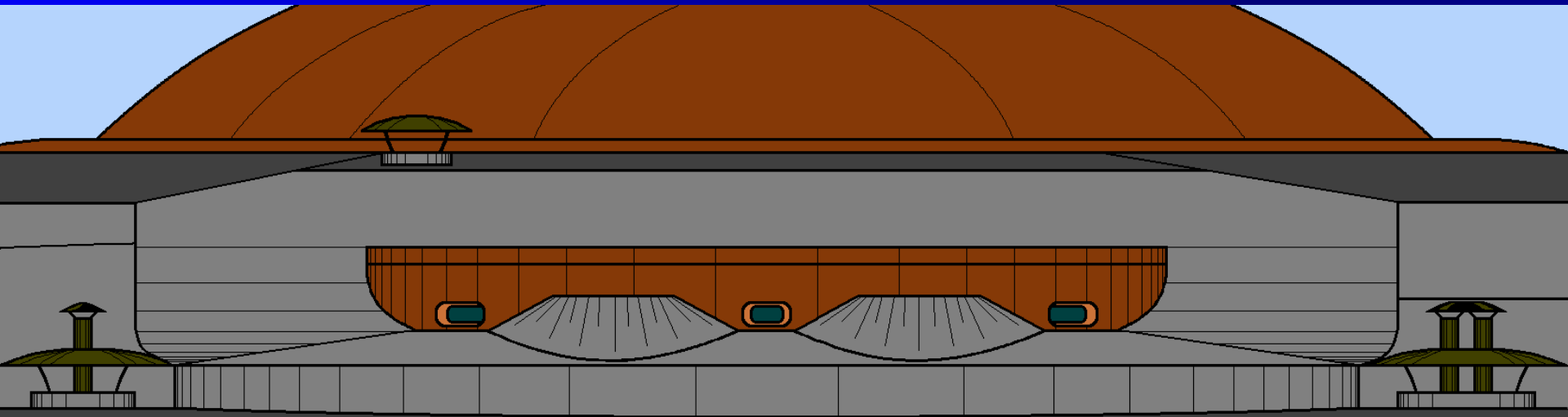
Westelijke pantserstand

Bovenaanzicht

Westelijke pantserstand

Frontzijde

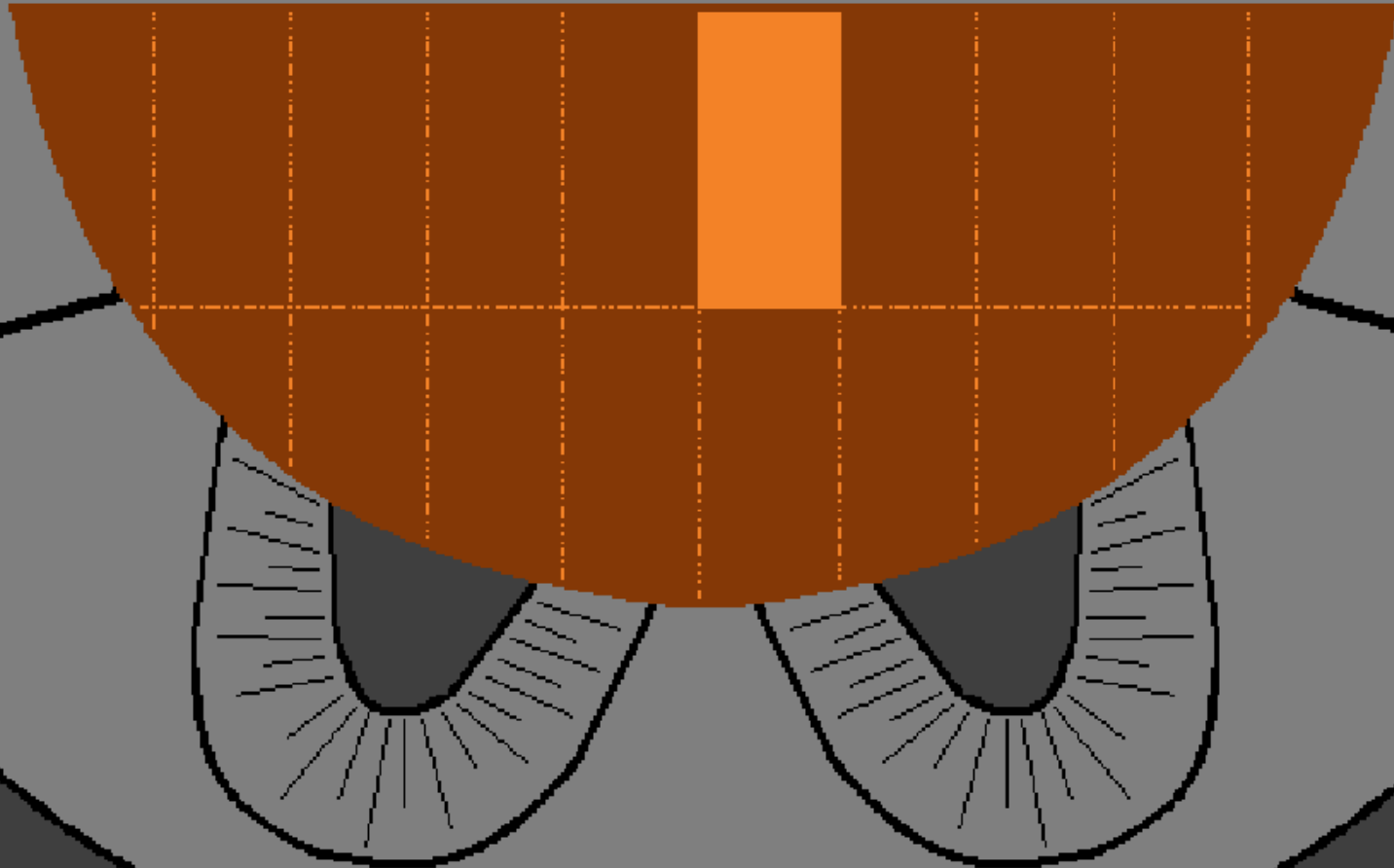

Deel dak pantserstand

7 cm dik
170 cm lang
60 cm breed

Positie waar de plaat vermoedelijk heeft gezeten

Oostelijke pantserstand

Oostelijke pantserstand

De pantserstand van binnen bekeken.

Duidelijk zijn de bevestigingsbouten van de affuiten te zien.

Lichte bewapening

- M90 Mitrailleur, opgesteld in elk wachtlokaal van de kofferruimte in de contrescarp-gang

Mitrailleur M.90 (N.L.)

Fig.1.($\frac{1}{3}$).
Van boven.

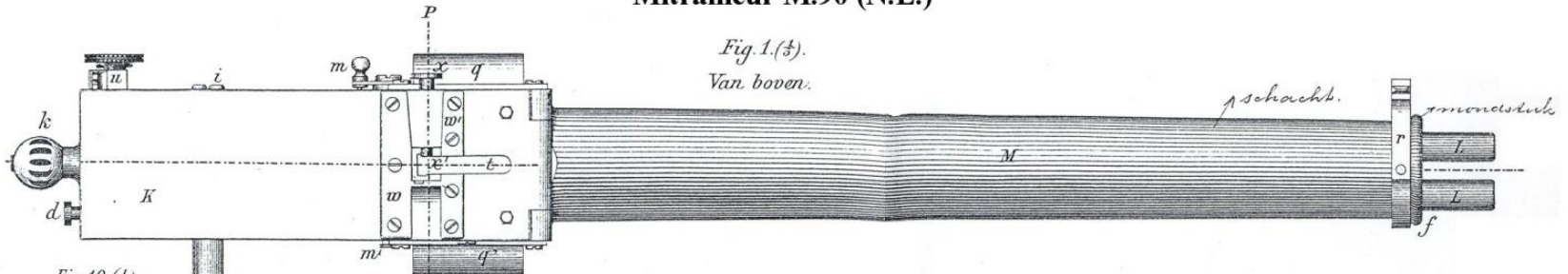

Fig.10.($\frac{1}{3}$).
Veiligheidsbout.

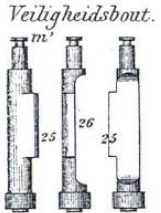

Fig.11.($\frac{1}{3}$).
Stopblok.

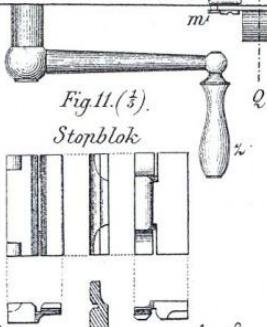

Fig.2.($\frac{1}{3}$)
Van boven met geopend deksel.

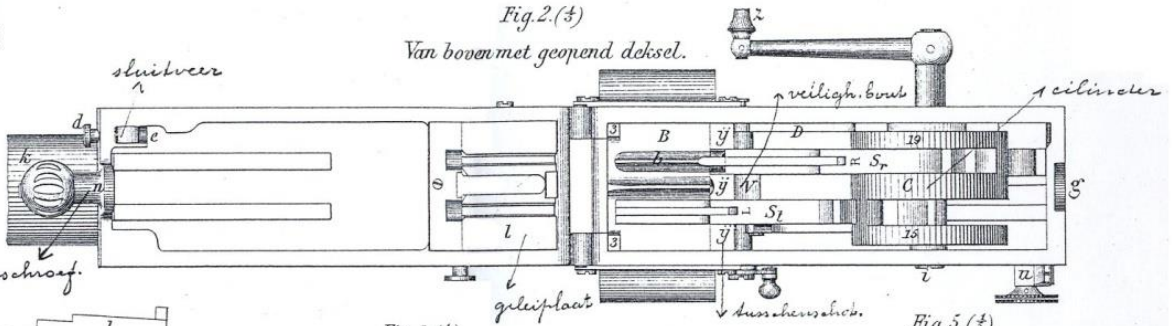

Fig.3.($\frac{1}{3}$).
Van ter zijde met geopend deksel.

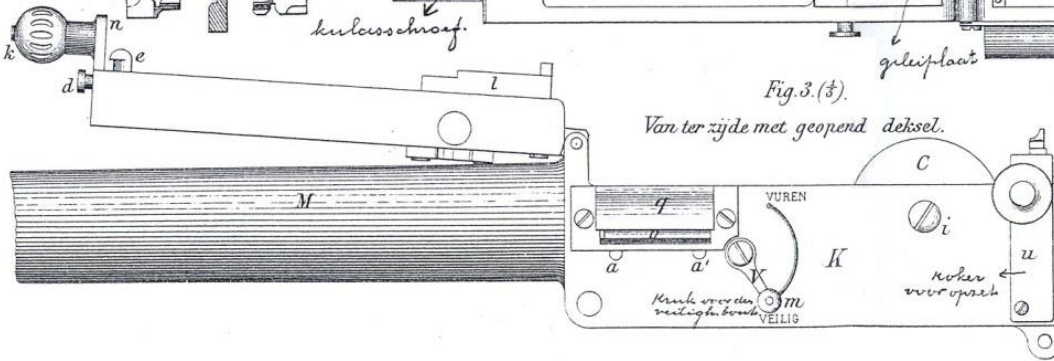

Fig.5.($\frac{1}{3}$).
Vertikale doorsnede over het linker slot.

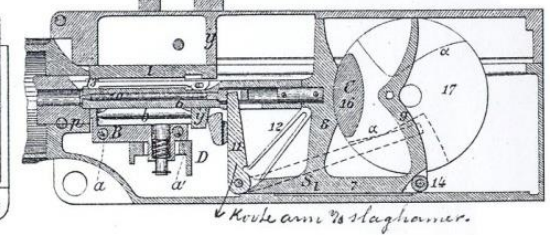

Fig.4.($\frac{1}{3}$).
Van ter zijde

Lichte bewapening

Schietgat mitrailleur

Lichte bewapening

Rechts de restanten van de onderdelen van het mitrailleurraffuit in een van de wachtlokalen in de oostelijke koffer.

De drinkwatervoorziening

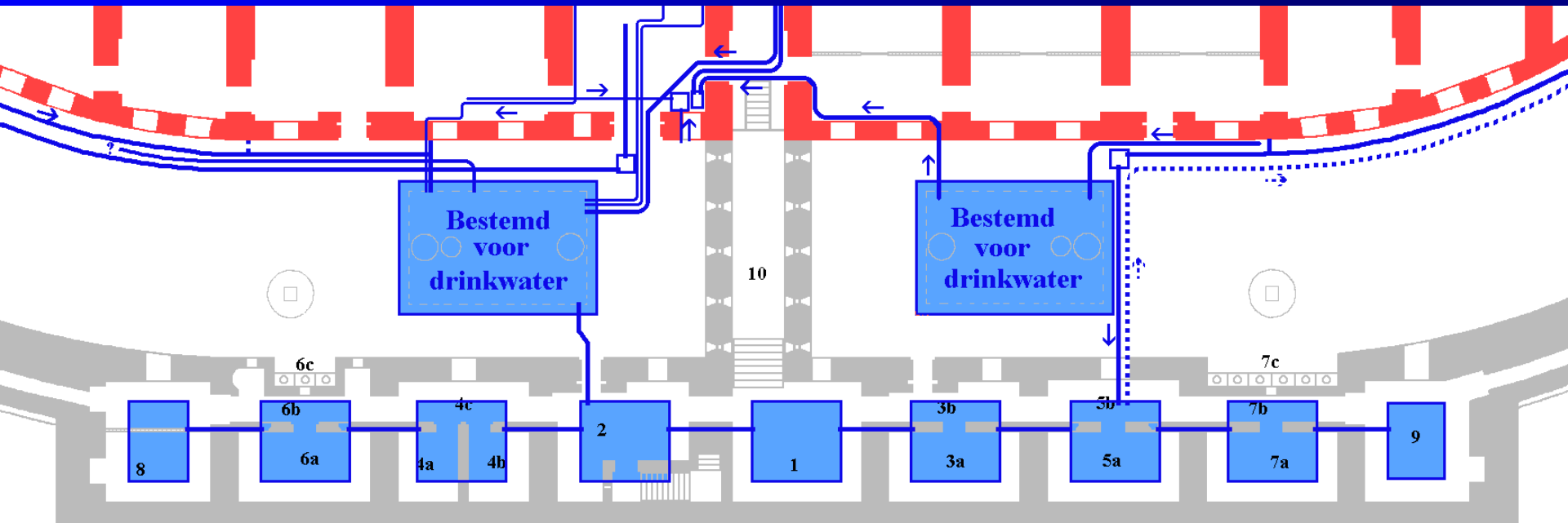
Opvang regenwater

- Regenwater werd op het dak van het hoofdgebouw opgevangen
- Vervolgens werd het via de dakgoot en regenpijpen verzameld in de regenbakken

Alternatief !

- Drinkwater halen aan de wal

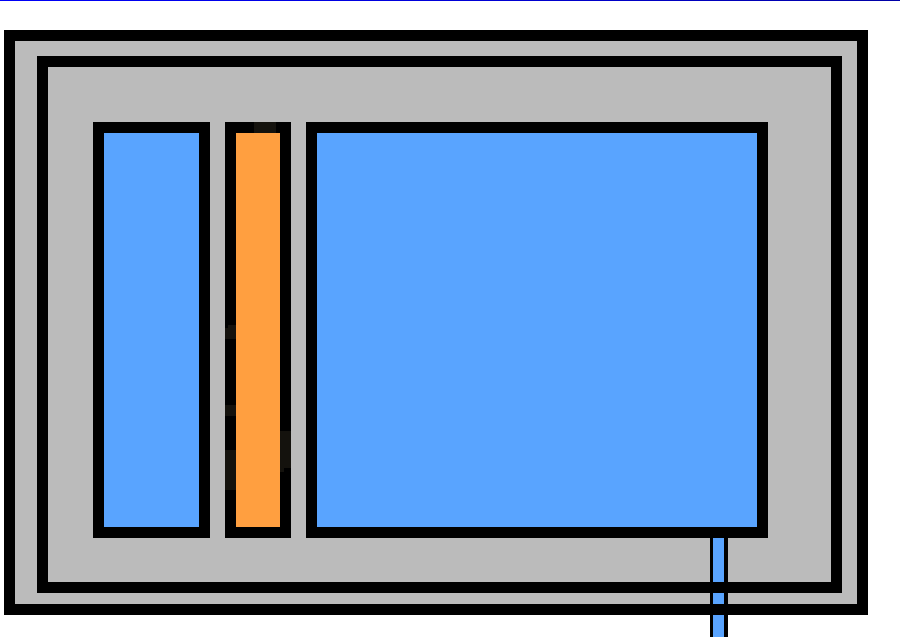
De regenwateropvang

De kleine bakken zijn bestemd voor ketelwater

- Voor de rondgaande goot en afvoerbuizen werd 14.750 kg gegoten ijzer gebruikt

De regenbak (2 x droge gracht)

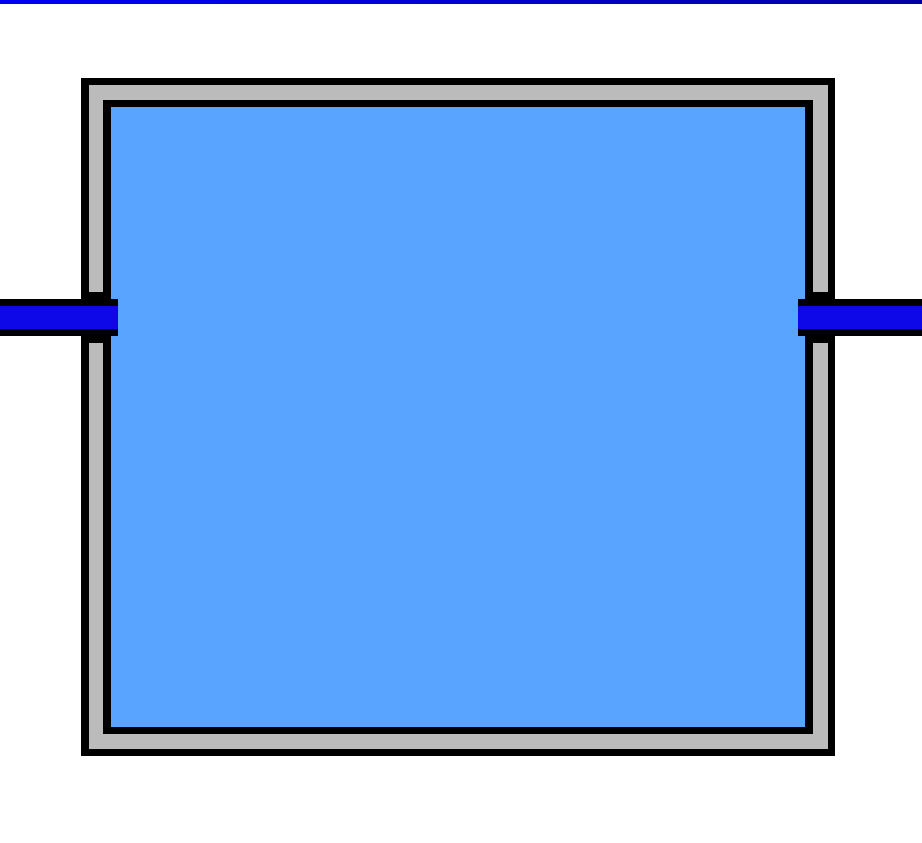
Afmetingen:

- Lengte : 5,74 m
- Breedte: 3,82 m
- Hoogte : 1,25 m
- Inhoud : 27.409 L

Het middenvak werd als filter gebruikt d.m.v. 2,5 m³ grint.

Dit water diende als drinkwater.

Kleine regenbak (7 x in galerij)

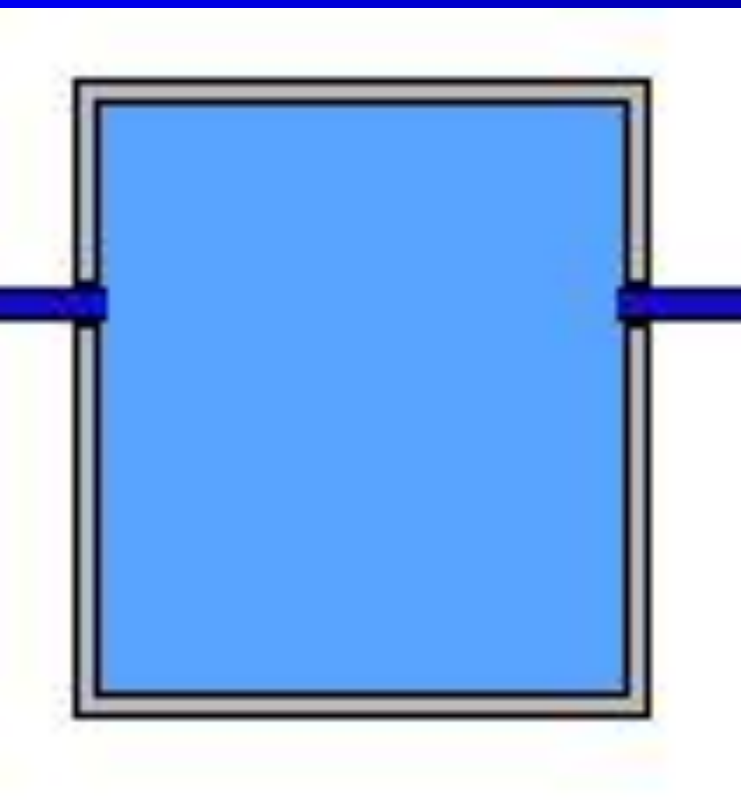

Afmetingen ±:

- Lengte : 3,50 m
- Breedte: 3,00 m
- Hoogte : 1,25 m
- Inhoud : 13.125 L

Dit water was bestemd voor de ketels.

Kleine regenbak (2 x in galerij)

Afmetingen ±:

- Lengte : 2,50 m
- Breedte: 3,00 m
- Hoogte : 1,25 m
- Inhoud : 9.375 L

Dit water was bestemd voor de ketels.

Totale inhoud regenbakken

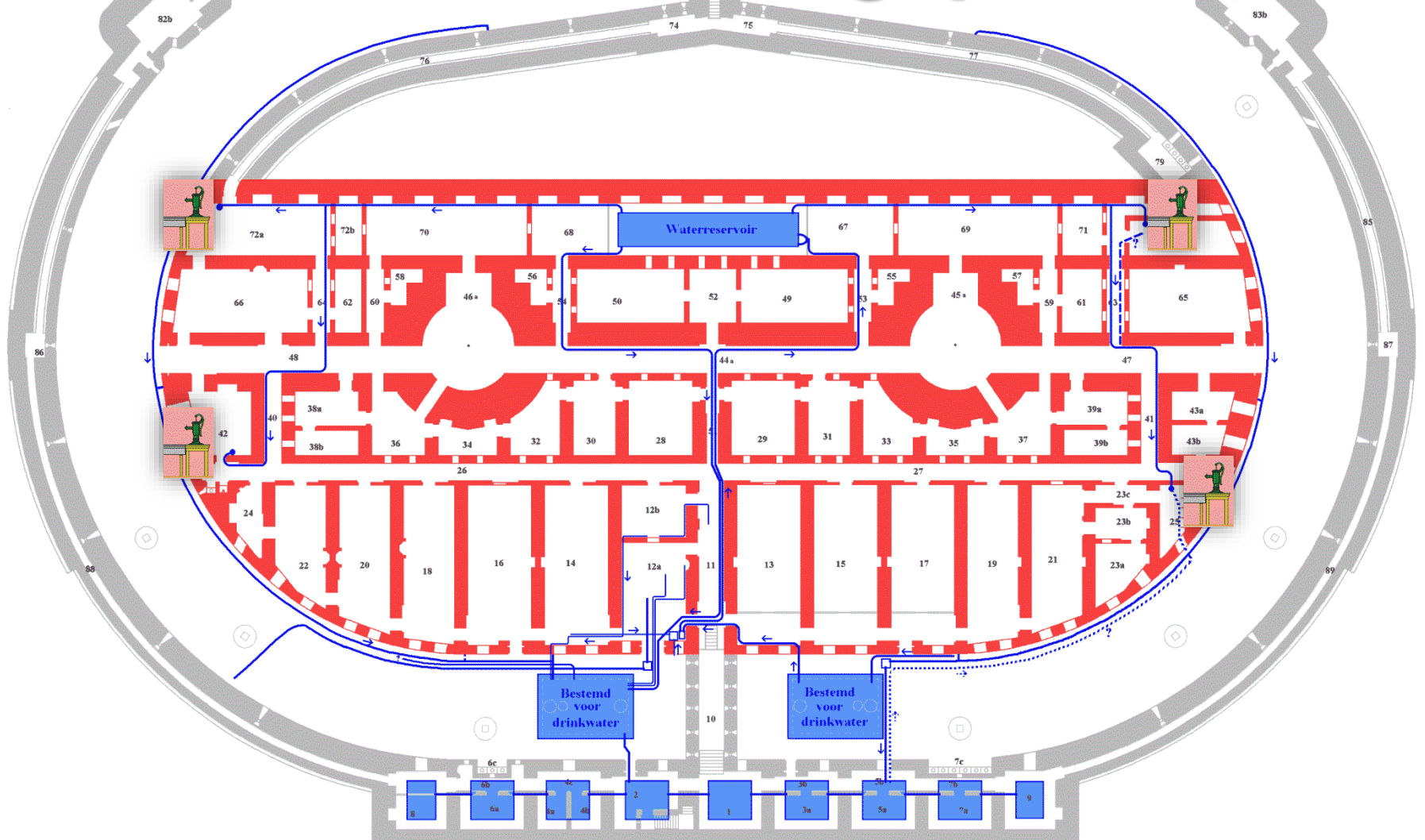
- Inhoud grote regenbakken : 54.818 L
(Dit was drinkwater)
- Inhoud kleine regenbakken : 110.625 L
(Dit was ketelwater)

- **Totale inhoud** : **165.443 L**

Transport drinkwater

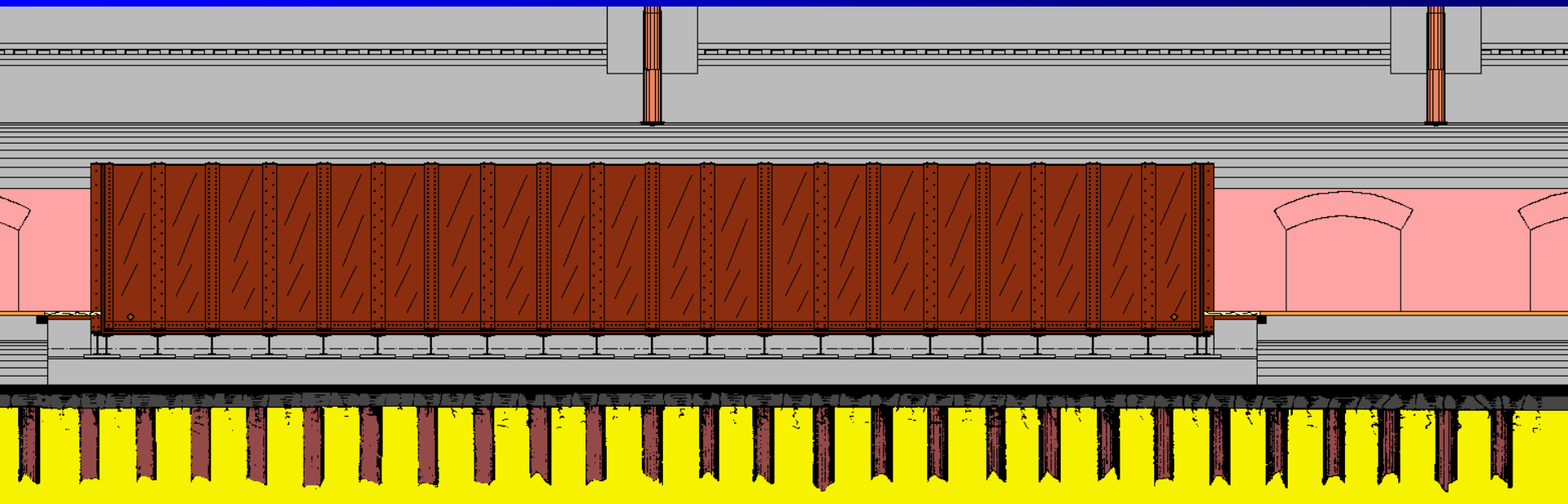
- Met behulp van een dubbelwerkende stoompomp in de machinekamer werd het water vanuit de regenbakken naar het waterreservoir gepompt
- De leidingen waren gemaakt van lood, vertint aan de binnenzijde en hadden een doorsnede van 52 mm (binnenmaat)

Het waterleidingstelsel

De kleine bakken zijn bestemd voor ketelwater

Het waterreservoir

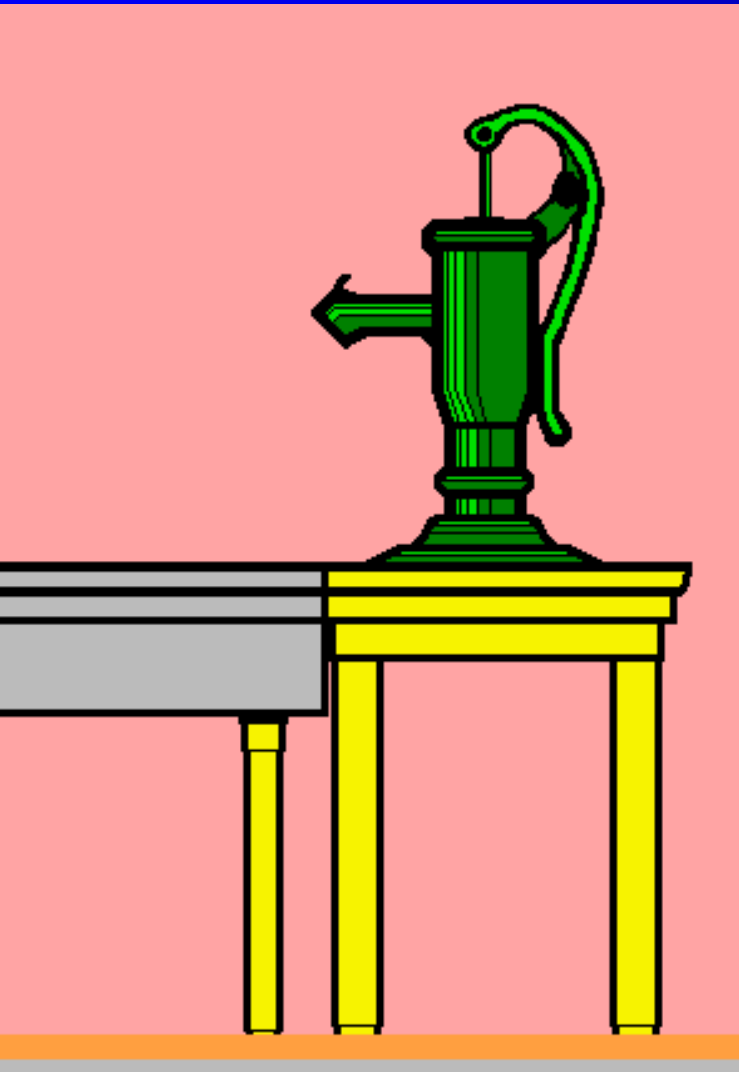

- Gemaakt van 12.200 kg plaat- en profielijzer waterdicht geklonken
- Lang 14,80 m, breed 2,60 m, hoog 2,25 m
- Inhoud 86.580 liter

Waterleiding

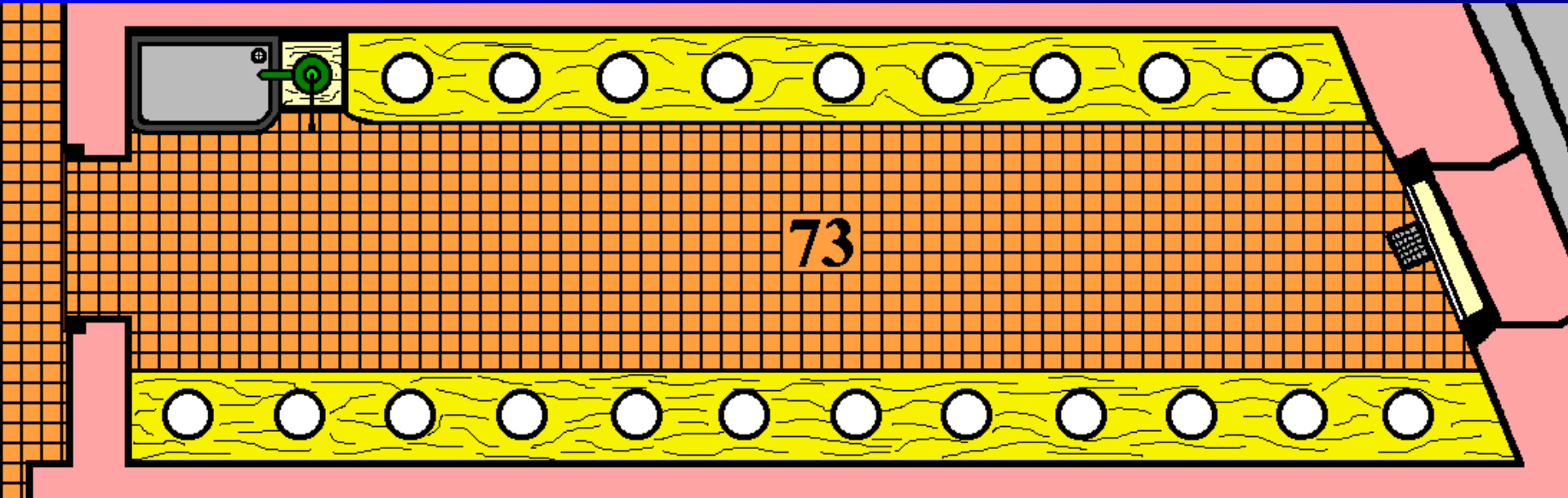

(Zwengel)waterpomp

- Manschappenkeuken
- Officierskeuken
- Ziekenprivaat
- Wasplaats
- Oostelijk privaat
- Fortwachterswoning

Manschappenwasplaats

De energievoorziening

De energievoorziening bestond uit:

- 1 Stoominstallatie
- 1 Elektrische installatie
- 2 Hydraulische installaties

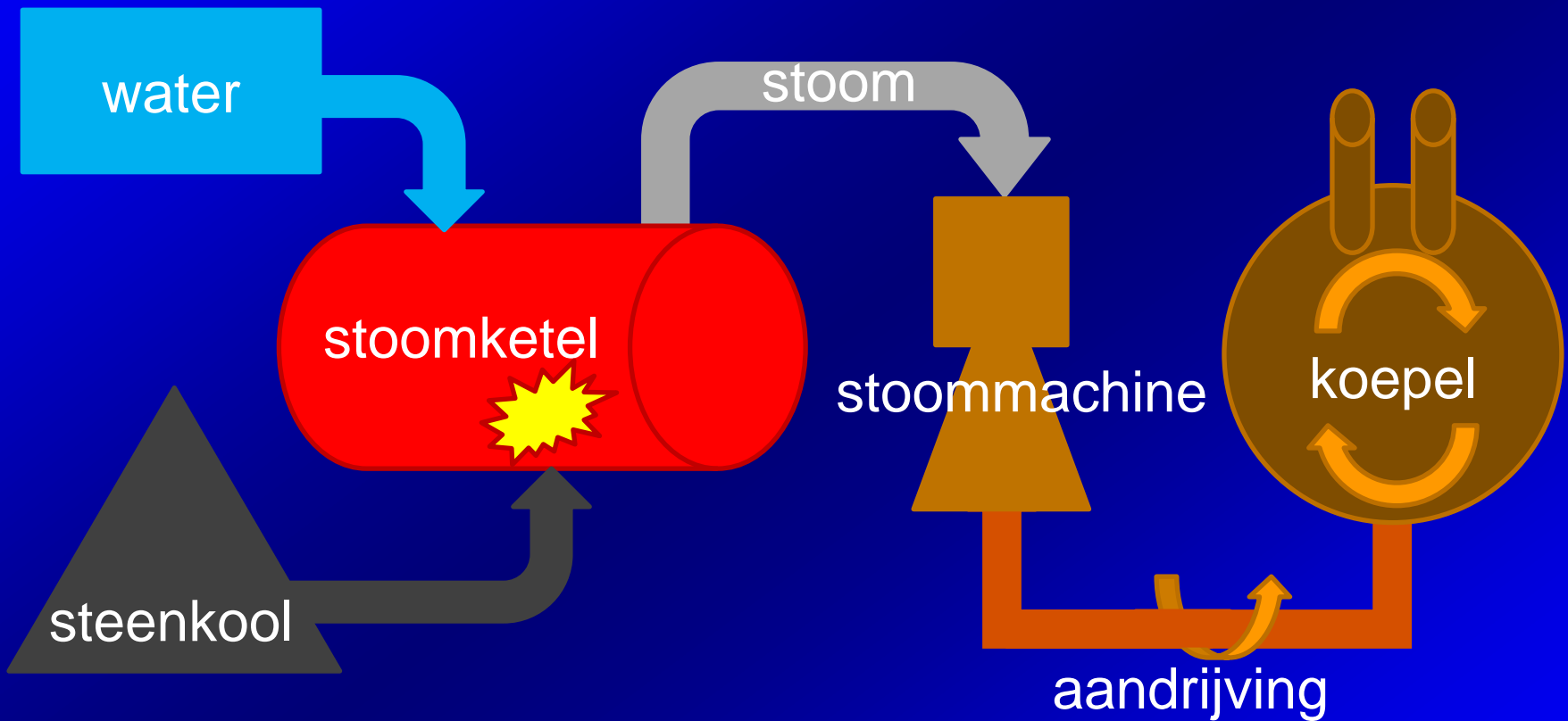
De stoominstallatie

De stoominstallatie was geleverd door Gruson uit Duitsland en hoorde bij het zware geschut.

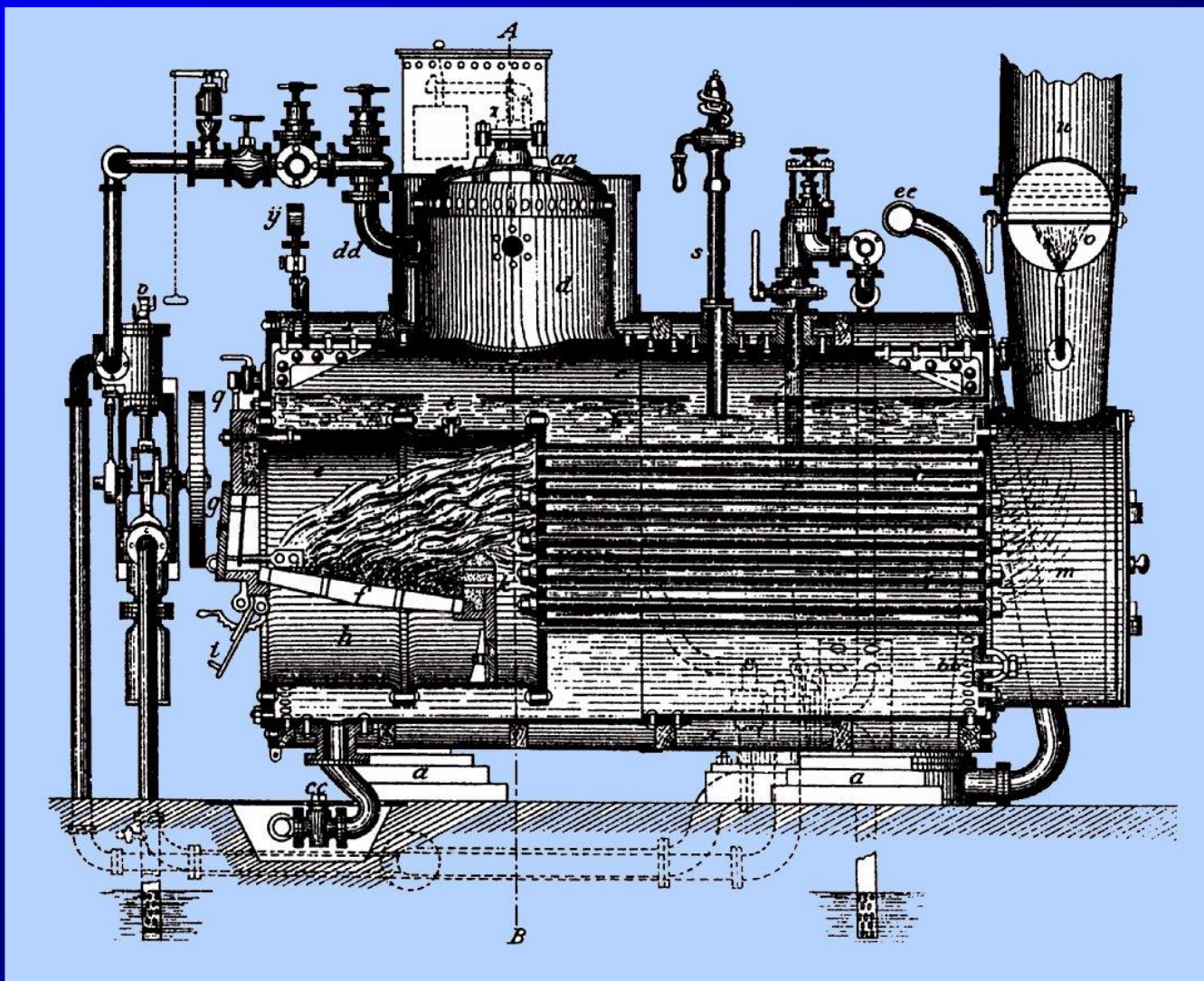
Deze bestond uit:

- 2 Stoomketels
- 2 Stoommachines (dynamokamer)
- 2 Stoommachines (geschuttorens)

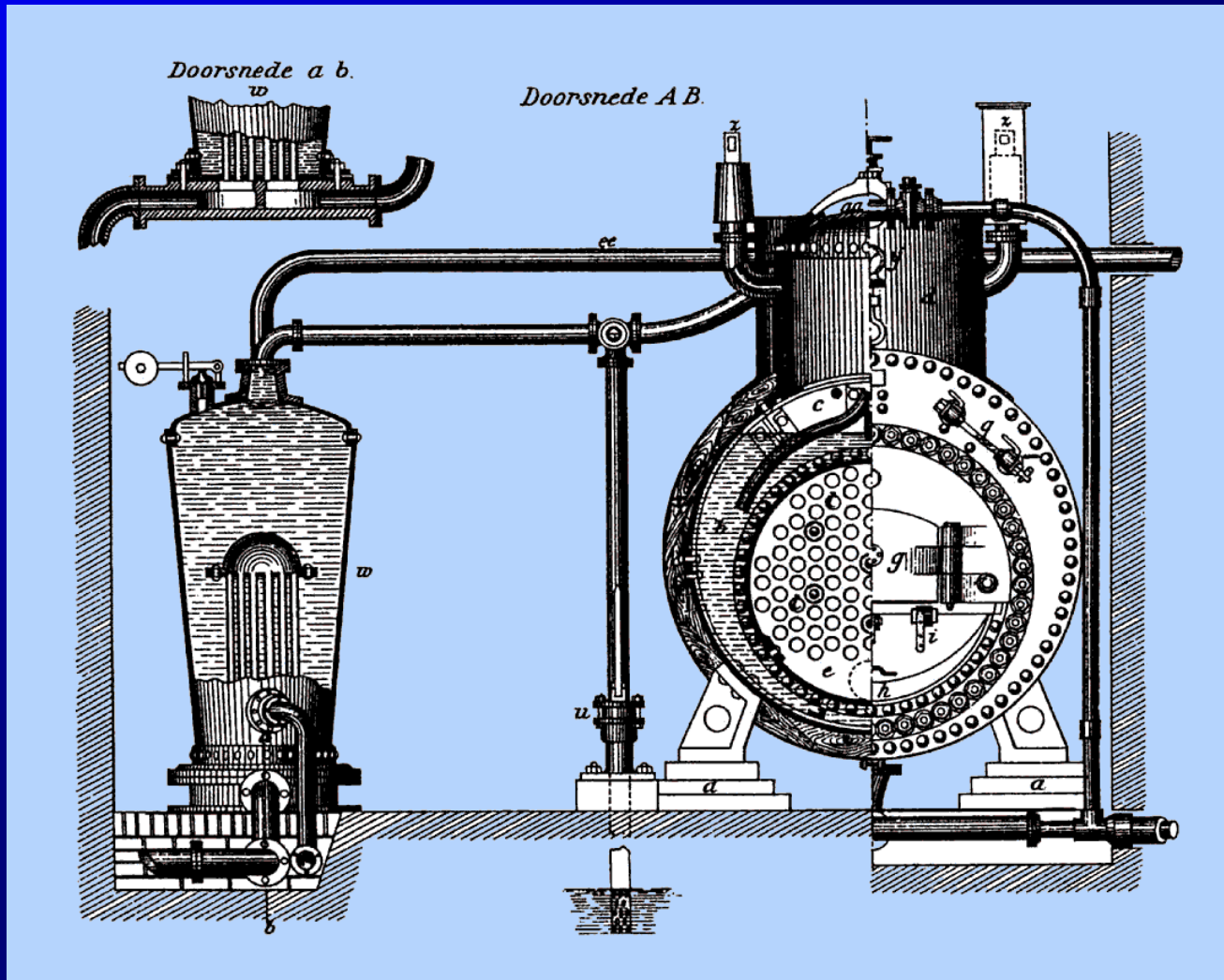
De stoominstallatie

Stoomketel van Gruson

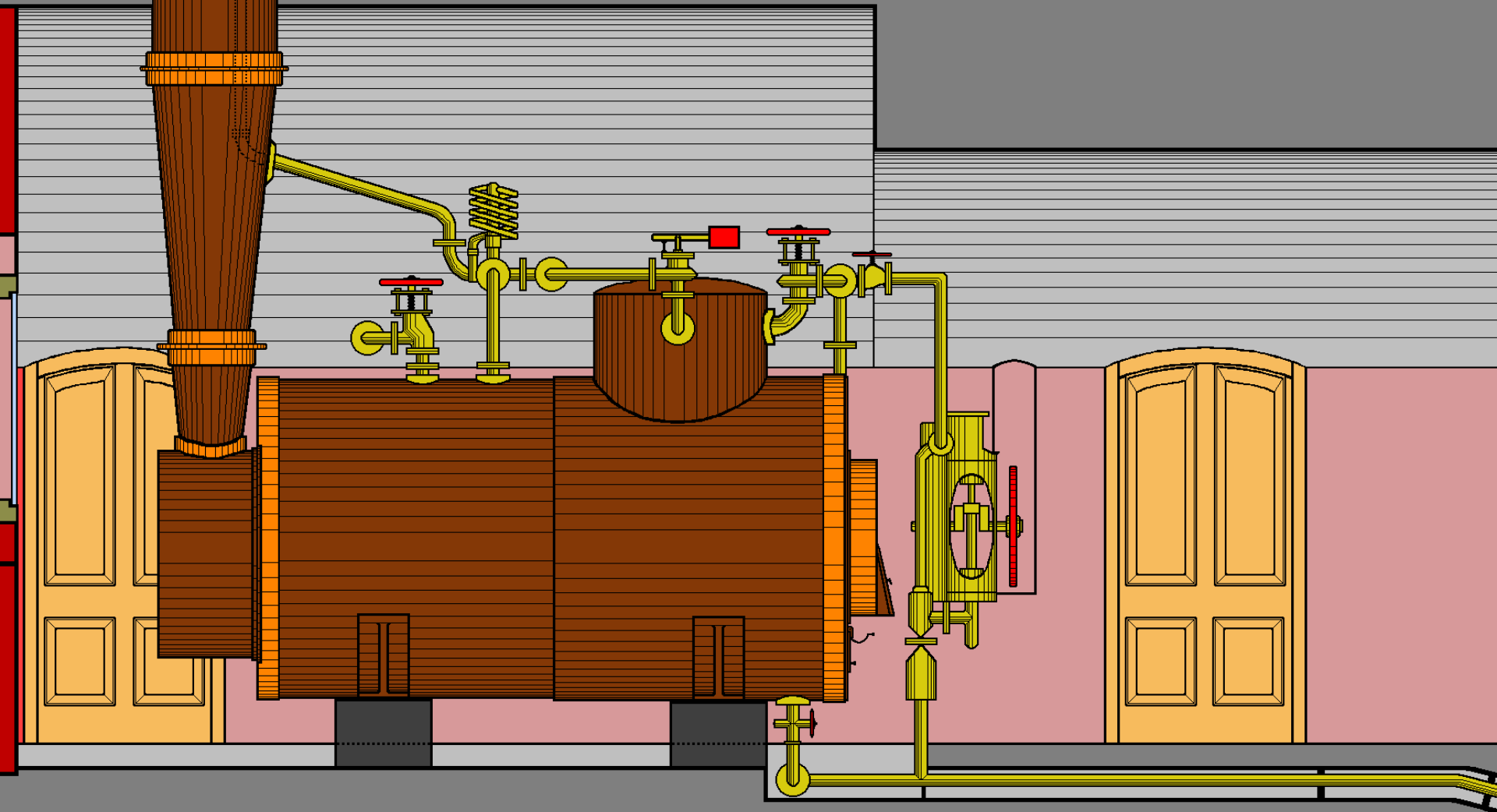
Stoomketel van Gruson

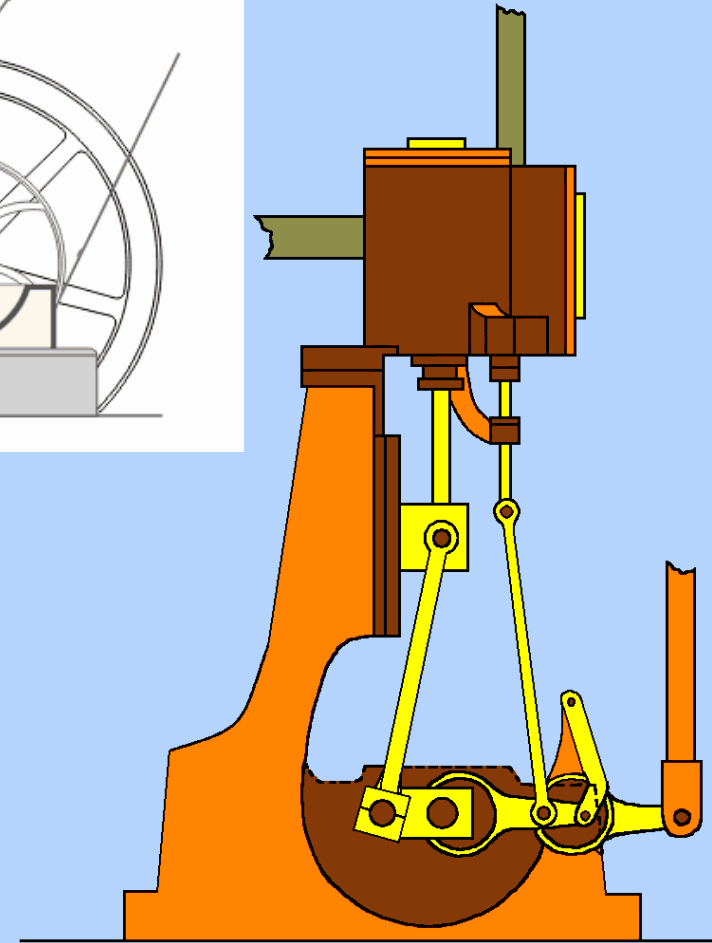
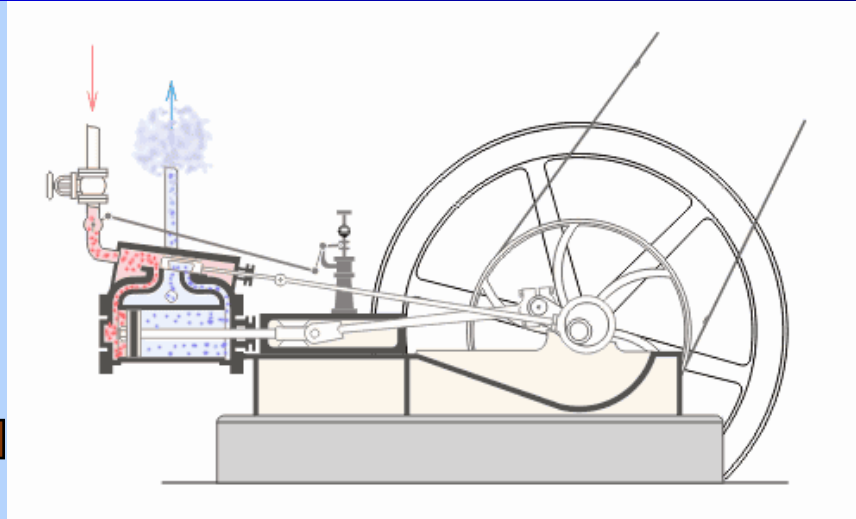
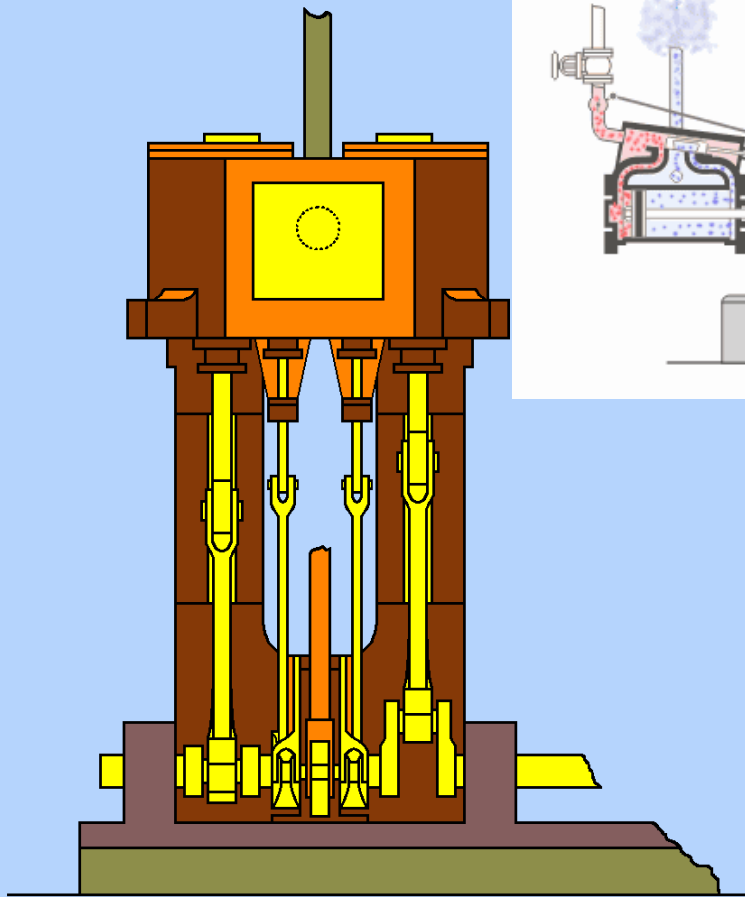
Stoomketel van Gruson

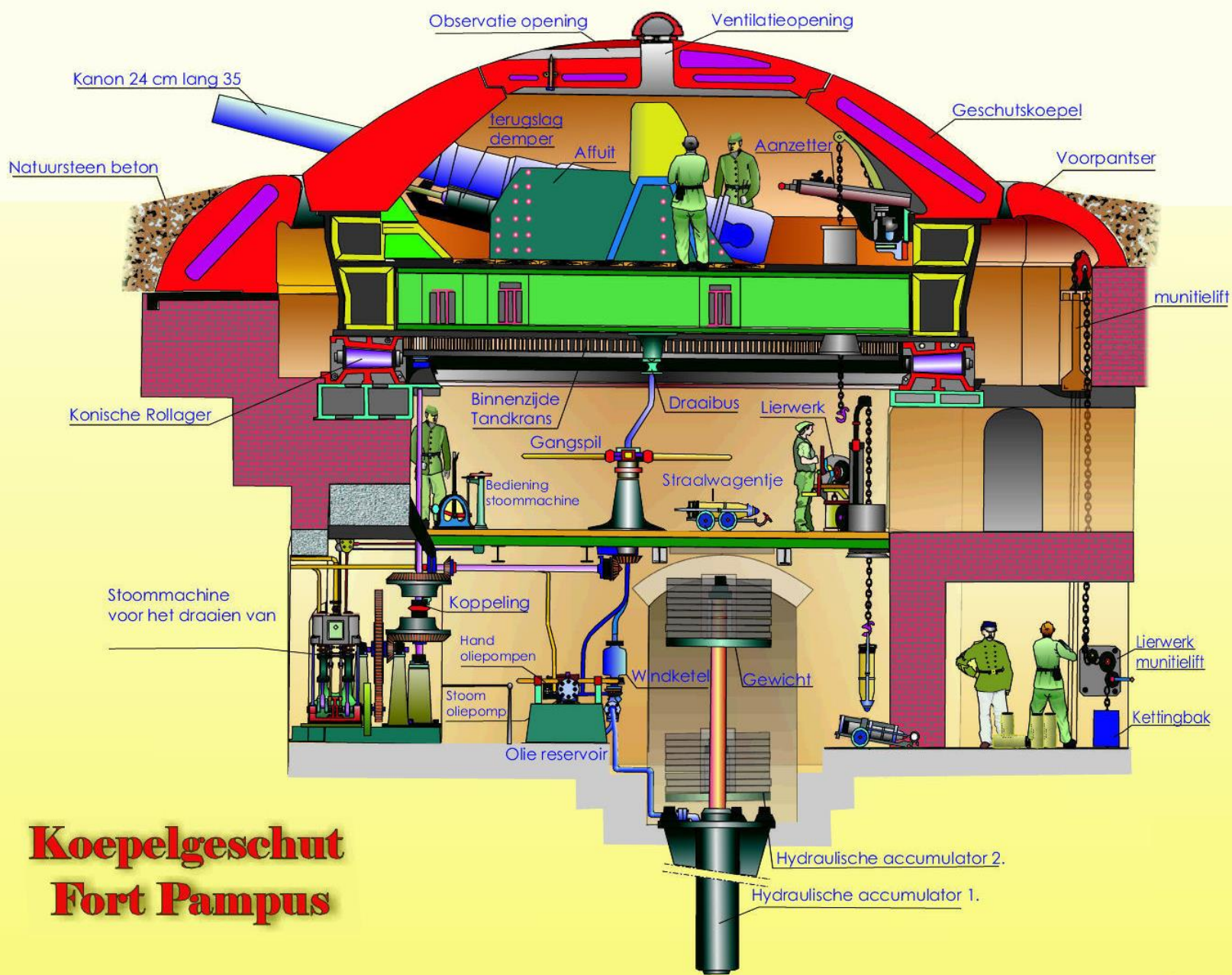

Machinekamer

De stoommachine van Gruson

Koepelgeschut Fort Pampus

© Henk Tol 2009

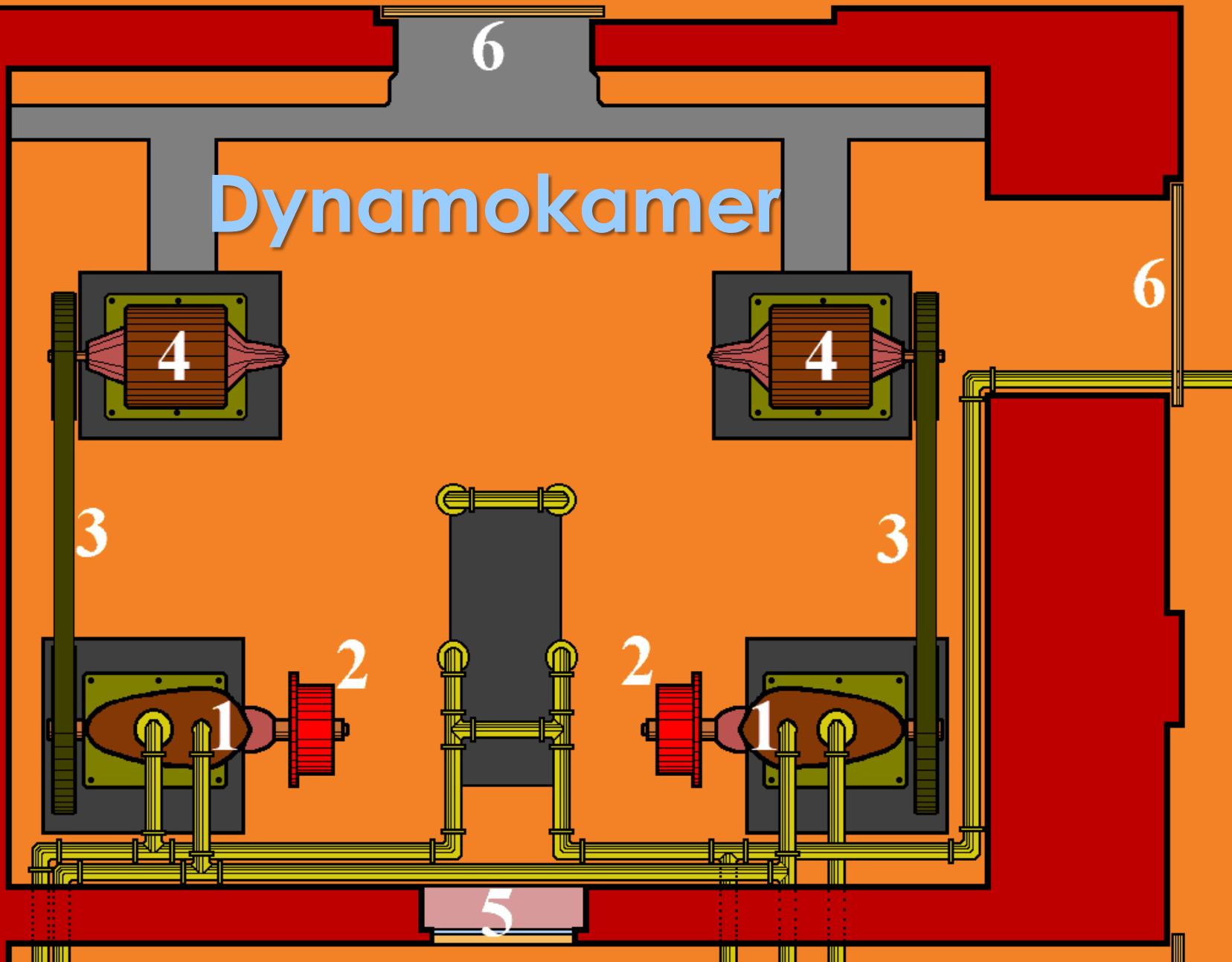
De elektrische installatie

Deze bestond uit:

- 2 Stoommachines
- 2 Dynamo's

Zij waren van Westinghouse Compound uit Amerika en diende voor de levering van elektriciteit.

Dynamokamer

Enkele isolatoren met de kale bedrading en een fitting

Isolatoren en een lampfitting

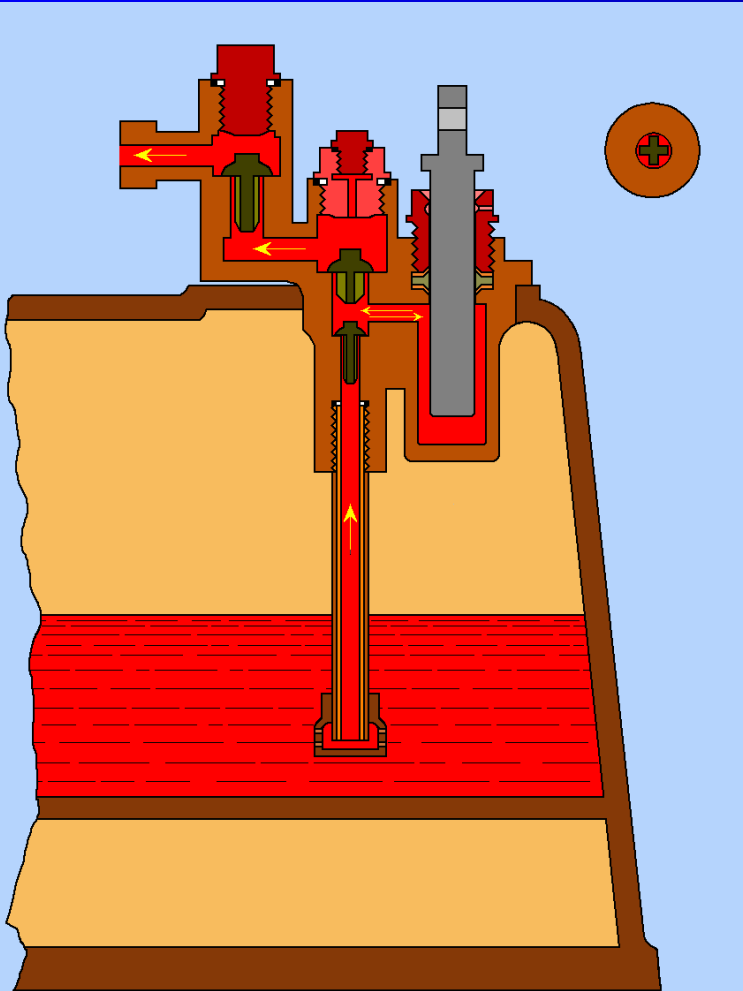

De hydraulische installatie (Gruson)

Deze bestond uit 1 olietank met (hand/-stoom)pompen en 2 accumulatoren per geschuttoeren voor de bediening van:

- De elevatie-inrichting van de kanons (2 per koepel)
- De aanzetters (2 per koepel)
- De koepelremmen (2 per koepel)

Hydraulische olietank

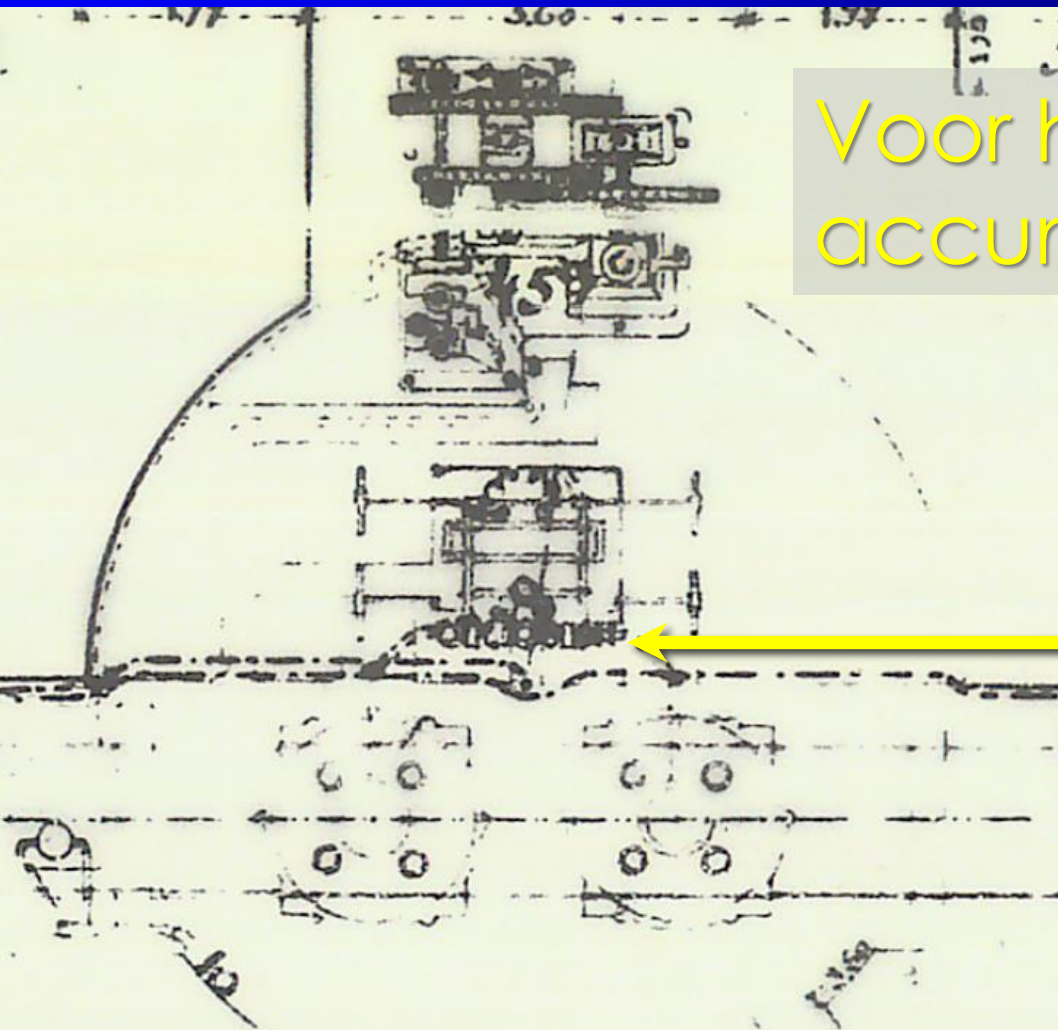
- Er werd minerale olie gebruikt
- De olietanks in beide geschutruimten stonden ook met elkaar in verbinding

Hydraulische olietank

- Er werd minerale olie gebruikt
- De olietanks in beide geschutruimten stonden ook met elkaar in verbinding

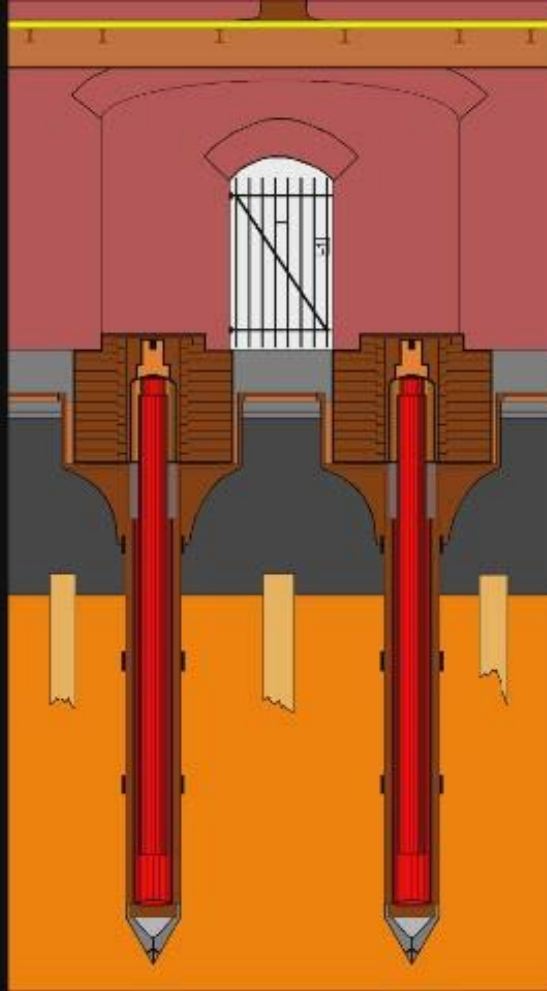

Horizontale stoompomp

Voor het vullen van de
accumulatoren

Accumulator

- Deze zorgde voor een constante druk op de hydraulische werktuigen in de koepel

Leiding hydraulische olie

Accumulator

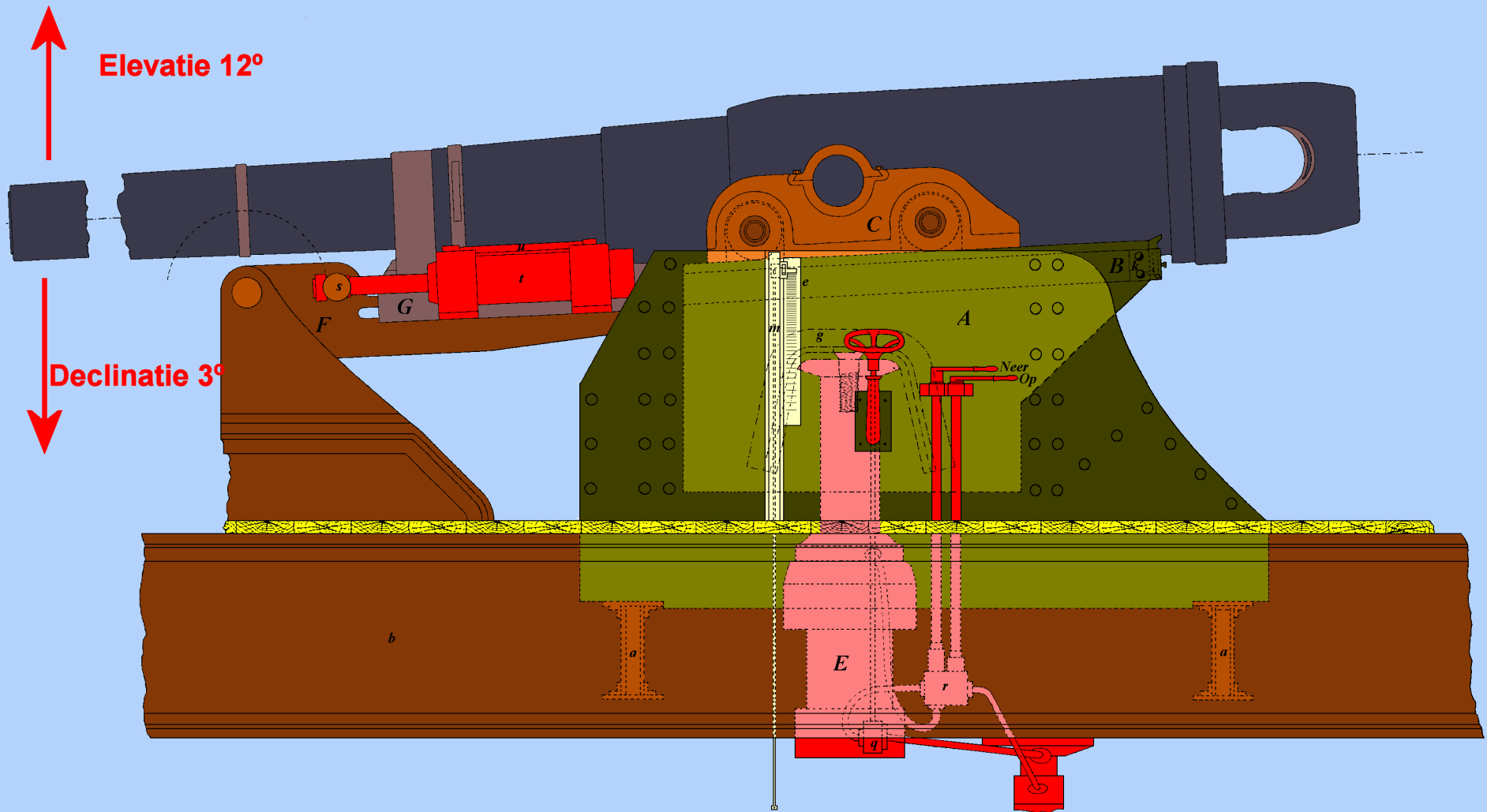
Duidelijk is de messing voering te zien
waarin de stempel op en neer beweegt

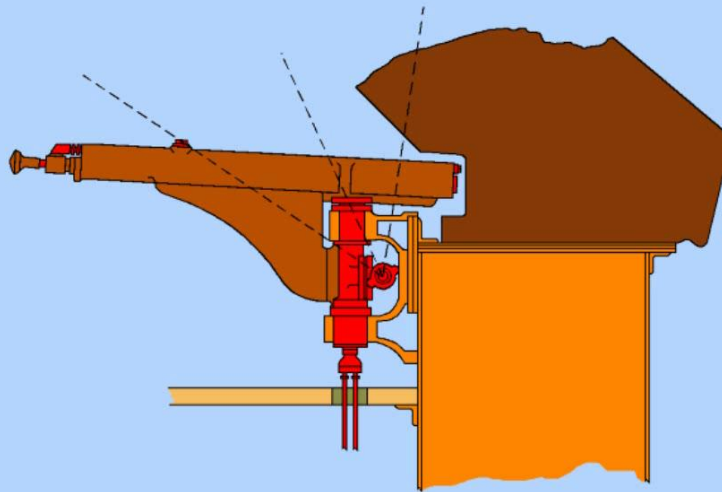
De gewichten van een accumulator

Een **hydraulische accumulator** is een onderdeel van een hydraulisch systeem waarin de energie wordt opgeslagen die ontstaat ten gevolge van de druk die op een vloeistof in het systeem wordt uitgeoefend door gewichten.

De elevatie van het kanon

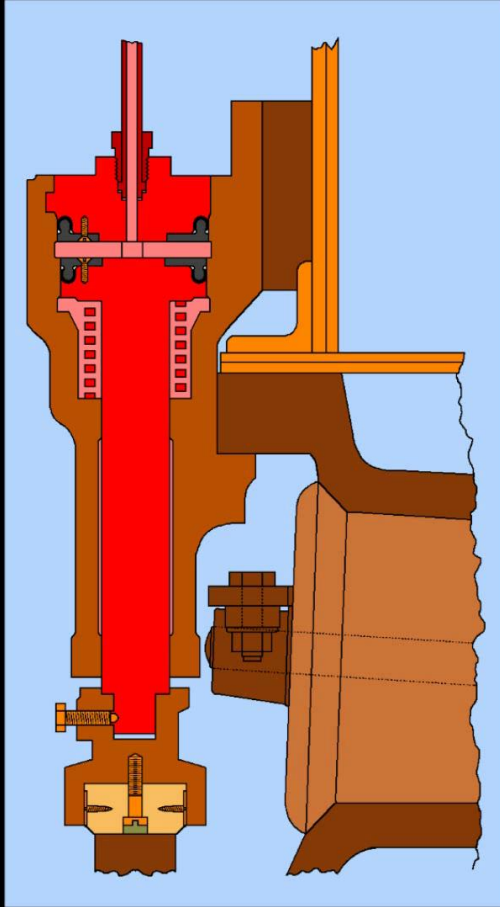

De aanzetter

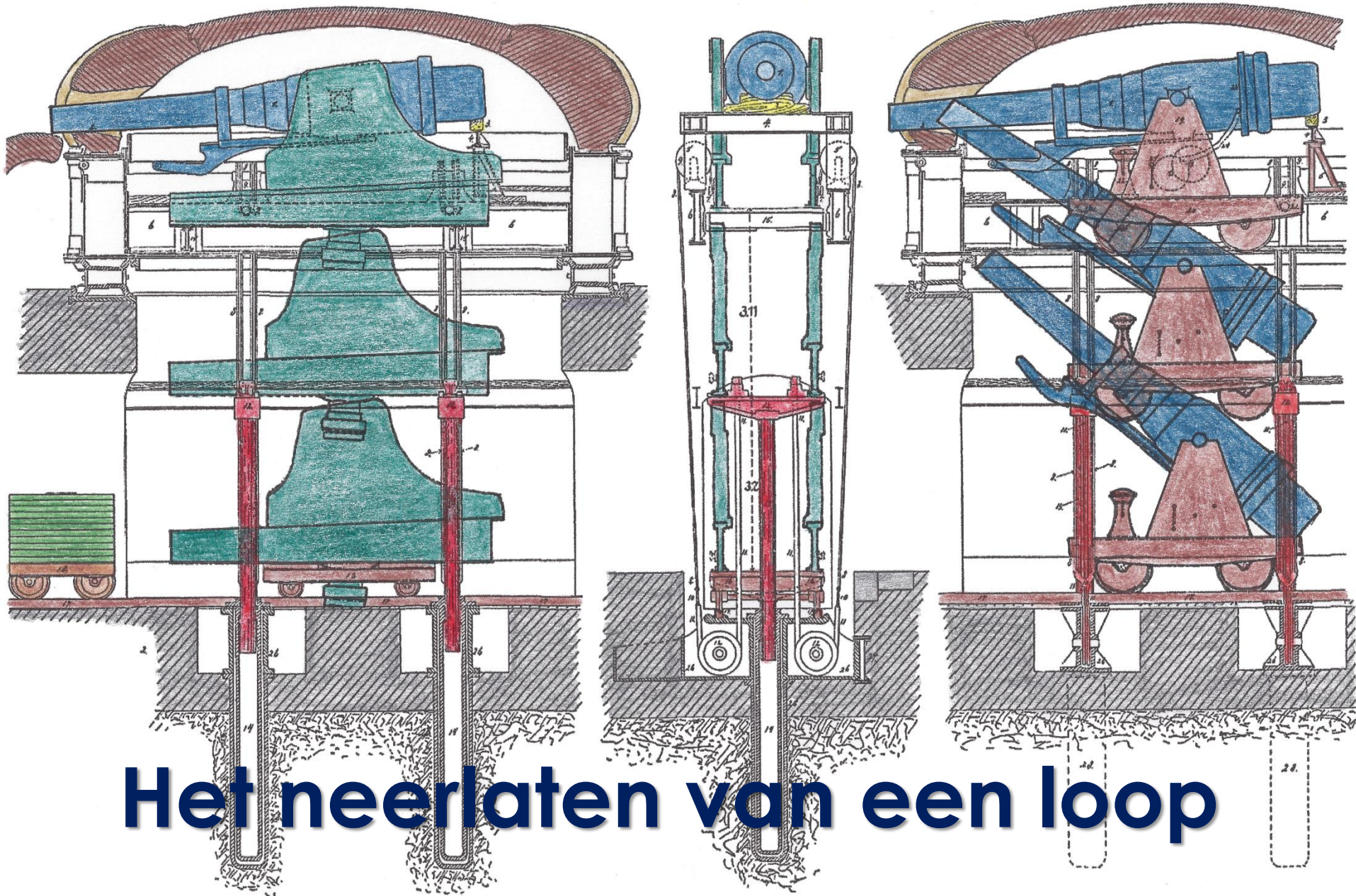

- Dit hydraulisch apparaat duwde de zware projectielen in de loop van het kanon

Koepelrem

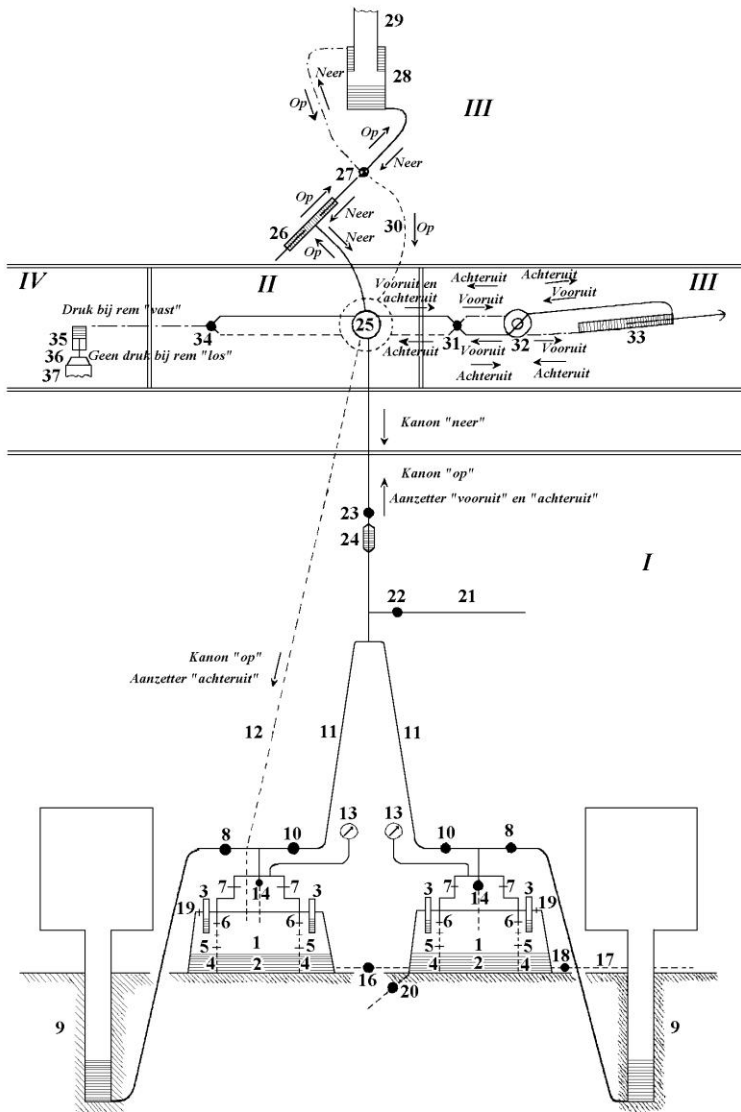

- De twee hydraulische koepelremmen staan haaks op de schiet richting aan de rand van de koepel-onderbouw, boven de rand van de onderrol-baan en hadden ieder drie stempels

Het neerlaten van een loop

Schematische voorstelling van de hydraulische inrichting van een geschutkoepel

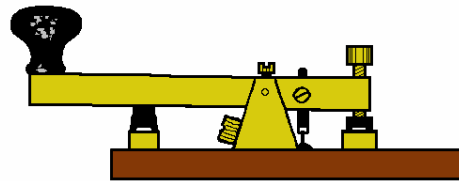
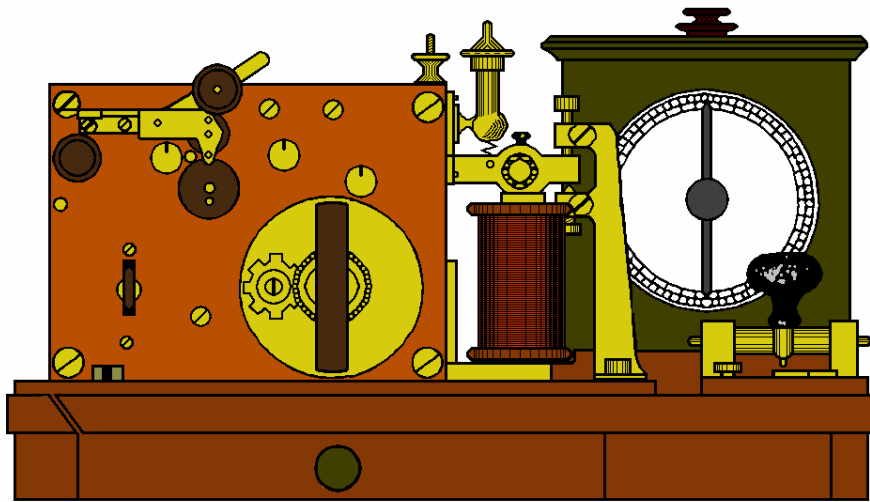
Schema hydraulisch systeem

De verbindingsmiddelen

Welke verbindingsmiddelen ?

- De telegraafinstallatie
- De optische verbindingsmiddelen
- De akoestische seinmiddelen
- De postduiven

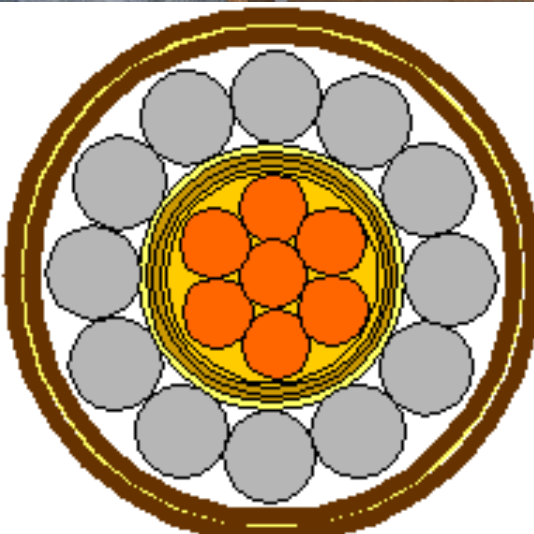
De telegraafinstallatie

- Dit seintoestel met morse-sleutel waren aan het eind van de 19e eeuw op de Nederlandse forten in gebruik

DE LETTERS

A . -	J . - - - -	S ...	1 . - - - - -	6 - - - - .
B - - - . . .	K - - - -	T -	2 . . - - - -	7 - - - . . .
C - - -	L - - . . .	U - - -	3 . . . - - -	8 - - -
D - - . .	M - - - -	V . . . - -	4 -	9 - - -
E .	N - .	W - - - -	5	10 - - - - - - -
F	O - - - -	X . . . - -		
G - - - . . .	P - - . . .	Y - - - - -		
H	Q - - - - -	Z - - - . . .		
I . .	R - - .			

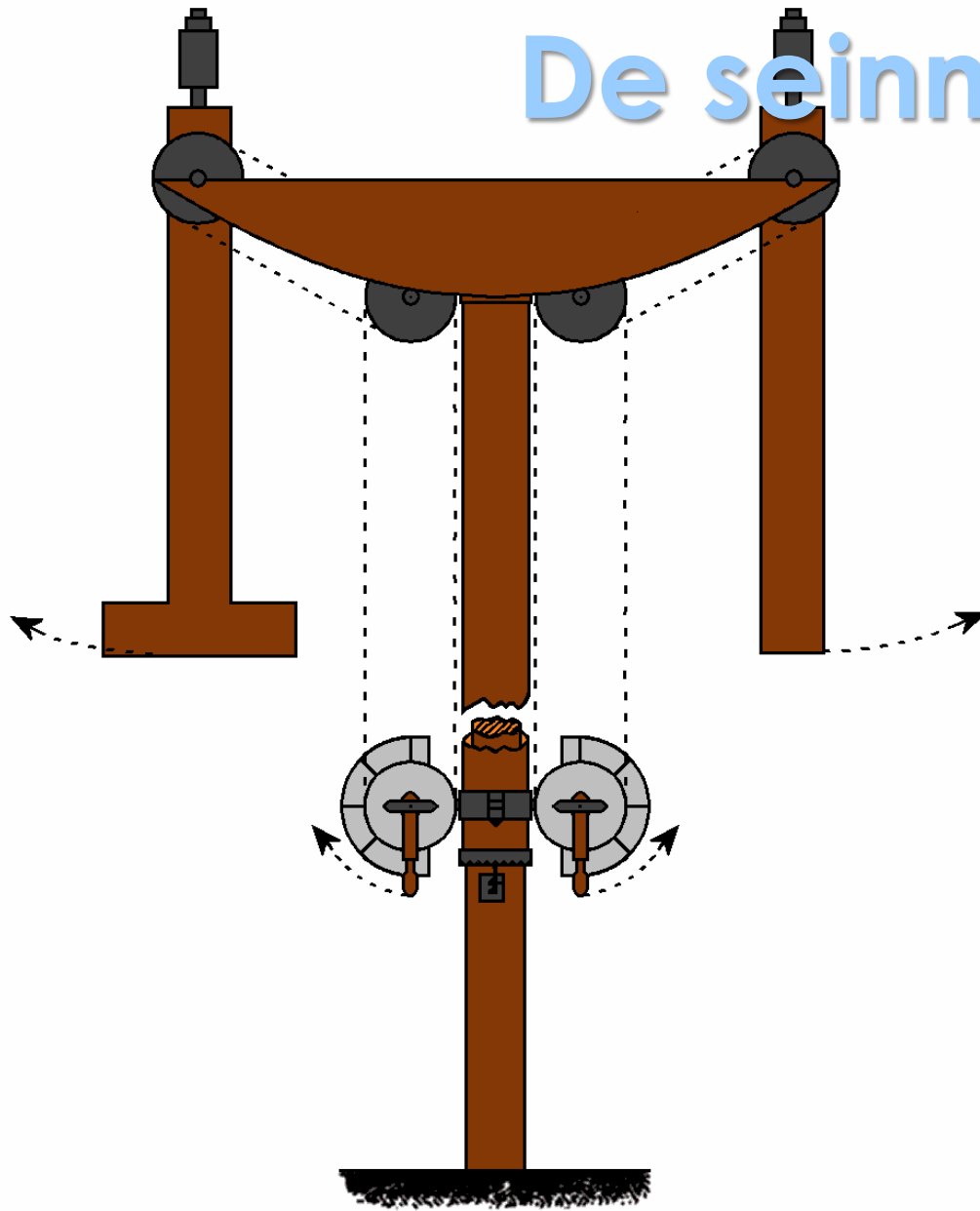

Telegraafkabel

De optische verbindingsmiddelen

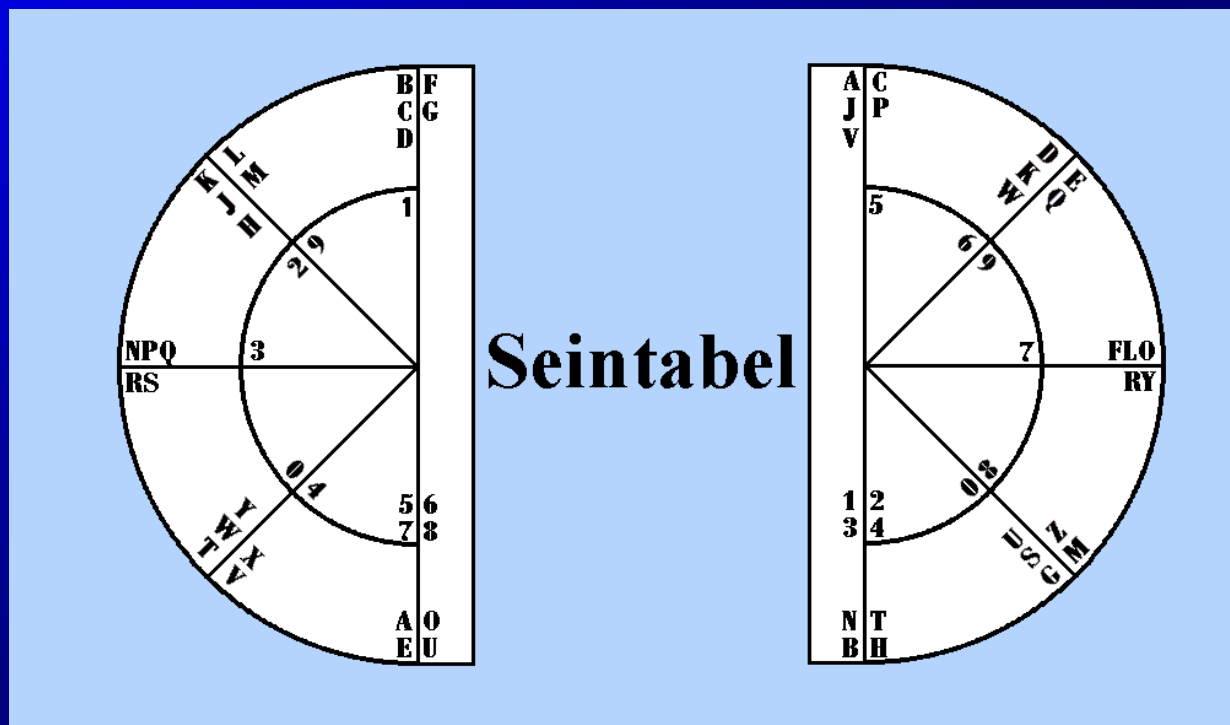
- De seinmast met armen
- Het armseinen
- Het vlaggeseinen
- De lichtseinen

De seinmast met armen

- De signalen konden met het blote oog tot op 5 km worden waargenomen en met de kijker tot op 8 - 12 km bij gunstige zichtomstandigheden
- De mast werd in 1889 aangeschaft voor f286,-

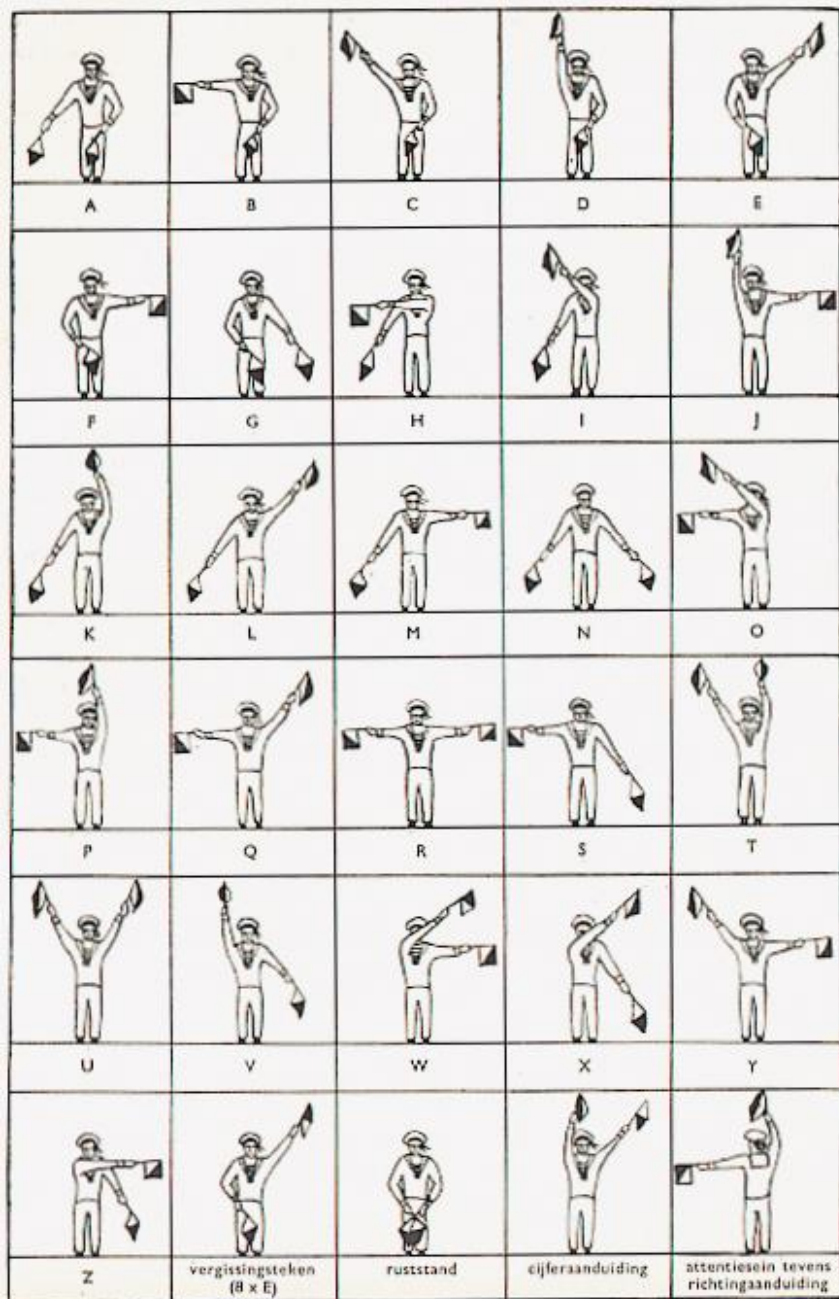
Seintabel voor seinmast met armen

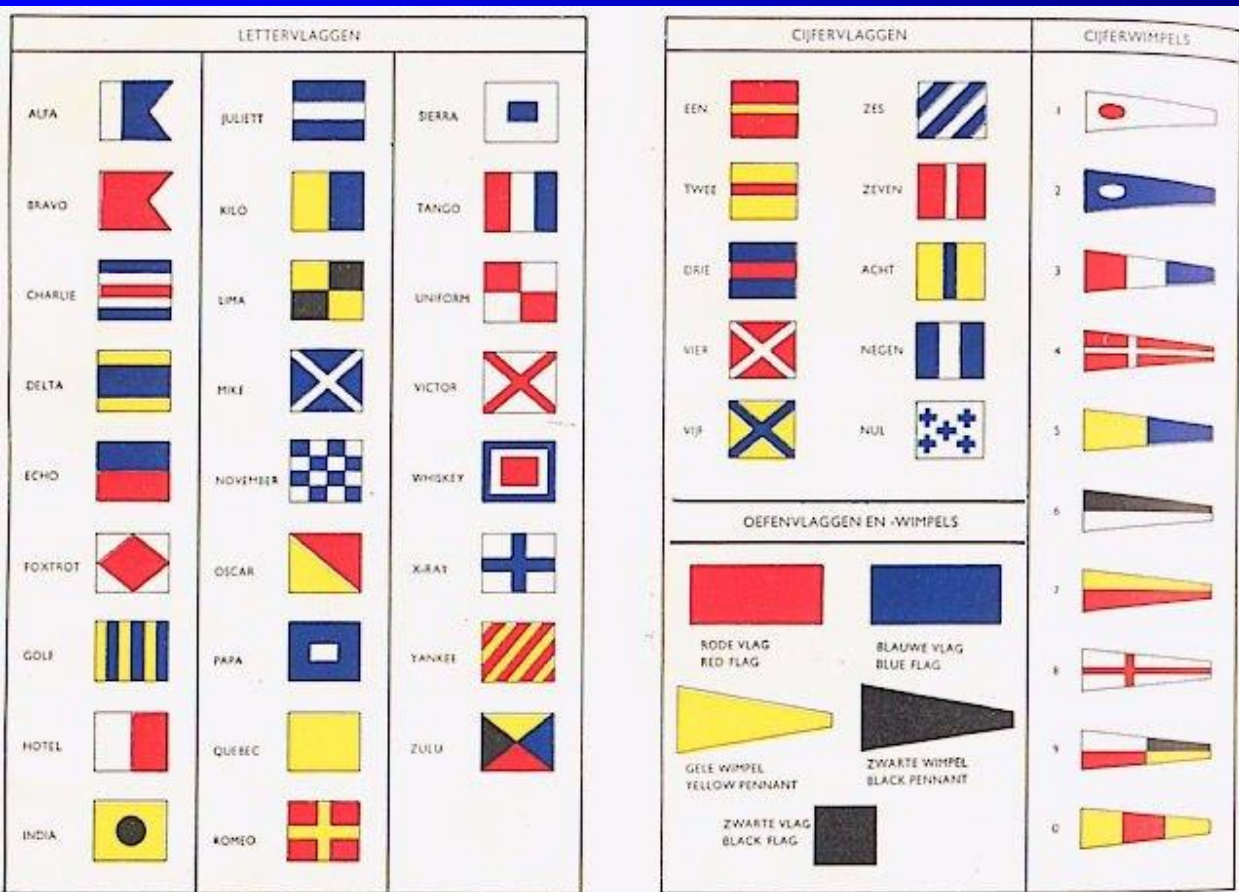
- Het was mogelijk om 25 tot 30 tekens p/m te seinen

Het armseinen

- Bij het seinen met de armen werden aan iedere arm 5 verschillende standen gegeven waarmee 24 letters werden gevormd + enkele speciale seinen

Het vlaggeseinen

Het gebruik van seinvlaggen gaat tot ver in de historie terug. Sommige kleurcombinaties zijn al heel oud

De lichtseinen

- 's Nachts werden Costonseinlichten (waarneembaar van 3 tot 4 km) gebruikt bestaande uit combinaties van 1, 2 of 3 kleuren (Wit, rood en groen)
- Of lantaarns met dezelfde kleuren (waarneembaar tot op 900 m en met de kijker tot 2 km)

Akoestische seinmiddelen

- De vuurpijlen met knal
- De seinschoten

Verbindingen in het fort

- De spreekbuizen
- De elektrische schelinrichtingen
- De gewone trekbellen
- De signaalhoorns/tirailleursfluiten

De vuurpijlen met knal

Deze werden overdag als akoestisch sein gebruikt. Zij waren tot op 4 à 5 km afstand hoorbaar.

De seinschoten

- Een bijzondere vorm van akoestische seinen waren de seinschoten, die met het koepelgeschut konden worden afgevuurd
- De seinschoten waren over het algemeen in gebruik als alarmsein

De spreekbuizen

Op Pampus waren spreekbuisverbindingen van de commandopost naar:

- De 2 geschutkoepels
- De 2 pantserstanden
- De machinekamer
- Het zoeklichtcompartiment

Verbindingen in het fort

Trekbel

Elektrische schelinrichting

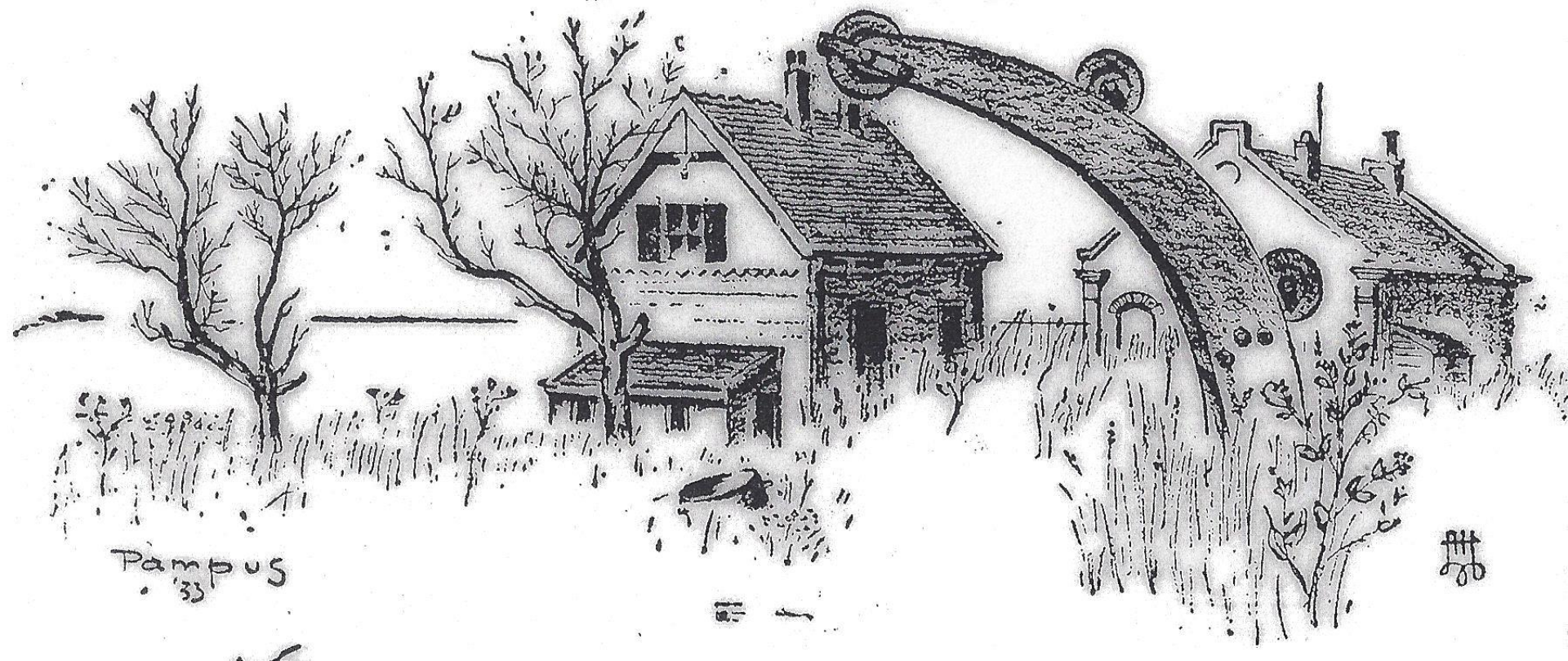
Signaalhoorn

Tirailleursfluit

Hijswerktuigen

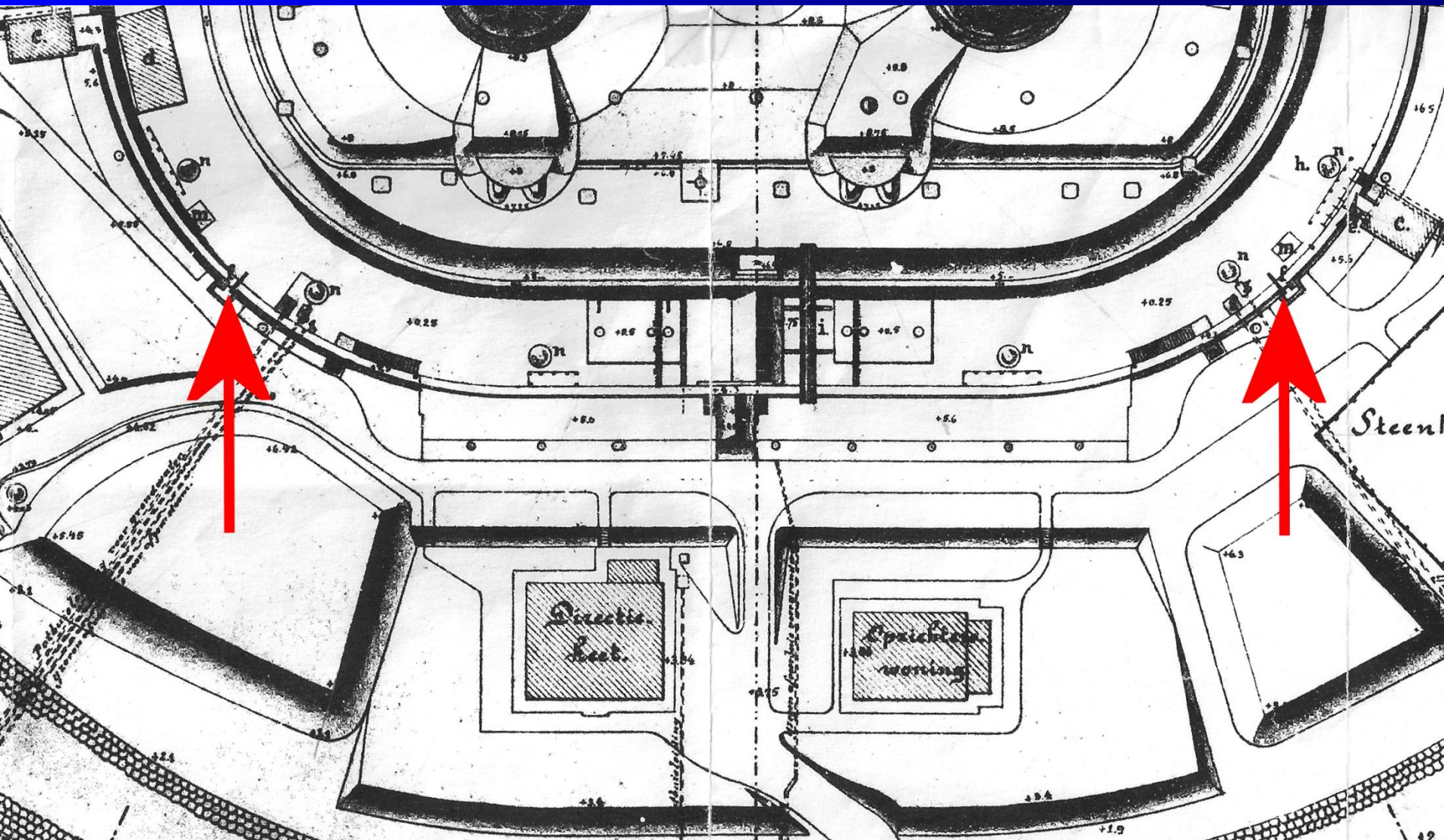
2 stuks hijschranen met lieren, elk ter handelswaarde van f 400,- aan de Contrescarp

Hijswerktuigen

Hijswerktuigen

Hijswerktuigen

verankering

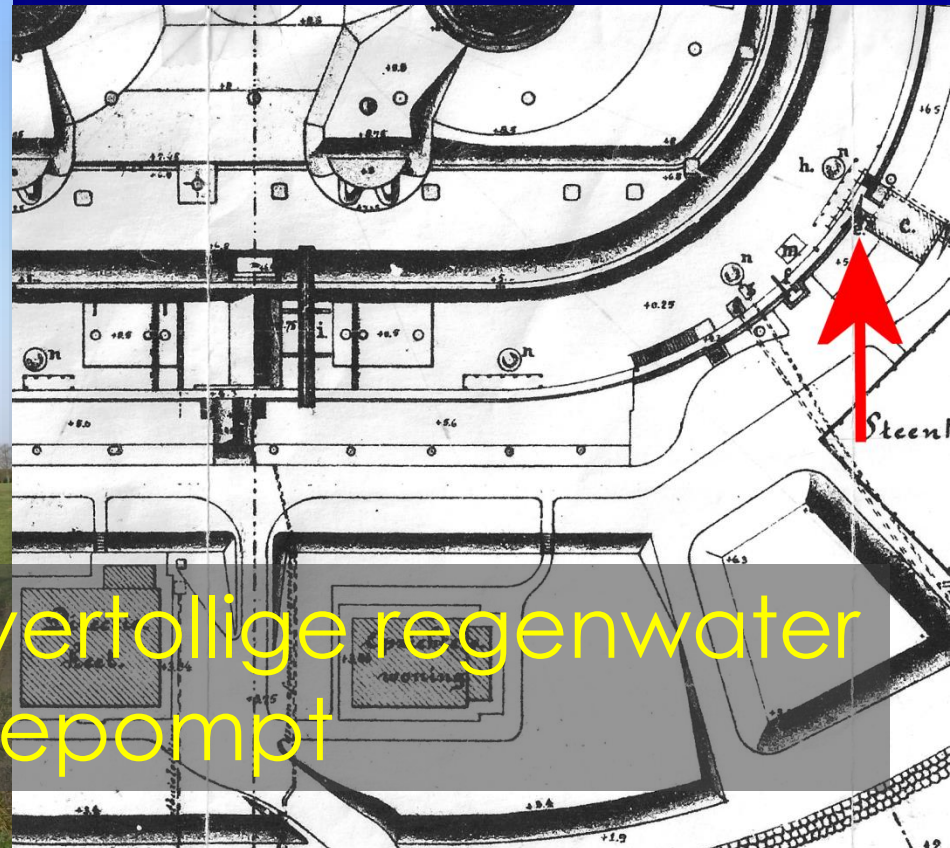

In deze nissen stonden de
hijskranen

Windmotor

Daarmee werd het overtollige regenwater uit de droge gracht gepompt

Het dagelijks leven van de manschappen

De wijze van huisvesting

- De voeding
- Corvees
- Dagindeling
- De straffen
- Beschonkenen

Het dagelijks leven van de manschappen

- Alle officieren en manschappen, die in het fort (of in de kazerne in Muiden) waren gelegerd, hadden zich te houden aan de “grondslagen der krijgstucht” en de “inwendige regelen der dienst” van de Vestingartillerie.
- Daarbij was sprake van een trapsgewijze ondergeschiktheid. Deze was gegrond op rechtvaardigheid, standvastigheid en vanzelfsprekende gehoorzaamheid, die ieder ondergeschikte aan zijn taak en plicht hield.

Het dagelijks leven van de manschappen

- Echter uitdrukkelijk was vastgesteld dat een meerdere “zacht en vaderlijk” diende op te treden, om iedere onderdrukking te voorkomen.
- De minderen moesten hun meerderen zonder meer en letterlijk gehoorzamen, maar ook in hen “weldadige voorgangers” zien.
- De meerdere mocht zich nimmer een beledigende uitdrukking veroorloven en kon orders alleen overeenkomstig de wet en de rede geven.

Het dagelijks leven van de manschappen

De wijze van huisvesting

- In en om het fort (of de kazerne) moest te allen tijde de meeste orde en zindelijkheid heersen.
- Genoemd daarbij wordt, dat de bedkribben en nachtlegers 21 tot 28 cm. uiteen moesten staan.
- De naam van iedere kanonnier moest boven zijn slaapplek aangebracht zijn en zijn ransel, altijd behoorlijk gepakt en toegegespt op de bovenplank van het kledingkastje liggen.
- Nauwkeurig was vastgesteld waar de persoonlijke uitrusting van iedereen geborgen moest worden en waar het zwaard.

Het dagelijks leven van de manschappen

De voeding

- Iedereen was verplicht de aangeboden voeding (maaltijden e.d.) tot zich te nemen.
- Alleen met schriftelijke toestemming van de compagnie commandant kon daarvan worden afgeweken.
- Het brood werd eens per twee dagen uitgereikt en op daartoe bestemde planken gelegd, de plaats voor iedere man was daarop met zijn naam aangegeven.

Het dagelijks leven van de manschappen

De voeding (vervolg)

- De “inleg” per kanonnier was vastgesteld op f. 0,33 per dag.
- De sergeantmenagemeester moest ervoor zorgen dat hij niet meer uitgaf dan f. 0,23 voor voeding, zodat f. 0,10 per man per dag aan zakgeld overbleef.
- Onder-officieren, die over het algemeen apart aten, kregen voor f. 0,05 per dag iets betere voeding.
- Ook voor officieren was er een aparte regeling.

Het dagelijks leven van de manschappen

De voeding (vervolg)

- De hele boekhouding rond voeding en zakgeld was tamelijk ingewikkeld en bureaucratisch, tot aan ondertekening van de compagniescommandant aan toe, met gebruik van vele formulieren.
- Dit ook al omdat gestraften hun zakgeld moesten inleveren en sommigen op water en brood hun strafdagen uitzaten.
- De boekhouding over voeding en zakgeld, werd in de kamers opgehangen waardoor iedereen daar inzage in had.

Het dagelijks leven van de manschappen

De voeding (vervolg)

- Er werd veel ansjovis (met rijst) gegeten die toen veel voorkwam in de Zuiderzee.
- Voorts de bekende “rats, kuch en bonen” die met volhardende eentonigheid werd bereid.
- Het algemeen gebruik van koffie na de reveille werd zoveel mogelijk bevorderd.

Het dagelijks leven van de manschappen

Corvees

- In het fort was een er zogenaamde “ordeweek” die liep van zondag 12.00 uur tot de volgende zondag 12.00 uur.
- Beurtelings werd 1 luitenant, 1 sergeant en 1 korporaal benoemd voor de orde en netheid in het fort.
- Zo wees de “sergeant van de week” volgens een strak systeem de kanonniers aan die corvee moesten verrichten.

Het dagelijks leven van de manschappen

Corvees (vervolg)

- Zoals het schoonhouden van het fort, het uitbrengen van de maaltijden, het transport van steenkool voor de machinekamer, het schoonhouden van de privaten enz. enz.
- Een belangrijk corvee was het bereiden van de maaltijden.
- Daarbij moesten zeer veel aardappelen worden geschild en uien gesneden (voor 200 man!).
- Iedere kanonnier kon voor de duur van 5 tot maximaal 10 dagen worden aangewezen als kok.
- Zij werden bijgestaan door een “bijkok”.

Het dagelijks leven van de manschappen

Dagindeling

- 7.00 uur: (of eerder) reveille wordt geblazen door de hoorndragers. De manschappen staan allen op en kleden zich aan. De korporaals houden in de slaapkamers appèl, brengen dan rapport uit aan de sergeant-majoor die weer rapport uitbrengt aan de adjudant-onderofficier.
- De korporaals geven de manschappen opdracht de kamers te vegen en te luchten en de bedden op te maken. De korporaals maken verder rapport van de zieken aan de sergeant van de week.

Het dagelijks leven van de manschappen

Dagindeling (vervolg)

- 8.00 uur: nu volgt weer een ingewikkeld bureaucratisch proces van tellingen en rapportages van de ene officier naar de andere.
- 8.30 uur: brood met koffie. Corvee werkzaamheden.
- 10.00 uur: appèl voor de soep. De luitenant van de week houdt inspectie op de kamers. Oefeningen zoals voor die dag zijn gepland.
- 14.00 uur: middag appèl (*vermoedelijk*).
- 15.00 uur: appèl voor het middageten.

Het dagelijks leven van de manschappen

Dagindeling (vervolg)

- 15.30 uur: appèl voor de wachtparade (ceremoniële wisseling van de wacht). Oefeningen en corvees zoals voor de dag gepland. Of ook wel “werktoeren” aan materieel, de grote wapenen en de vesting.
- 20.00 uur: appèl voor het avondeten (*vermoedelijk*).
- 21.00 uur: taptoe, een kleine parade met de hoornblazers die twee maal 1 kwartier duurt.
- 22.00 uur: avondappèl op de kamers
- 22.30 uur: “laatste sein” voor het uit doen van licht en vuur.

Het dagelijks leven van de manschappen

Dagindeling (vervolg)

- Op iedere 1e zaterdag van de maand was er een uitgebreide “inspectie” door de commandant.
- De zakboekjes van alle manschappen werden dan nagezien en ook werden de krijgsartikelen voorgelezen.
- De krijgsartikelen (regels) werden ook extra voorgelezen door de sergeant-majoor, aan iedere rekrut op het middagappèl; binnen 24 uur na zijn aankomst op het fort/kazerne.

Het dagelijks leven van de manschappen

Dagindeling (vervolg)

- Op alle andere zaterdagen was er om 8.00 uur inspectie op de kamers door de pelotonscommandanten over de wapens en andere uitrusting. Deze was dan keurig op de bedden uitgespreid.
- De rest van de zaterdag werd de mannen “vrijgelaten” aan onderhoud en reiniging van hun uitrusting (ook het naaiwerk) en het schrobben van de kamer.

Het dagelijks leven van de manschappen

Dagindeling (vervolg)

- Dit “poetsen” was ook aan vele regels gebonden en er werd scherp toezicht op gehouden.
- Op zondag in de morgen was er “appèl tot de kerkparade”. Men trad dan aan “in groot tenue”.

Het dagelijks leven van de manschappen

De straffen

- Straffen moesten, alleen na behoorlijk onderzoek, volgens het reglement van de krijgstucht worden opgelegd, en door de commandant worden bekrachtigd.
- Bij herhaling van dezelfde overtreding moest de straf trapsgewijze worden verzwaard.
- Een gestrafte die meende te zwaar of ten onrechte te zijn gestraft, kon daarover zijn beklag doen. Doch alleen nadat hij de hem opgelegde straf eerst geheel had ondergaan.

Het dagelijks leven van de manschappen

De straffen (vervolg)

- De lichtste straf was het “provisioneel arrest”. Men heette dan “geconsigneerd” te zijn en mocht dan gedurende een bepaald aantal dagen de kazerne niet uit. De geconsigneerden moesten een witte C ter grootte van 4 cm. op de linker bovenarm dragen.
- De zwaardere straffen werden uitgezeten in de “strafkamers” waar men, gedurende een bepaald aantal etmalen, de nachten en de vrije tijd doorbracht. De gestraften moesten dus wel deelnemen aan de oefeningen en de corvees.

Het dagelijks leven van de manschappen

De straffen (vervolg)

- Straffen moesten, alleen na behoorlijk onderzoek, volgens het reglement van de krijgstucht worden opgelegd, en door de commandant worden bekrachtigd. Bij herhaling van dezelfde overtreding moest de straf trapsgewijze worden verzwaard.
- Een gestrafte die meende te zwaar of ten onrechte te zijn gestraft, kon daarover zijn beklag doen. Doch alleen nadat hij de hem opgelegde straf eerst geheel had ondergaan.

Het dagelijks leven van de manschappen

De straffen (vervolg)

- De lichtste straf was het “provisioneel arrest”. Men heette dan “geconsigneerd” te zijn en mocht dan gedurende een bepaald aantal dagen de kazerne niet uit.
- De geconsigneerden moesten een witte C ter grootte van 4 cm. op de linker bovenarm dragen.
- De zwaardere straffen werden uitgezeten in de “strafkamers” waar men, gedurende een bepaald aantal etmalen, de nachten en de vrije tijd doorbracht.

Het dagelijks leven van de manschappen

De straffen (vervolg)

- De gestraften moesten dus wel deelnemen aan de oefeningen en de corvees.
- -Het Cachot was er voor de manschappen, waarin enkel een brits stond met los stro en enige oude kapotjassen. (overjas, soort cape met capuchon)
- -De Politiekamer was er voor de onderofficieren (en ook wel voor manschappen met lichtere vergrijpen). Deze was voorzien van huisraad als de gewone slaapvertrekken.

Het dagelijks leven van de manschappen

De straffen (vervolg)

- -De Provoost was er voor de officieren (en ook wel voor de onderofficieren) en was weer wat comfortabeler ingericht.
- -Op water en brood gestraften waren verstoken van de gewone voeding en hun zakgeld ging naar het “reparatiefonds”.

Het dagelijks leven van de manschappen

Beschonkenen

- Dronken manschappen moesten te allen tijde “met beleid en omzichtigheid” worden behandeld.
- Men moest de dronkaard, met goede woorden en zachtheid, naar zijn kamer zien te krijgen en hem daar aan zijn kameraden overgeven.
- Dezen moesten hem dan tot bedaren laten komen en elke ruwe behandeling of opwinding vermijden.
- Als de beschonkene weerspanning was en geweld uitlokte moesten meerderen zich verre van hem houden.

Het dagelijks leven van de manschappen

Beschonkenen (vervolg)

- Dit om insubordinatie (belediging van een meerdere) te vermijden. Straf werd hier dus niet (direct) toegepast.
- De sergeant en de korporaal van de week werden ingeschakeld om toe te zien op de bewaking van de dronkaard. Ook werd de commandant van de politiewacht gewaarschuwd, die er op moest toezien dat de snoodaard niet de kazerne zou verlaten.

Het dagelijks leven van de manschappen

Beschonkenen (vervolg)

- Hoe zachtvaardig men ook omging met dronken kanonniers, bij herhaalde en aanhoudende dronkenschap volgde overplaatsing naar het depot van discipline.
- Onverbeterlijke dronkaards werden met een briefje van ontslag weggezonden.

Dank voor uw aandacht

Samenstelling: Peter Claesen

Tekst: Peter Claesen

Illustraties: Lex Tempelman/Peter Claesen/
Henk Tol

Foto's: Drs. J.R. Verbeek/Liesbeth Misero/
Simon Raap/Jaap Mulder /
Peter Claesen